

Доклад за наблюдението
на изпълнението на
интегрираната
териториална стратегия
за развитие на

Югозападен регион

за планиране от ниво 2
(отчетен период 2023-2025 г.)

Благоевград

Кюстендил

Перник

София

София

(столица)

BG41

Съдържание

I. Общи условия за изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона в частност социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво	4
1. Анализ на факторите, влияещи върху развитието на региона, определени в ИТСП на ЮЗР..	4
2. Анализ и тенденции в изменението на демографските показатели и показателите, характеризиращи пазара на труда, културата, образованието и здравеопазването.....	10
3. Анализ на икономическото развитие на региона. Тенденции в изменението на основните икономически показатели, вкл. инфраструктурни и екологични показатели.....	37
4. Анализ и тенденции в изменението на територии със специфични проблемни характеристики	53
II. Анализ на съответствието на целите и приоритетите на ИТСП с целите и приоритетите на държавната политика за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия регионално развитие, с целите и приоритетите на Националната програма за развитие България 2030 (НПР България 2030), както и с Целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР)	54
1. Анализ на съответствието на ИТСП с постигането на поставените цели в Приоритет 9 „Местно развитие“ на НПР България 2030.	54
2. Идентифициране на относимите ЦУР, към които ИТСП допринася пряко:	55
III. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите на интегрираната териториална стратегия въз основа на индикаторите за наблюдение на ИТСП и на резултатите от наблюдението на плановете за интегрирано развитие на общините	57
1. Резултат от наблюдението на ПИРО на общини областни центрове	62
2. Паралел с останалите общини от ЮЗР	83
IV. Действията, предприети от Регионалния съвет за развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона	84
V. Преглед на планираните мерки от обхвата на стратегията, които към момента все още не са включени в одобрени концепции за интегрирани териториални инвестиции.....	90
VI. Закljučения и предложения за подобряване на резултатите от изпълнението и наблюдението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона.....	95

Списък на таблици

Таблица 1: Достъп на домакинствата до интернет	6
Таблица 2: Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование	18
Таблица 3: Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с основно и по-ниско образование	19
Таблица 4: Детски градини (брой)	20
Таблица 5: Деца в детските градини по пол и по статистически зони, статистически райони и области	21
Таблица 6: Висши училища в ЮЗР през учебната 2023/2024 година.	25
Таблица 7: Студенти и завършили в ЮЗР през учебната 2023/2024 година.	25
Таблица 8: Лечебни заведения за болнична помощ от ЮЗР към 31.12.2024 г.	28
Таблица 9: Осигуреност на населението с болнични легла в ЮЗР към 31.12.2024 г.	30
Таблица 10: Лечебни заведения за извънболнична помощ в ЮЗР към 31.12.2024 г.	31
Таблица 11: Обслужено население от лекари – брой.	32
Таблица 12: Обслужено население от лекари по дентална медицина	33
Таблица 13: Спешна медицинска помощ в ЮЗР– центрове и филиали, 2024 г.	33
Таблица 14: БВП на България и Югозападен регион по области 2017 - 2023 г. (в млн. лева)	38
Таблица 15: БВП на човек от населението на България и Югозападен регион по области 2017 -2023 г. (в лева).....	40
Таблица 16: Основни параметри на туризма 2023 г.	47
Таблица 17: Дял на териториите под заплаха от наводнения.....	52

Списък на фигури

Фигура 1: БВП на Югозападен регион по области 2017 - 2023 г. (в млн. лева)	38
Фигура 2: БВП на Югозападен регион по области през 2023 г. (в млн. лева)	39
Фигура 3: БДС „Селско, горско и рибно стопанство“ в Югозападния регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)	42
Фигура 4: БДС „Индустрия“ в Югозападния регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)	43

I. Общи условия за изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона в частност социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво

Изготвянето на тригодишните доклади за наблюдението на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 се основава на изискванията постановени в членове 67 и 68 от Правилника за прилагане на Закона за регионално развитие¹.

1. Анализ на факторите, влияещи върху развитието на региона, определени в ИТСР на ЮЗР

Развитието на Югозападния регион (ЮЗР) се формира под въздействието на комплекс от глобални и местни фактори, които определят спецификата, динамиката и ефективността на социално-икономическите процеси в региона. Част от тези фактори оказват пряко влияние върху регионалните структури, докато други действат косвено, но също така допринасят за оформянето на средата за развитие. В резултат на извършения анализ са идентифицирани основните фактори, които имат съществено въздействие върху регионалното развитие:

✓ **Местоположение и свързаност** – благоприятното географско положение на ЮЗР е сред ключовите му предимства. Регионът е разположен в Югоизточна Европа и притежава най-дългата външна сухопътна граница на ЕС в страната (с Република Сърбия и Република Северна Македония), включително граница с държава членка на ЕС (Република Гърция). Това стратегическо разположение, съчетано с добре развита пътна мрежа от висок клас, позволява ефективно пренасяне на международни и национални транспортни потоци и интегрира региона в глобалните транспортни връзки.

Независимо от относителната отдалеченост от европейските централни зони, ЮЗР има ясно изразено геополитическо и геоикономическо значение. То се засилва от факта, че на територията му се намира столицата София, която изпълнява ролята на национален политически, икономически и административен център.

¹Приет с ПМС № 183 от 04.08.2020 г. обн. ДВ. бр.70 от 7 август 2020 г., изм. и доп. ДВ. бр.45 от 23 май 2023 г.

Политико-географското положение на региона се определя и от неговите граници, които съвпадат с части от държавната граница на България с Република Гърция, Република Северна Македония и Република Сърбия. Това гранично разположение създава значителни възможности за развитие на трансгранично сътрудничество и за активно участие в регионалните процеси на Балканите.

ЮЗР се характеризира с висока транспортна достъпност, но степента на свързаност варира между отделните му части. Въпреки наличието на пътна мрежа от висок клас, регионът има една от най-ниските гъстоти на пътната мрежа в страната, което затруднява вътрешнорегионалните връзки, особено в периферните и планински райони. Тази особеност до голяма степен се дължи на специфичния релеф. През територията на ЮЗР преминава коридорът от основната TEN-T мрежа на ЕС „Западни Балкани - Източно Средиземноморие“, включващ ключови железопътни и пътни направления:

- Видин - София - Кулата (граница с Република Гърция);
- София - Пловдив - Бургас/Свиленград (граница с Република Турция);
- София - граница с Република Сърбия (Калотина);
- София - граница с Република Северна Македония (Гюешево/Деве баир);
- София - Велико Търново - Русе/Букурещ.

Тези направления са от стратегическо значение за пълната интеграция на региона в европейските транспортни мрежи и за икономическото сближаване на периферните му общини.

✓ **Развитие в транспортната инфраструктура** - пълноправното приемане на България в Шенгенското пространство и по отношение на сухопътните граници допринесе за драстично улесняване на транспортния поток и трансграничното движение по южното направление, като елиминира многочасовите забавяния по граничните контролно-пропускателни пунктове с Република Гърция. Ключово подобрение за региона е въвеждането в пълна експлоатация на автомагистрала „Европа“ (А6) с обща дължина 63 км. Тя е интегрална част от основното ядро на трансевропейския коридор „Западни Балкани – Източно Средиземноморие“ (наследил Паневропейските коридори 4, 8 и 10). Магистралата осигурява директна и бърза връзка от ГКПП „Калотина“ до София и Северната скоростна тангента, като чрез Софийския околновръстен път се осъществява ефективен обмен на

потоците към АМ „Хемус“, АМ „Тракия“ и АМ „Струма“. На този фон, недовършеният около 29-километров участък от АМ „Струма“ (А3) в района на Кресненското дефиле остава най-същественният инфраструктурен проблем в ЮЗР, който продължава сериозно да ограничава пропускателната способност, безопасността на движението и ефективността на транзитния превоз по стратегическото направление София – Кулата.

✓ **Дигитална свързаност** - ЮЗР е лидер в страната по показатели за достъпност и използваемост на интернет. Въпреки това се наблюдават значителни различия между отделните области, както и между градските и селските райони. Домакинствата в градовете имат значително по-добър достъп до интернет в сравнение със селските, особено в периферните територии. Според официалните данни на НСИ за 2023 г., 89,4% от домакинствата в ЮЗР имат достъп до интернет у дома, което позиционира района над средното за страната ниво (88,0%). Този показател бележи устойчиво увеличение спрямо 2018 г. във всички области на ЮЗР, но дигиталното разделение остава предизвикателство за пълната интеграция на по-малките общини в съвременната дигитална икономика.

Таблица 1: Достъп на домакинствата до интернет²

Област	2018	2023
Благоевград	71,4	92,2
Кюстендил	59,8	83,2
Перник	67,7	90,2
Софийска	51,3	78,7
София (столица)	81,9	95,8
Средно за страната	66,42	88,02

Източник: НСИ

Според Индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI), България отбелязва устойчив напредък в процеса на цифрова трансформация. Страната заема 26-то място сред държавите членки на ЕС, като подобрява показателите си спрямо по-ранните периоди на отчитане. Данните показват, че резултатът на България по DESI се увеличава средно с около 9% годишно през последните пет години. Въпреки тази

² Официалните данни за достъп до интернет отразяват общото състояние на регионалния пазар на домакинствата, където Столична община (с нейните 95,8% през 2023 г.) определя реалния висок среден стандарт на ЮЗР, компенсирайки по-ниските нива в Софийска област (78,7%).

положителна динамика, темпът на растеж все още е недостатъчен, за да позволи бързо наваксване на средните нива на цифрово развитие в Съюза.

Инвестиции за преодоляване на цифровото разделение – за да се намали дигиталната пропаст и да се ускори процесът на модернизация, в рамките на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) са заложили целеви инвестиции. Конкретно за подобряване на цифровата свързаност и достъпа до високоскоростен интернет в периферните зони са предвидени 77,4 млн. лв. Основният акцент на това финансиране е поставен върху отдалечените райони, селските територии и слабо населените места в ЮЗР и страната. В тези зони липсата на търговски интерес от операторите и ниската икономическа активност досега затрудняваха навлизането на цифрови услуги. Тези средства са част от по-широкия пакет от мерки в НПВУ, насочени към изграждане на мрежи с много голям капацитет (VHCN), развитие на масови цифрови умения и цялостна модернизация на публичния сектор.

✓ **Икономически фактори** - икономическото развитие на ЮЗР се влияе от редица динамични процеси, свързани с нарастващата взаимна зависимост между регионите, засилващата се местна конкуренция и необходимостта от устойчиво повишаване на конкурентоспособността. В този контекст Индексът на ЕС за регионална конкурентоспособност (RCI) представлява ключов инструмент за оценка на способността на отделните територии да осигуряват привлекателна среда за бизнес, инвестиции, иновации и високо качество на живот. Регионална конкурентоспособност (RCI)³ от 2010 г. насам този индекс на Европейската комисия измерва основните стълбове на конкурентоспособността за всички региони на ниво NUTS 2 в рамките на Европейския съюз. Изданието, обозначено като RCI 2.0, е разработено по изцяло актуализирана методология, стъпваща върху три основни измерения: базово, ефективност и иновации. Според официалната оценка ЮЗР заема 161-во място от общо 234 региона в ЕС. Благодарение на концентрирания в столицата икономически ресурс, ЮЗР е класифициран в категорията на „по-развитите региони“ по стандартите на ЕС и е категоричен лидер в България, изпреварвайки значително останалите пет региона от ниво NUTS 2. Показателен за положителната динамика в европейски контекст

³ Индексът за регионална конкурентоспособност (RCI) се определя по методика, приета от Световния икономически форум за изчисляването на Глобалния индекс на конкурентоспособността

е фактът, че ЮЗР изпреварва по конкурентоспособност гръцкия столичен регион Атика (Атина), който в по-ранните издания на индекса заемаше по-предна позиция.

✓ **Иновации и научноизследователска дейност** – ЮЗР е абсолютен лидер в страната по иновационен потенциал, като заема първо място сред шестте български региона по иновационен индекс. Според Сравнителното регионално иновационно табло на ЕК, регионът се класифицира като „плах иноватор“ (Emerging Innovator) и остава под средното ниво за ЕС, което подчертава необходимостта от по-ефективен трансфер на технологии. Иновационната активност е силно концентрирана в големите градски центрове, където са съсредоточени водещите научни институции, университети и високотехнологични предприятия. За периода 2018–2023 г. разходите за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) в региона нарастват 1,9 пъти, като ЮЗР акумулира впечатляващите 79% от общите разходи за НИРД в страната. Паралелно с това, заетите с научна дейност в региона нарастват с 428 души за същия период, като ЮЗР концентрира 59% от всички заети в сектора на НИРД в България.

✓ **Индустриална инфраструктура и нови икономически зони** – протичащите структурни промени в икономиката все по-ясно открояват нуждата от обособяване и развитие на нови индустриални терени (зони и паркове), способни да поемат съвременни екологични производства. Ключов двигател в това направление е държавният Индустриален парк София-Божурище, който е привлякъл над 44 български и чуждестранни инвеститори в сектори като автомобилна промишленост, високи технологии, складова и логистична дейност, бележейки основен пик в развитието си след 2019 г. С цел преодоляване на пространствената концентрация и децентрализация на инвестициите, в ЮЗР се развиват и нови специализирани локации. В процес на реализация и напреднала планова готовност са стратегически обекти като Индустриален парк София-запад и Икономическа зона Доброславци (със заложен фокус върху чисти производства и автомобилен сектор), както и редица частни и общински паркове в периферните за столицата общини.

✓ **Демографски и социални фактори** – ЮЗР остава най-слабо засегнатият регион в страната по отношение на депопулацията и свиването на трудовия ресурс. За периода 2018-2024 г. населението на региона е намаляло със 79 223 души, което е значително по-нисък темп на спад спрямо останалите пет региона от ниво NUTS 2.

По отношение на образователния статус се наблюдава качествено подобрене на човешкия капитал. Данните от преброяванията показват рязък скок на хората с висше образование – от 552 809 лица през 2011 г. на 653 012 лица през 2021 г. Паралелното намаляване на броя на лицата със средно образование отразява високия интензитет на продължаващото обучение и прехода на младите хора към академични степени.

✓ **Училищно образование и обхват** – нетният коефициент на записване на населението в прогимназиалния етап (V–VII клас) в ЮЗР демонстрира стабилност, като в повечето области надхвърля средните нива за страната. По последни данни разпределението по области (съпоставено спрямо средното за България равнище от 91,3%) изглежда по следния начин:

- Област Благоевград: 93,9% (при национална референция 91,8% за периода);
- София (столица): 92,3% (спрямо 89,4% за предходен базов период);
- Област Кюстендил: 90,9% (при референция 92,2%);
- Област Перник: 90,8% (при референция 90,7%);
- Софийска област: 87,2% (при референция 91,3%) – тук се отчита най-осезаема нужда от мерки за задържане на учениците в образователната система.

Стратегическо заключение – факторът „образовано население“ е фундаментален стълб в съвременните териториални и социални политики. Високото ниво на квалификация на гражданите в ЮЗР не е просто социална характеристика, а водещ двигател за икономическия растеж, привличането на чуждестранни инвестиции и иновационната конкурентоспособност на региона. Развитието на човешкия капитал трябва да бъде поставено като основополагащ приоритет, който да се реализира в тясна синергия с политиките за инфраструктурно и икономическо сближаване на периферните общини.

✓ **Екологични фактори** - борбата с изменението на климата и ограничаването на екологичния отпечатък са сред фундаменталните цели на Европейския съюз. Европейската „Зелена сделка“ изисква дълбока трансформация във всички сектори на регионалната икономика, с особен акцент върху транспорта, енергетиката, селското стопанство, сградния фонд и индустрията. В ЮЗР се отчита постепенно подобряване на екологичните параметри, най-вече по отношение на компонента „атмосферен въздух“. Въпреки положителната динамика, замърсяването с фини прахови частици (ФПЧ) през зимния период остава

предизвикателство за големите градски центрове (София, Перник, Благоевград), дължащо се на битовото отопление и трафика. Сериозен екологичен проблем за региона продължава да бъде качеството на повърхностните води и локалното замърсяване на подземните водни тела, което изисква ускорено изграждане на пречиствателна и канализационна инфраструктура в по-малките общини.

✓ **Енергийна трансформация и справедлив преход** – най-значимото структурно предизвикателство в ЮЗР е свързано с бъдещето на въглищния сектор в областите Перник и Кюстендил. След окончателното закриване на въглищните мини в района, фокусът е изместен върху технологичната модернизация и поэтапното извеждане от експлоатация или преобразуване на големите горивни инсталации (ТЕЦ „Република“ в Перник и ТЕЦ „Бобов дол“). Чрез одобрените Териториални планове за справедлив преход (ТПСП), регионът има достъп до целево европейско финансиране за рекултивация на засегнатите терени, привличане на зелени инвестиции и преквалификация на работната сила, което е от критично значение за устойчивото развитие на Югозападна България.

2. Анализ и тенденции в изменението на демографските показатели и показателите, характеризиращи пазара на труда, културата, образованието и здравеопазването

2.1. Демография:

Към 31 декември 2024 г. населението на ЮЗР е 2 022 982 души, което представлява 31,4% от общото население на България, утвърждавайки региона като най-големия демографски център в страната. За периода между 2021 г. и 2024 г. населението на региона намалява с 47 778 души, или 2,3% (средногодишен темп на намаление 0,8%). Тези стойности свидетелстват за неблагоприятна динамика в демографското развитие на региона, като в сравнение с предходния период (2011-2018 г.), разглеждан в ИТСР на ЮЗР, се отчита задълбочаване на негативната тенденция. За онзи по-ранен период общото намаление на населението е възлизало на 1,4%, при значително по-нисък средногодишен темп от 0,2%. Изключително показателно е обръщането на тенденцията в област София (столица), където за разглеждания четиригодишен период се отчита нетипичен спад на населението от минус 0,9%. Този процес се дължи както на по-високите нива на смъртност в началото на десетилетието, така и на засилената субурбанизация – изнасянето на интензивни потоци от

жители към периферията на Столичната община и съседните общини от Софийска област. Въпреки тези процеси, в сравнителен план ЮЗР остава регионът с най-устойчиви показатели и най-слабо изразено демографско свиване сред всички шест региона от ниво NUTS 2 в страната. Вътрешнорегионалните различия обаче се задълбочават драстично: най-осезаема депопулация се наблюдава в областите Перник (спад от 6,9%) и Кюстендил (спад от 6,4%), които изпреварват по темпове средното за страната ниво на намаление от минус 5,9%.

В ЮЗР продължава дълбокият процес на демографско застаряване, който е характерен за цялата страна. Въпреки това регионът поддържа значително по-добри стойности от средните за България. В края на 2024 г. лицата на 65 и повече навършени години в ЮЗР са 428 180 души, което представлява 21,2% от населението на региона. Съпоставено със средната стойност за страната от 24,0%, ЮЗР се отличава с по-благоприятна възрастова структура от общата за България, главно поради концентрацията на младо и икономически активно население в столицата. Динамичният анализ между двата периода обаче показва, че процесът на застаряване в ЮЗР е постоянен и протича с ускоряваща се динамика. Между 2011 г. и 2018 г. делът на лицата на 65 и повече години се увеличава от 17,4% на 19,4% (ръст от 2,0 процентни пункта за 7 години, или средно 0,28% на година). В следващия период (2021-2024 г.) този дял нараства от 19,4% на 21,2% (ръст от 1,8 процентни пункта само за 3 години, или средно 0,60% на година). Това сравнение ясно показва, че макар ЮЗР да запазва по-добра демографска устойчивост спрямо останалите пет региона на ниво NUTS 2, интензивността на застаряване се е засилила повече от двойно. Това поставя дългосрочни предизвикателства пред пазара на труда и социалните системи в региона.

На териториално ниво делът на лицата на 65 и повече навършени години в ЮЗР е най-нисък в област София (столица) (19,2%) и област Благоевград (22,8%). В останалите три области – Кюстендил, Перник и Софийска област – делът на застаряващото население надхвърля средния за страната праг от 24,0%. Въпреки това общата стойност за ЮЗР остава по-благоприятна (21,2%), което е класически пример за статистическо изкривяване. Този ефект се дължи изцяло на огромната демографска и икономическа тежест на столицата, която балансира негативните показатели на останалите четири области. Във всички пет области на региона се отчита прогресивно влошаване на възрастовата структура спрямо 2021 г. В 14 общини от региона възрастовата пирамида е толкова силно деформирана, че напълно

блокира възможностите за естествено възпроизводство и за поддържане на минимален трудов потенциал. В тези критични общини делът на населението над 65 години надхвърля 30%. Най-драстичният пример в региона и страната е община Невестино, където в надтрудоспособна възраст (над 65 години) са внушителните 51,6% от жителите.

В рамките на анализирания период общият коефициент на възрастова зависимост в ЮЗР запазва устойчивата си тенденция към влошаване. През 2021 г. той е възлизал на 51,7%, докато към края на 2024 г. нараства до 54,9%. Това означава, че на всяко едно лице в зависима възраст (деца под 15 години и възрастни над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна (трудоспособна) възраст, което увеличава социално-икономическия натиск върху заетостта. Въпреки негативния тренд, ЮЗР поддържа най-благоприятните стойности в България и е един от двата региона в страната (заедно със Североизточния), чийто коефициент е по-нисък от средния за страната (61,3%). На областно ниво вътрешните контрасти отново са силно изразени - в областите София (столица) (51,2%) и област Благоевград (58,7%) коефициентът е под средния за страната – 61,3%. Останалите области демонстрират по-неблагоприятни съотношения от средния за страната, като най-неблагоприятно е съотношението в област Кюстендил (68,9%). На общинско ниво най-благоприятно е съотношението в 21 общини, които показват по-нисък коефициент от средния за страната. В сравнение с 2018 г. броят на тези общини се е увеличил с шест, но това увеличение се тълкува основно с намаляването на населението едновременно в под- и надтрудоспособна възраст. Този двоен спад води до привидно подобрене на математическото съотношение спрямо групата в активна възраст. Следователно тук не става въпрос за реално оздравяване на демографската структура, а за чист статистически ефект, обусловен от общото и необратимо демографско свиване. В останалите общини показателят е драстично влошен, като най-неблагоприятно е това съотношение в общините Невестино – 128,6% и Ковачевци – 103,8%.

Разликата между живородените и починалите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на страната и региона се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. През 2024 г., в резултат на отрицателния естествен прираст, населението на региона е намаляло с 9 186 души. В сравнение с 2021 г. се отчита положителна тенденция по отношение на естествения прираст, когато населението е

намаляло с 20 711 души. Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествен прираст, през 2024 г. е минус 4,6‰, а през 2021 г. е минус 9,9‰. Към края на 2024 г. коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 3,2‰, а в селата – минус 11,2‰, като тук отново се отчита положителна тенденция спрямо същия показател за 2021 г. Въпреки отчетеното подобрене на коефициента на естествен прираст между 2021 г. и 2024 г., тази тенденция се обяснява по-скоро с демографското свиване, а не с повишаване на раждаемостта. Намаляването на населението и застаряването на възрастовата структура водят до спад както в броя на ражданията, така и на смъртните случаи, което статистически смекчава отрицателния прираст. Следователно, подобреното е относително и не отразява трайно възстановяване на демографския потенциал на региона. В периода 2021-2024 г. всички области и общини в региона имат отрицателен естествен прираст (изключение правят общините Гърмен, Ихтиман и Белица). През 2024 г. с най-малка по стойност на коефициента на отрицателен естествен прираст е област София (столица) – (-2,0‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст са област Кюстендил – минус 14,4‰ и област Перник – минус 14,8‰. В региона се открояват общините с най-висок отрицателен естествен прираст – Ковачевци (-44,3‰), Трън (-40,8‰) и Невестино (-38,8‰), при среден показател за страната от минус 7,3‰.

Съществено влияние върху броя и структурите на населението в региона оказва и механичният прираст, който се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от региона лица. Коефициентът на механичен прираст в ЮЗР бележи сериозен ръст – от 3,1‰ през 2021 г. до 6,4‰ в края на 2024 г., изпреварвайки средното равнище за страната (6,1‰). Тези по-благоприятни показатели се дължат на изключително силната икономическа привлекателност на региона и засилващите се миграционни потоци.

За периода 2021-2024 г. най-високия механичен прираст в региона, този на област София (столица) бележи увеличение от 7 802 души (6,0‰) за 2021 г. до 11 505 души (8,9‰) за 2024 г. Останалите области също са с положителен механичен прираст, с изключение на област Кюстендил, която постига пълно затихване на изселванията и неутрален баланс (0,0‰). Сравнителният анализ спрямо 2021 г. разкрива ключово обръщане на миграционния тренд в периферията - Софийска област преминава от дълбок отрицателен механичен прираст от минус 5,1‰ през 2021 г. до положителен баланс от 1,3‰ през 2024 г. Област

Кюстендил преодолява негативните стойности от минус 5,6‰ през 2021 г. и достига стабилното равнище от 0,0‰ през 2024 г. Позитивните процеси се пренасят и на локално равнище. През 2024 г. общо 27 общини в ЮЗР приключват годината с положителен механичен прираст, което представлява нетен ръст от 10 общини спрямо 2021 г. В останалите общини миграционният баланс все още е отрицателен, но в преобладаващата част от тях се наблюдава трайно подобрение на коефициентите и затихване на депопулацията. Това превръща механичния прираст в най-мощния инструмент за частично компенсиране на тежкия естествен упадък в Югозападна България.

В заключение, въпреки изразените позитивни тенденции в интензивността на механичния прираст и поддържането на по-устойчиви показатели спрямо останалите пет региона в страната, общите демографски процеси в ЮЗР остават неблагоприятни. Населението на региона продължава да намалява в абсолютни стойности, процесът на застаряване се ускорява, а общата възрастова структура се влошава прогресивно. В дългосрочен план тази трайна тенденция изисква прилагането на целенасочени интегрирани политики. Те трябва да бъдат фокусирани върху задържането на младите хора в региона чрез осигуряване на качествена заетост в новите индустриални паркове, подобряване на социалната и дигиталната инфраструктура в периферните общини и постигане на балансирано регионално развитие за преодоляване на дълбоките контрасти между Столичната община и застрашените територии в Югозападна България.

2.2. Пазар на труда:

Коефициентът на заетост, отразяващ относителния дял на заетите лица от населението на същата възраст, е водещ индикатор за пазара на труда и икономическата активност. Заетостта на населението в активна възраст (15-64 години) в ЮЗР отбелязва леко понижение – от 74% през 2021 г. до 73,8% през 2024 г., при средна стойност за страната от 70,9% за същата година. В сравнение с предходния период (2011-2018 г.) се наблюдава промяна в тенденцията – от нарастване на коефициента на заетост към постепенно намаляване.

Въпреки дългосрочните мерки и активните програми за насърчаване на заетостта, в ЮЗР все още се наблюдават различия в реализацията на пазара на труда между мъжете и жените. В рамките на разглеждания четиригодишен период (2021-2024 г.) може да бъде

изведена положителна тенденция по отношение на разликата в заетостта между половете. Към 2024 г. тя възлиза на 2,9% в полза на мъжете, в сравнение с 4,5% за 2021 г.

Сред регионите в страната ЮЗР традиционно заема водещо място по равнище на заетост през 2024 г. с 73,8%, като категорично изпреварва по-слабо развитите райони. На областно ниво най-висока е заетостта в силния икономически център област София (столица) (75,1%), докато сериозно изоставане се наблюдава в област Перник (66%). Разликата между равнищата на заетост в най-добре представената област София (столица) и изоставащата област Перник е 9,1 процентни пункта, която нараства спрямо 2021 г.

Коефициентът на икономическа активност представлява ключов показател, който отразява дела на лицата, участващи на пазара на труда, спрямо общия брой хора в трудоспособна възраст. Към края на 2024 г. в региона той възлиза на 75,9% за възрастовата група 15-64 години, като отбелязва лек спад – под 1 процентни пункта спрямо 2021 г. На областно равнище единствено област Благоевград показва положителна динамика по този показател. В останалите области, включително София (столица), се наблюдава понижение, като най-съществен и обезпокоителен е спадът в област Кюстендил, където коефициентът на икономическа активност се срива с 4,9 процентни пункта – от 74,5% през 2021 г. до 69,6% през 2024 г. Това показва трайно обезсърчаване на част от трудоспособното население в тази периферия и преминаването му в групата на икономически неактивните лица, което допълнително ограничава потенциала за развитие на местния бизнес.

Коефициентът на безработица, отразяващ относителния дял на лицата без работа спрямо икономически активното население (работната сила), е ключов индикатор за социално-икономическата стабилност. Високите нива на продължителна безработица оказват деструктивно влияние върху икономиката и генерират рискове от бедност, маргинализация и социална изолация. През 2024 г. коефициентът на безработица в ЮЗР за възрастовата група 15-64 навършени години намалява с 0,7 процентни пункта в сравнение с 2021 г., като достига 2,8%, при средна стойност за страната от 4,2%. С този показател регионът заема водещо място по ниска безработица в страната. Междурегионалните контрасти обаче остават драстични: разликата между ЮЗР и най-изоставащия Северозападен район (СЗР) възлиза на внушителните 7,2 процентни пункта и се запазва стабилна през целия анализиран четиригодишен период. На областно ниво коефициентът на

безработица е най-нисък в икономическото ядро на региона, докато сериозно изкривяване и отклонение нагоре се регистрира в област Перник, където той достига 12,2% през 2024 г. Това отклонение показва сериозно влошаване на местния пазар на труда спрямо нивата от предходния стабилен период (2018 г.) и отразява трудностите при реструктурирането на местната икономика след закриването на въглищните мощности. На ниво община разликите са осезаемо по-големи – от 1,7% в Столична община до 35,9% в община Якоруда за 2024 г.

В обобщение, трудовият пазар в ЮЗР се характеризира с отлични макроикономически показатели – висока заетост, рекордно ниска безработица и стабилна икономическа активност. Тези позитивни данни обаче се дължат изцяло на София (столица). Зад тях се крият застрашително нарастващи териториални диспропорции, които разделят региона на свръхразвито икономическо ядро и дълбока, социално уязвима периферия.

2.3. Култура:

Музеи

По данни от НСИ, за 2024 г., в ЮЗР функционират 40 музея. Според териториалния обхват на дейността им те са: 11 национални (Национален исторически музей, Национален политехнически музей, Национален музей „Земята и хората“, Национален литературен музей, Национален природонаучен музей при БАН, Национален военноисторически музей, Национален археологически институт с музей при БАН, Национален етнографски музей при БАН, Национален антропологичен музей при БАН, Национален земеделски музей, Национален църковен историко-археологически музей), 4 регионални (РИМ-София, РИМ-Кюстендил, РИМ-Перник, РИМ-Благоевград) и 25 общински. За периода 2021-2024 г. броят на общинските музеи в района се увеличава с 1.

В качеството си на културни и научни организации, музеите в ЮЗР изпълняват своите фундаментални законови функции по издирване, научно изучаване, опазване, реставрация и представяне на движими културни ценности. Паралелно с това те ефективно стопанисват и социализират значими недвижими музейни обекти. Институциите развиват активна издателска дейност (научни, научнопопулярни и рекламни материали) и осъществяват специализирана оценителна дейност на културни ценности, собственост на физически и юридически лица. Развитието на тази мрежа е в основата на потенциала на ЮЗР за културно-исторически и градски туризъм с висока добавена стойност.

Библиотеки

Развитието на съвременна библиотечна инфраструктура е от ключово значение за осигуряването на учене през целия живот и равен достъп до информация в региона. Според официалните данни на НСИ, в ЮЗР за периода 2021-2024 г. функционират между 17 и 19 големи библиотеки (научни и обществени библиотеки с фонд над 200 хил. библиотечни единици). Поради ролята на София (столица) като образователен и научен център, ЮЗР концентрира най-значимите книжовни и документални хранилища в България, включително Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Тези обществени библиотеки изпълняват важна социална функция, като гарантират правото на гражданите на равнопоставен, свободен и безплатен достъп до национални и глобални библиотечно-информационни ресурси. Чрез дигитализацията на фондовете си и предоставянето на съвременни електронни услуги, големите библиотеки в ЮЗР активно съдействат за преодоляването на информационното разделение и за изграждането на модерно гражданско и научно общество в региона.

Театри

ЮЗР е безспорният културен и творчески център на България, с изключително висока концентрация на инфраструктура за сценични изкуства. По официални данни на НСИ за 2024 г., в рамките на региона функционират 36 театъра, което съставлява близо половината от цялата театрална мрежа в страната (75 театъра общо за България).

За анализирания период броят на сценичните институции в региона отбелязва изключителен ръст – увеличение с 10 нови театъра. Този бум се дължи на бързото развитие на независимата театрална сцена, частните продуцентски проекти и обособяването на нови мултифункционални арт пространства, концентрирани предимно в Столичната община. Към настоящия момент театрите в ЮЗР активно формират съвременния културен облик на страната чрез организирането на разнообразни фестивали с международен престиж, споделени държавни и общински инициативи, както и иновативни експериментални проекти с чуждестранно участие. Сценичните институции в региона не само обогатяват духовното пространство на местните общности, но и се утвърждават като мощен двигател за развитие на творческата икономика и културния градски туризъм в Югозападна България.

2.4. Образование:

Образователна структура на населението

Високият дял на населението с висше образование е ключов фактор за изграждането на икономика на знанието. Той създава преки предпоставки за повишаване на регионалната конкурентоспособност, производителността на труда и икономическия растеж. На национално ниво обаче се отчита сериозно изоставане по отношение на ключовия индикатор „Население на възраст 25-64 години с висше образование (%)“. Средният показател за България остава под средното равнище за ЕС през целия анализиран период. През 2024 г. той достига 27,8%, докато средната стойност за ЕС е значително по-висока – 31,4%. Показателят за България се характеризира и с по-ниска динамика спрямо средното за ЕС, като през 2024 г. делът на висшистите у нас нараства с едва 2,4 процентни пункта спрямо 2017 г., докато средно за ЕС увеличението е 7,2 процентни пункта. По области с висок дял висшисти се открояват област София (столица) – 50,8 % за 2017 г. и 55,9 за 2024 г, докато на противоположния полюс са областите Благоевград и Перник. Позитивен сигнал за целия ЮЗР е, че за периода 2017-2024 г. се отчита плавно увеличение на дела на хората с висше образование във всички пет области без изключение. Въпреки този общ напредък обаче, огромната пропаст между образователното ядро (столицата) и нейната периферия остава сериозно предизвикателство.

Таблица 2: Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование

Регион/Област	2017	2021 ⁴	2024
Югозападен	29,4	30,4	31,1
Благоевград	19,9	19,4	20,0
Кюстендил	25,2	23,1	24,7
Перник	19,9	19,2	20,1
София	31,3	34,5	34,7
София (столица)	50,8	54,3	55,9

Източник: НСИ, изчислени данни от експерти на НЦТР

⁴ Данни от Преброяване 2021 г.

Относителният дял на населението на възраст между 25 и 64 години с основно и по-ниско образование е показател за структурното качество на работната сила. Високите нива по този индикатор сигнализират за дълбок дефицит на умения, което драстично свива потенциала на местния пазар на труда за запълване на новооткрити работни места в сектори с висока добавена стойност. На териториално ниво в ЮЗР този показател чертае ясна разделителна линия между центъра и периферията - област София (столица) отчита изключително благоприятни и ниски нива на нискообразовано население – едва 3,5% за 2024 г. Това категорично потвърждава засилената концентрация на висококачествен и конкурентоспособен човешки капитал в градското ядро. Област Благоевград се намира на противоположния полюс, където по-динамичното развитие на пазара на труда и привличането на нови индустрии са сериозно ограничени от неблагоприятната образователна структура. Там делът на лицата с ниско образование достига 18,4%. Тази вътрешна асиметрия доказва, че докато столицата функционира в условията на високотехнологична икономика на знанието, периферните области в региона все още са силно уязвими поради структурни дефицити в образованието. Това изисква целенасочени регионални програми за преквалификация и учене през целия живот с цел изравняване на регионалните възможности.

Таблица 3: Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с основно и по-ниско образование

Регион/Област	2017	2021	2024
Югозападен	8,1	13	12,4
Благоевград	19,6	18,9	18,4
Кюстендил	11,5	11,3	11,2
Перник	10,5	11,9	11,1
София	19,9	18,6	17,9
София (столица)	3	4,5	3,5

Източник: НСИ

Предучилищно образование

Инфраструктурата на предучилищното образование е добре развита и балансирано разпределена по цялата територия на ЮЗР, като осигуреността с детски градини, квалифицирани преподаватели и капацитет на местата е на сравнително добро равнище. През

учебната 2023/2024 година в региона функционират 480 самостоятелни детски градини с директор. В тях са записани общо 71 583 деца, като в половата структура се отчита лек превес на момчетата – те са 36 843 (51.47%), докато момичетата съставляват останалите 48.53% (34 740 деца). В сравнение с 2019 г. се наблюдава положителен тренд в разширяването на базата. В резултат на интензивното строителство и въвеждането в експлоатация на нови обекти (включително 18 нови детски градини в столицата), общият брой на детските заведения в ЮЗР нараства с 24 единици, което е позволило обхватът на децата в предучилищното образование да се увеличи с 679 лица. Тези инвестиции имат ключово значение за осигуряването на по-добър баланс между професионалния и личния живот на младите семейства в икономическите центрове на региона.

Таблица 4: Детски градини (брой)

Регион/област	(брой)				
	2018/ 2019	2021/ 2022	2022/ 2023	2023/ 2024	2024/ 2025
Общо за региона	456	467	470	477	480
Благоевград	65	73	73	73	73
Кюстендил	19	19	19	19	19
Перник	22	22	22	23	23
София	74	71	71	71	71
София (столица)	276	282	285	291	294

Източник: НСИ

Нетният коефициент на записване в предучилищното образование за учебната 2024/2025 година в ЮЗР е 88,6%. Тази стойност потвърждава стабилното и почти неутрално развитие на обхвата на децата в региона през последните години.

Таблица 5: Деца в детските градини по пол и по статистически зони, статистически райони и области

Регион/област	(брой)							
	2016/2017		2021/2022		2022/2023		2023/2024	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени	Мъже	Жени	Мъже	Жени
Общо за страната	116191	108189	110515	104332	111247	105234	111576	105281
Общо за региона	70904		69484		70805		71583	
Югозападен	36608	34296	35868	33616	36405	34400	36843	34740
Благоевград	5749	5295	5397	5224	5404	5264	5435	5222
Кюстендил	1697	1631	1529	1539	1553	1596	1594	1574
Перник	1879	1764	1846	1741	1911	1780	1951	1814
София	3641	3671	3906	3732	4004	3830	4066	3835
София (столица)	23642	21935	23190	21380	23533	21930	23797	22295

Източник: НСИ

Общообразователни и специални училища

През учебната 2023/2024 година в ЮЗР учебни занятия се провеждат в 570 общообразователни и специални училища. В сравнение с предходната учебна година общият брой на училищата се увеличава с две единици. През 2024 г. основно образование в общообразователните училища са завършили 21 620 ученици, а средно образование – 17 774 ученици.

Закриването на образователни институции, особено в малки населени места, съчетано с комплексни социално-икономически фактори - социални и семейни причини, негативно отношение към учебния процес и липса на мотивация, трудности при усвояването на учебния материал и др., рефлектира в значителен дял на преждевременно напусналите образователната система. Всяко следващо закриване на училища в планинската периферия рискува драстично да увеличи географската отдалеченост до най-близкия образователен център. Това пряко ще засили депопулацията и ще ограничи равенството в достъпа до качествено образование за уязвимите групи в региона.

Професионално образование и обучение

Професионалното образование и обучение през учебната 2023/2024 година се осъществява в 86 училища в ЮЗР, в които се обучават общо 45 959 ученици. В сравнение с предходната учебна година професионалните училища намаляват с едно, но общият брой на учащите нараства с 1 724 ученици. Оптимизирането на училищната мрежа се осъществява в пряка връзка със социално-икономическите и демографските процеси в страната в

различните региони. В професионалното образование преобладават момчетата, които са 57,95% от общия брой на учениците в тази образователна степен. На противоположния полюс, в по-малките и периферни общини, отрицателните демографски процеси водят до хроничен недостиг на деца и формиране на маломерни или слети паралелки. На тези места професионалното обучение в по-голямата си част е съобразено със спецификата на местната икономика. Въпреки това в редица училища се запазва приемът по традиционни професии, чиито производствени мощности в региона отдавна са затихнали или закрити. Това разминаване между придобитата квалификация и реалното търсене на бизнеса поражда риск от структурна безработица и отлив на младежи от системата на ПОО.

Оптимизирането на мрежата от професионални училища трябва да се извършва в тясна синергия с икономическите приоритети и инвестиционните намерения на общините. Наложително е прилагането на целеви мерки за стимулиране на приема по защитени от държавата професии и специалности с доказан текущ и бъдещ дефицит на пазара на труда; целево финансиране на професионални училища с регионално и национално значение; гарантиране на равен достъп до професионално образование за ученици от специфични уязвими целеви групи в периферните планински райони и ускорена интеграция на дуалната форма на обучение чрез преки партньорства с бизнеса. Това е от критично значение за захранването с квалифицирани кадри на новите икономически зони в региона (като Икономическа зона Доброславци и Индустриален парк София-Божурище).

Фундаментален елемент от модернизацията на системата за професионално образование е дуалната форма на обучение (обучение чрез работа). Интересът от страна на бизнеса и на учащите към тази практическа методология бележи изключителен ръст. Налице е ясна тенденция за разширяване на дуалния модел у нас, като за пълното разгръщане на неговия потенциал са наложителни целеви нормативни и законодателни промени. Този специфичен вид обучение адресира две ключови целеви групи – лица над 16-годишна възраст, интегрирани в редовната образователна система, и лица над 16-годишна възраст, намиращи се вече на пазара на труда и изпитващи нужда от преквалификация. Организирането на гъвкаво обучение чрез работа се утвърждава като ефективна възможност за вторично включване в образователната система на лицата, които са я напуснали

преждевременно. Това директно подпомага намаляването на нискоквалифицираната работна сила в периферните общини на ЮЗР.

С цел постигане на пълна синергия между кадрите и нуждите на регионалната икономика, развитието на професионалното образование в ЮЗР се подчинява на следните четири приоритетни направления:

- Институционални партньорски модели - развитие и непрекъснато усъвършенстване на съвместните модели между държавата, общините, професионалните гимназии и бизнеса, съобразени с най-добрите национални и европейски практики.
- Учене през целия живот - разширяване на възможностите за гъвкаво придобиване, актуализиране и надграждане на професионалната квалификация във всички възрастови групи.
- Пазарна адекватност и качество - повишаване качеството на началното и продължаващото професионално обучение в строго съответствие с динамичните структурни промени в регионалната икономика и изискванията на европейския пазар на труда. Този процес е от ключово значение за обезпечаването с кадри на новите индустриални зони в региона.
- Модерна институционална среда - укрепване на административния капацитет за постигане на по-висока ефективност, прозрачност и достъпност на предоставяните публични услуги в сферата на професионалното образование за гражданите и предприемачите.

Средищни и защитени училища и детски градини

Процесите на оптимизация на училищната мрежа поставят изисквания към създаването на защитни механизми по отношение на реструктурираните звена. Към настоящия момент в ЮЗР функционират 134 средищни институции (30 детски градини и 104 училища) и 49 защитени институции (10 детски градини и 39 училища). Тези структури са елемент на социална защита и са част от регионалната политика на ниво LAU (в България ниво LAU се състои от 265-те общини в страната). Тяхното съществуване е от критично значение за уязвимите, планински и погранични общини в ЮЗР (като Трън, Ковачевци, Невестино и Якоруда), където релефът и депопулацията блокират поддържането на стандартни образователни звена. За да се гарантира равен достъп до образование и да се минимизира рискът от отпадане от системата, държавата осигурява целево финансиране за пътуващите

ученици в тези институции. Този пакет от мерки включва безплатен транспорт до приемащото училище или детска градина, осигуряване на столово хранене за учениците и целодневна организация на учебния процес (занимални).

Висше образование

Системата от обекти на висшето образование в ЮЗР е най-мощната и добре развита в България, притежаваща изразено национално и международно значение. Регионът концентрира най-голямата академична мрежа от университети и колежи, локализирани основно в област София (столица), както и в Благоевград, Ботевград и Перник. Въпреки лидерската си позиция, секторът претърпява сериозно количествено свиване. Броят на обучаващите се студенти в ЮЗР между 2023 г. и 2024 г. намалява рязко с 16,38%. Този негативен тренд е съпроводен от спад в академичния състав във всички области на региона между учебните 2022/2023 г. и 2023/2024 г. Процесът се дължи на два основни фактора - дълбоките демографски тенденции и целевата национална политика за реструктуриране на висшето образование чрез намаляване на държавния прием в пренаситени пазарни направления (главно в сферата на социалните и хуманитарните науки). На този фон се наблюдава специфична динамика – броят на завършилите висше образование през 2024 г. бележи ръст с 2 466 души повече в сравнение с 2023 г. Този ефект отразява успешното дипломиране на по-многочислените входящи випуски от предходни години, но не променя дългосрочната тенденция към свиване на общия студентски състав.

В междурегионален и вътрешнорегионален план се наблюдават екстремни различия в достъпа до висше образование. Студентската маса остава монолитно съсредоточена в област София (столица), което блокира балансираното териториално развитие на периферията. Освен това широкият спектър от предлагани специалности и приемът в тях все още не са напълно синхронизирани с реалните потребности на регионалната икономика и развиващия се третичен сектор (услуги с висока добавена стойност). Това налага по-тясно партньорство между академичните институции и бизнеса за преодоляване на структурния дефицит на висококвалифицирани кадри в региона.

Таблица 6: Висши училища в ЮЗР през учебната 2023/2024 година.

Регион/Област	(брой)			
	2018/2019	2021/2022	2022/2023	2023/2024
Общо за страната	54	54	51	51
Югозападен	29	29	27	27
Благоевград	3	3	3	3
Перник	1	1	1	1
София	1	1	1	1
София (столица)	24	24	22	22

Източник: НСИ

Таблица 7: Студенти и завършили в ЮЗР през учебната 2023/2024 година.

Регион/област	(брой)			
	2019	2022	2023	2024
	Общо	Общо	Общо	Общо
	Общо	Общо	Общо	Общо
Общо за страната	50179	47675	44077	47767
Югозападен	23274	21426	19154	21620
Благоевград	2668	2695	2351	2207
Кюстендил	-	-	-	-
Перник	11	3	11	2
София	810	465	489	361
София (столица)	19785	18263	16303	19050

Източник: НСИ

С промените в нормативната уредба бяха въведени ограничения за максималния брой на записваните студенти в отделните висши училища. Този нов модел на управление се реализира чрез въвеждането на специфични финансиращи коефициенти, обвързани с два основни стълба: качество на обучението, отразяващо институционалните оценки за акредитация от Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА) и реализация на пазара на труда, стъпващо върху обективни данни от Рейтинговата система на висшите училища в България (PCBYU) и административни отчети за заетостта, осигурителния доход и съответствието на позицията на дипломиралите се кадри. С цел преодоляване на структурните дефицити на пазара на труда, държавата определи списък от приоритетни професионални направления и защитени специалности, които получават целево и субсидирано финансиране в държавните университети. Основният стратегически акцент е поставен върху направленията, свързани с природните науки, технологиите, инженерството и математиката (STEM сектора), и по-специално върху информационните и комуникационните технологии (ИКТ) и приложната математика. За ЮЗР тази реформа има

ключово значение. Регионът притежава най-гъстата мрежа от технологични факултети и софтуерни компании, което създава перфектна предпоставка за бърза синергия. Насочването на държавния прием към STEM профилите е основният инструмент, чрез който академичният център в София и Благоевград може да захрани с висококвалифицирани инженерни кадри новоизграждащите се индустриални паркове и да поддържа лидерската конкурентоспособност на Югозападна България на европейската карта.

Изводи и тенденции за система образование

✚ Подробният секторен анализ на съществуващото състояние и динамика на образованието в ЮЗР дава възможност за систематизиране на следните ключови изводи:

✚ Броят на учениците в градското ядро устойчиво се увеличава. Това е пряко следствие от интензивната вътрешна миграция и заселването на млади, икономически активни семейства в столицата.

✚ Както и в другите региони, всяко пето българско дете не е обхванато от системата на предучилищното образование.

✚ Броят на обучаващите се студенти намалява. Паралелно с това нараства интересът към дуалната форма на обучение в професионалните гимназии.

✚ Процесът на образователна интеграция на ромската общност изостава, което възпрепятства социално-икономическото им приобщаване. Налице са специфични периферни общини в ЮЗР, в които проблемът с преждевременното напускане на училище е сериозен, особено сред учениците от маргинализирани групи.

✚ ЮЗР страда от силно неравномерно пространствено разпределение на обектите на висшето образование, които са монолитно концентрирани в София. Спектърът от академични специалности все още не е напълно адаптиран към потребностите на реалната икономика. Това генерира дефицит на практически умения сред завършилите спрямо динамичните изисквания на трудовия пазар.

Тенденциите, които ще доминират и моделират образователния сектор в ЮЗР през следващите години, отразяват основните изисквания за равнопоставен достъп до качествено образование на всички равнища и за всички социални групи. Водещ акцент се поставя върху по-ефективното обвързване на образованието с научния сектор, бизнеса и търсените на пазара дигитални и инженерни умения. Очаква се планираните реформи да подобрят

резултатите в образователната система на всички нива, осигурявайки ефективно и балансирано разположение на образователната инфраструктура. Оптимизирането на училищната мрежа ще създаде предпоставки за финансиране на професионални училища с национално и регионално значение, защитени професии, съобразно потребностите на общините в конкретния регион, както и за внедряване на дуалното обучение. В системата на висшето образование в държавните университети ще се финансират приоритетно области, свързани с развитието на онези сектори на икономиката, които имат по-висока добавена стойност и ясен принос към задължителните технологични трансформации.

2.5. Здравеопазване

Лечебни и здравни заведения

Системата на здравеопазването в региона функционира на две основни нива – извънболнична и болнична медицинска помощ. Извънболничната помощ обхваща амбулаториите за първична и специализирана медицинска помощ, медико-диагностичните лаборатории, денталните центрове и амбулаториите за здравни грижи. Това базово ниво има ключово значение за осигуряване на достъп до здравни услуги на общинско ниво (ниво LAU) и в по-малките населени места. Болничната помощ включва многопрофилни и специализирани болници, центрове за кожно-венерически заболявания, центрове за психично здраве и комплексни онкологични центрове. Тя е концентрирана предимно на областно ниво (региони от ниво NUTS 3), където се изисква висока специализация на медицинския труд и апаратура.

През 2024 г. инфраструктурата на болничната помощ в региона включва общо 101 болнични заведения с 16 012 легла, което представлява 29,62% от всички болнични заведения и 28,56% от болничните легла в България. На областно ниво най-голяма концентрация на болнични структури се отчита в област София (столица), където са разположени 67 болници, или 66,34% от лечебните заведения в региона. Значителен дял от тях (38 на брой) са специализирани лечебни заведения с национално значение, които обслужват пациенти от цялата страна. На противоположния полюс, в условия на остър дефицит, В област Перник функционират едва 4 болнични заведения, равняващи се на 3,96% от общия брой за региона, като общинска болница има само в град Перник.

Този пространствен модел доказва, че докато столицата е пренаситена с високотехнологична болнична инфраструктура, периферните територии на ЮЗР страдат от структурни липси. Това принуждава голяма част от населението в периферията да мигрира ежедневно към София за базови здравни услуги, което увеличава натиска върху транспортната мрежа и задълбочава социалното неравенство в региона.

Таблица 8: Лечебни заведения за болнична помощ от ЮЗР към 31.12.2024 г.

Регион/област	Лечебни заведения за болнична помощ											
	2018						2024					
	в това число											
	общо		Многопрофилни болници		Специализирани болници		общо		Многопрофилни болници		Специализиран и болници	
	брой	легла	брой	легла	брой	легла	брой	легла	брой	легла	брой	легла
България	346	53 173	185	37 489	137	13 438	341	56 061	181	39 801	138	14 005
Югозападен	101	15 036	45	10 227	53	4 624	101	16 012	47	11 231	51	4 596
Благоевград	11	1 650	5	1 074	5	496	11	1 739	5	1 153	5	506
Кюстендил	5	961	3	605	2	356	5	987	3	631	2	356
Перник	4	448	1	295	3	153	4	447	2	322	2	125
София	14	1 703	9	1 320	4	323	14	1722	9	1 337	4	325
София (столица)	67	10 274	27	6 933	39	3 296	67	11 117	28	7 788	38	3 284

Източник: НСИ

Ключов приоритет в рамките на държавната здравна политика е създаването на единна национална структура за детско здравеопазване, която да осигурява комплексни и интегрирани медицински услуги за деца, обединявайки всички тесни специалисти в областта на педиатричната грижа. Проектът за Национална детска болница е дефиниран от Министерството на здравеопазването като стратегически център от национално значение, проектиран като високотехнологично лечебно заведение в столичния квартал „Горна баня“. Новото лечебно заведение концентрира под един покрив всички направления, специализирани в прецизната диагностика, интензивното лечение и последващата рехабилитация на деца, с капацитет за денонощно обслужване на пациенти от цялата страна. За осигуряването на пълния обем от високоспециализирани медицински дейности се залага

персонал от около 1 500 специалисти – лекари, медицински сестри, профилирани експерти по здравни грижи и помощен персонал. Проектирането и подготвителните етапи на обекта са насочени към изграждането на модерна, енергийно ефективна и функционална инфраструктура, която да отговаря на най-строгите европейски стандарти за безопасност и качество на медицинските услуги. Създаването на съвременна болница, оборудвана с модерна високотехнологична медицинска апаратура, ще допринесе за повишаване на качеството бързината и достъпността на педиатричната помощ, както и за развитие на професионалните знания, умения и компетентности на специалистите, работещи в областта на детското здравеопазване.

Паралелно с това, в рамките на програмния период до 2027 г. Министерството на здравеопазването ще насочи усилия към подобряване на психично-здравните грижи и социалната интеграция на уязвимите пациенти чрез основен ремонт, реконструкция и съвременно реновиране на остарелия сграден фонд на държавните психиатрични болници и центрове, модернизиране на материално-техническата база на държавните лечебни заведения чрез внедряване на съвременна апаратура, както и изграждане на специализирани хосписи към съществуващите болнични структури. Тези комплексни мерки имат за цел да повишат достъпа до качествени здравни услуги, да подобрят ефективността на здравната система и да създадат по-добра среда за предоставяне на медицински грижи, особено в медицинските области, свързани с детското и психичното здраве.

Болнични легла

Осигуреността на населението в ЮЗР с болнични легла бележи устойчив ръст, като достига 791,5 легла на 100 000 души в края на 2024 г. (спрямо 715,2 през 2018 г.). Въпреки това подобрение, средният показател остава малко под средния за страната, който за същия отчетен период възлиза на 870,9 легла на 100 000 души, при 715 легла през 2018 г. По показателя „брой болнични легла на 100 000 жители“, ЮЗР демонстрира стойности, сходни с макрорамката за България, отразявайки общата тенденция към разширяване на болничния капацитет през 2024 г. Въпреки това, на областно ниво се наблюдават значителни различия. Най-ниска осигуреност се отчита в област Перник – 406 болнични легла на 100 000 души, докато най-висока е в област Кюстендил – 930 болнични легла на 100 000 души, което представлява разлика от 524 легла на 100 000 жители.

Таблица 9: Осигуреност на населението с болнични легла в ЮЗР към 31.12.2024 г.

Регион/област	Брой болнични легла на 100000 души				
	2018	2021	2022	2023	2024
България: общо за страната	759.6	796.8	848.5	864.5	870.9
Югозападен	715.2	756.5	771.7	788.7	791.5
Благоевград	540.8	576.7	587.2	601.9	607.3
Кюстендил	807.3	885.0	908.9	917.6	930.0
Перник	370.6	378.7	400.0	402.6	406.8
София	743.5	736.7	757.0	760.5	766.4
София (столица)	773.6	824.1	836.7	857.8	857.8

Източник: НСИ

Водещ приоритет в областта на здравеопазването трябва да бъде осигуряването на равни възможности за достъп до здравни услуги на хората, включително и на живеещите в малки, отдалечени от градските центрове места. Тази констатация налага прилагането на целенасочена политика по отношение на здравната инфраструктура и по-ясно очертаване на населените места, за които достъпът до обща и специализирана здравна помощ е затруднен поради неравномерно разпределената към настоящия момент здравна инфраструктура.

Заведения за извънболнична помощ

Към 31.12.2024 г. в ЮЗР функционират 808 заведения за извънболнична помощ с 374 легла за краткосрочно наблюдение и престой, което представлява 35,29% от заведенията за извънболнична помощ и 29,15% от легла в страната. На областно равнище основната част от тези заведения са концентрирани в област София (столица) с 613 лечебни заведения, което представлява 75,86% от общия брой на заведенията за извънболнична помощ на територията на региона. Най-малко са в област Перник (27 структури), или само 3,3% от общия брой за региона. На национално ниво данните показват общо около 2 290 заведения за извънболнична помощ с около 1 283 легла за краткосрочно наблюдение.

Таблица 10: Лечебни заведения за извънболнична помощ в ЮЗР към 31.12.2024 г.

Регион/област	(брой)									
	2018		2021		2022		2023		2024	
	Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо	
	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла	Заведения	Легла
България	2066	1253	2133	1285	2172	1303	2237	1307	2289	1283
Югозападен	706	352	711	437	748	404	797	417	808	374
Благоевград	75	39	87	40	90	38	89	37	90	38
Кюстендил	30	18	33	18	30	18	32	12	31	12
Перник	27	5	28	5	28	5	26	5	27	5
София	50	24	50	17	46	14	48	19	47	13
София (столица)	524	266	513	357	554	329	602	344	613	306

Източник: НСИ

Към края на 2024 г. на територията на ЮЗР функционират 41 лечебни заведения от друг тип, разполагащи с общо 418 легла. Този сегмент обхваща центрите за спешна медицинска помощ, домовете за медико-социални грижи за деца, хосписите, националните центрове по проблемите на общественото здраве, както и диализните и трансфузионните центрове. Техният брой формира 27,5% от общата структура на този вид специализирани заведения в страната. На национално ниво общият брой на тези специфични здравни звена възлиза на приблизително 149 заведения.

Осигуреност с лекари и лекари по дентална медицина

Лекари

През 2024 г. средният показател за страната показва, че на един лекар се падат 214 души от населението. На областно ниво се наблюдава дисбаланс в разпределението на медицинските кадри. Единствено в област София (столица) стойностите са по-благоприятни от средните за страната, което се дължи на високата концентрация на медицински университети, университетски бази и десетки многопрофилни и специализирани болници. На противоположния полюс са останалите области в региона, чиито показатели са по-неблагоприятни от среднестатистическите за България, като най-остър дефицит на лекари и най-влошена осигуреност се отчита в област Перник.

Таблица 11: Обслужено население от лекари – брой.

Регион/област	(брой)				
	2018	2021	2022	2023	2024
Общо за страната	236	231	218	215	214
Югозападен	225	214	207	205	202
Благоевград	335	332	319	324	316
Кюстендил	282	273	277	263	261
Перник	349	318	297	318	312
София	254	267	257	256	254
София (столица)	196	184	179	176	173
Столична	196	184	179	176	173

Източник: НСИ

Анализът на кадровото обезпечение изисква детайлно изследване на факторите, обуславящи намаляването на лекарския състав при съпоставка между 2018 г. и 2024 г. От наличните статистически данни е видно, че този негативен тренд е с ежегоден характер.

Лекари по дентална медицина

Осигуреността с лекари по дентална медицина за страната показва, че на един лекар по дентална медицина (стоматолог) се падат по 827 души от населението. На вътрешнорегионално ниво се наблюдават големи различия в обезпечеността с лекари по дентална медицина - най-висок е показателят за област София (столица) - 646 души на един лекар. Най-неблагоприятна е осигуреността на населението с лекари по дентална медицина в областите Софийска - 1 677 души и Благоевград - 886 души.

Таблица 12: Обслужено население от лекари по дентална медицина

Регион/област	(брой)				
	2018	2021	2022	2023	2024
Общо за страната	967	912	848	847	827
Югозападен	816	801	761	766	743
Благоевград	1056	956	895	892	886
Кюстендил	1072	1060	997	1006	1011
Перник	839	825	776	730	704
София	1877	1756	1724	1742	1677
София (столица)	695	692	659	669	646
Столична	695	692	659	669	646

Източник: НСИ

Спешна помощ (транспортна достъпност до болнични заведения)

На територията на ЮЗР са локализиран 4 центъра за спешна помощ (ЦСМП). Като лечебни заведения със специфичен предмет на дейност и денонощен режим на работа, те оперират чрез мобилни и стационарни екипи. Последните се сформират във филиалите (ФСМП) 5 . Заедно с разкритите 39 филиала, мрежата покрива изцяло територията на региона. Това гарантира своевременна реакция и осигурява задължителния „30-минутен изохрон за достъпност“, който в много случаи индивидуалните и груповите извънболнични практики не могат да обезпечат. Съгласно Националната карта на спешната медицинска помощ, в зависимост от мащаба на общините, се наблюдава гъвкаво разпределение - някои филиали обслужват няколко общини, докато в други териториални единици функционират повече от едно оперативни звена.

Таблица 13: Спешна медицинска помощ в ЮЗР– центрове и филиали, 2024 г.

Центрове за спешна медицинска помощ	Филиали за спешна медицинска помощ	Обслужвани общини
ЦСМП Благоевград	ФСМП Благоевград	Благоевград
	ФСМП Сандански	Сандански
	ФСМП Петрич	Петрич
	ФСМП Разлог	Разлог
	ФСМП Гоце Делчев	Гоце Делчев, Гърмен, Хаджидимово
	ФСМП Симитли	Симитли
	ФСМП Кресна	Кресна, Струмяни

⁵ Решение на МС № 361 от 29 май 2018 г. за утвърждаване на Националната здравна карта на Република България, Приложение № 35 към т. I, подточка 8. Карта на спешната медицинска помощ.

	ФСМП Банско	Банско
	ФСМП Сатовча	Сатовча
	ФСМП Якоруда	Якоруда, Белица
ЦСМП Кюстендил	ФСМП Кюстендил	Кюстендил, Трекляно
	ФСМП Дупница	Дупница, Бобошево
	ФСМП Рила	Рила, Кочериново
	ФСМП Бобов дол	Бобов дол
	ФСМП Невестино	Невестино
	ФСМП Сапарева баня	Сапарева баня
ЦСМП Перник	ФСМП Перник	Перник
	ФСМП Радомир	Радомир
	ФСМП Земен	Земен, Ковачевци
	ФСМП Брезник	Брезник
	ФСМП Трън	Трън
ЦСМП София	ФСМП София град	София град
	ФСМП Баня	София град
	ФСМП Нови Искър	София град
	ФСМП Ботунец	София град
	ФСМП Божурище	Божурище
	ФСМП Елин Пелин	Горна Малина
	ФСМП Сливница	Сливница
	ФСМП Костинброд	Костинброд
	ФСМП Своге	Своге
	ФСМП Пирдоп	Пирдоп, Антон, Златица, Чавдар, Мирково, Челопеч
	ФСМП Етрополе	Етрополе
	ФСМП Правец	Правец
	ФСМП Ихтиман	Ихтиман
	ФСМП Костенец	Костенец, Долна баня
	ФСМП Ботевград	Ботевград
	ФСМП Годеч	Годеч
	ФСМП Самоков	Самоков
	ФСМП Драгоман	Драгоман

Източник: Министерство на здравеопазването

С оглед на осигуряване на навременна медицинска помощ и преодоляване на транспортните дефицити в труднодостъпните райони, в страната е внедрена система за въздушен транспорт на пациенти. Структурата е регламентирана с Постановление № 69 на Министерския съвет от 4 май 2023 г., с което се създава Център за спешна медицинска помощ по въздуха (ЦСМПВ), функциониращ като юридическо лице на бюджетна издръжка към Министерството на здравеопазването със седалище в град София. Основният предмет на дейност на специализираното звено обхваща:

- ✓ оказване на спешна медицинска помощ на болели и пострадали лица на място произшествието и по време на транспортирането;
- ✓ осигуряване на медицински специалист или екип при необходимост при въздушен транспорт на донори на органи и на органи, предназначени за трансплантация и на кръв и кръвни съставки;
- ✓ осигуряване на медицински специалист или екип при извършване на въздушен транспорт за нуждите на Министерството на здравеопазването, при необходимост от придружаване.
- ✓ организиране и синхронизиране на дейностите по предоставяне на специализиран въздушен транспорт чрез взаимодействие с „България Хели Мед Сървис“ - ЕАД, центровете за спешна медицинска помощ, лечебните заведения, структурите на Министерството на вътрешните работи, регионалните здравни инспекции, Министерството на здравеопазването и други държавни институции.

По предложение на МЗ в периода 2021-2027 г. е необходимо създаване на мобилни екипи към областните лечебни заведения за осигуряване на медицинска помощ в отдалечените и труднодостъпни места. Реализирането на тази мярка е обвързано с осигуряването на специализирани превозни средства, вкл. оборудвани мобилни лаборатории, мобилни рентгенови кабинети и транспортни леки автомобили.

Изводи и тенденции за система здравеопазване:

Комплексният анализ на материално-техническата база, кадровото обезпечение и транспортната достъпност в региона очертава следните ключови изводи и устойчиви тенденции:

- Налице е дълбок дисбаланс в разпределението на болничната инфраструктура. Докато основната част от лечебните заведения е концентрирана в област София (столица), периферните области са изложени на сериозен инфраструктурен дефицит. Олицетворение на тази поляризация е област Перник, която разполага с едва 4 болнични структури и регистрира остро изоставане по отношение на наличния фонд от болнични легла.
- Мрежата от заведения за извънболнична помощ показва сходна тенденция на свръхконцентрация в градското ядро. В област София (столица) функционират 613

структури, докато в цялата област Перник техният брой е едва 27, което ограничава възможностите за ранна диагностика и превенция на местно ниво.

- Разпределението на медицинските кадри следва дефицитите на инфраструктурата. Дисбалансът е особено осезаем при осигуреността с лекари по дентална медицина. Показателите разкриват, че броят на жителите, падащи се на един стоматолог в Софийска област (1 677 души), е над два пъти и половина по-голям спрямо този в столицата (646 души). Това поставя населението извън големия град в условия на силно затруднен достъп до първична дентална грижа.

- Сериозно предизвикателство остава географската отдалеченост на редица малки и планински селища от центровете за предлагане на медицинска помощ (първична, специализирана, болнична и спешна). Този проблем се задълбочава от хроничното недооборудване на извънстоличните здравни заведения с модерна и високотехнологична апаратура, което влошава качеството на диагностично-лечебния процес в периферията на региона.

Развитието на качествено и достъпно здравеопазване ще бъде насочено към:

- осигуряване на равен и ефективен достъп до медицински услуги за всички граждани, включително и за живеещите в малки населени места, отдалечени от градските центрове;
- модернизация на материално-техническата база на лечебните заведения чрез внедряване на съвременна, високотехнологична медицинска апаратура;
- укрепване на капацитета на общественото здравеопазване и засилване ролята на първичната помощ за сметка на болничното лечение и повишаване на здравната култура сред уязвимите и малцинствените групи.

Изграждането и управлението на справедлива, устойчива и ефективна здравна система, ориентирана към качество и резултати с навлизане на електронно управление в системата на здравеопазването, са важна предпоставка за осигуряване на дългосрочно здраве.

3. Анализ на икономическото развитие на региона. Тенденции в изменението на основните икономически показатели, вкл. инфраструктурни и екологични показатели

ЮЗР заема лидерска позиция като най-силно развитата и икономически доминираща териториална единица в България. Той формира ядрото на националната икономика, концентрирайки значителна част от производствените, финансовите и човешките ресурси на страната. Централно място заема София (столица) – национален център на управление, финанси, технологии и услуги, около който се развиват областите Софийска, Перник, Благоевград и Кюстендил. Икономическият профил на ЮЗР се отличава с висока инвестиционна активност, силна концентрация на капитал и диверсифицирана стопанска структура, в която преобладават секторът на услугите, високотехнологичните производства и развитата индустрия. Благодарение на натрупания капитал, човешкия потенциал и значителните чуждестранни инвестиции, регионът е водещ в икономическия растеж и иновационния капацитет на страната. Въпреки това високата концентрация на ресурси в София (столица) поражда вътрешнорегионални различия и поставя предизвикателства пред балансираното и устойчиво развитие на останалите области.

Географски регионът граничи с Република Сърбия на запад, на юг – с Република Гърция и с Република Северна Македония на югозапад, което придава стратегическо значение на територията в контекста на трансграничното икономическо сътрудничество и търговския обмен. Това разположение улеснява достъпа до пазарите на Западните Балкани и Централна Европа, като създава благоприятни условия за износ, внос и развитие на логистични и транспортни дейности. Интеграцията на ЮЗР в Паневропейските транспортни коридори и мрежата TEN-T има съществено значение за неговото регионално развитие.

Брутен вътрешен продукт

По данни на НСИ, изчислени съгласно методологията на Европейската система от сметки (ЕСС 2010), за периода 2017-2021 г. брутният вътрешен продукт на ЮЗР нараства от 49 405,45 млн. лв. на 70 824,70 млн. лв., което представлява абсолютно увеличение от 21 419,25 млн. лв. или 43,4%. Този темп превишава средното национално увеличение от 36%, при което БВП на страната се повишава от 102 682,97 млн. лв. на 139 601,97 млн. лв. Основният принос към растежа се дължи на София (столица), където БВП се увеличава от

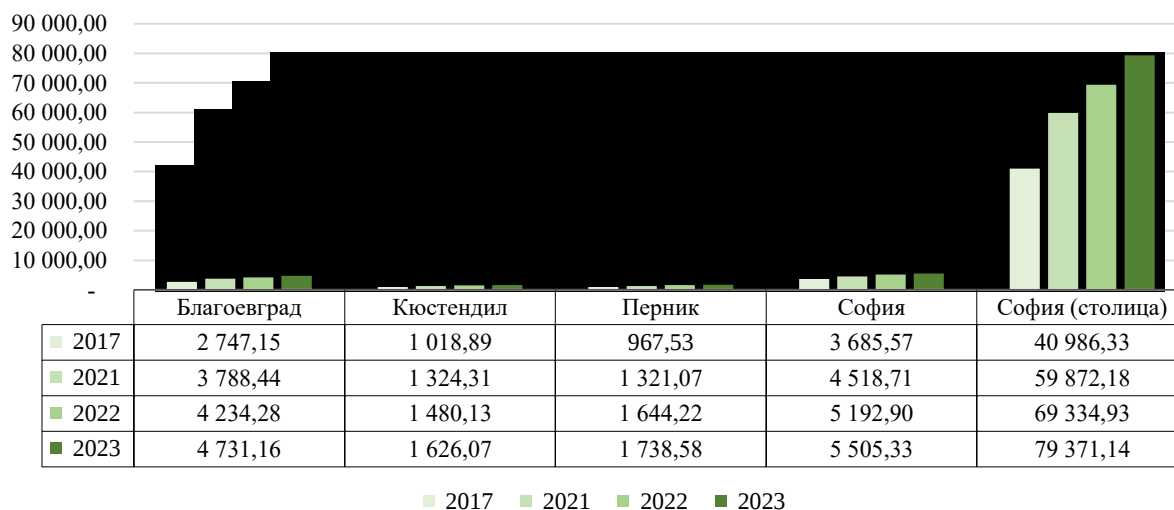
40 986,33 млн. лв. на 59 872,18 млн. лв., което е ръст от 18 885,85 млн. лв. или 46,1%. В останалите области на региона изменението е по-умерено. В Благоевград БВП се повишава от 2 747,15 млн. лв. на 3 788,44 млн. лв. (увеличение с 1 041,29 млн. лв. или 38,0%), в Кюстендил – от 1 018,89 млн. лв. на 1 324,31 млн. лв. (305,42 млн. лв. или 30,0%), в Перник – от 967,53 млн. лв. на 1 321,07 млн. лв. (353,54 млн. лв. или 36,5%), а в Софийска област – от 3 685,57 млн. лв. на 4 518,71 млн. лв. (833,14 млн. лв. или 22,6%). Тези стойности показват ясно изразена концентрация на капитал в столичната агломерация, която доминира икономическата структура на региона.

Таблица 14: БВП на България и Югозападен регион по области 2017 - 2023 г. (в млн. лева)⁶

Област	2017	2021	2022	2023
България	102 682,97	139 601,97	168 360,03	185 232,51
Благоевград	2 747,15	3 788,44	4 234,28	4 731,16
Кюстендил	1 018,89	1 324,31	1 480,13	1 626,07
Перник	967,53	1 321,07	1 644,22	1 738,58
София	3 685,57	4 518,71	5 192,90	5 505,33
София (столица)	40 986,33	59 872,18	69 334,93	79 371,14

Източник: НСИ

Фигура 1: БВП на Югозападен регион по области 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

⁶ Забележка: Разликата между общата БДС по сектори и БВП на региона представлява стойността на корективите (данъци върху продуктите, включително ДДС, минус субсидиите), съгласно методологията на ЕСС 2010.

През периода 2021-2023 г., по данни на НСИ – ЕСС 2010, растежът се запазва със сходен интензитет. БВП на ЮЗР се увеличава от 70 824,70 млн. лв. на 92 972,27 млн. лв., което е абсолютно нарастване с 22 147,57 млн. лв. или 31,3%. Националният БВП за същия период нараства с 32,7%, от 139 601,97 млн. лв. на 185 232,51 млн. лв., което показва, че регионът поддържа стабилна, близка до средната за страната динамика. В рамките на региона София (столица) отново има водещо значение, като БВП се увеличава от 59 872,18 млн. лв. на 79 371,14 млн. лв., т.е. с 19 498,96 млн. лв. или 32,6%. В Благоевград увеличението е от 3 788,44 млн. лв. на 4 731,16 млн. лв. (942,72 млн. лв. или 24,9%), в Кюстендил – от 1 324,31 млн. лв. на 1 626,07 млн. лв. (301,76 млн. лв. или 22,8%), в Перник – от 1 321,07 млн. лв. на 1 738,58 млн. лв. (417,51 млн. лв. или 31,6%), а в Софийска област – от 4 518,71 млн. лв. на 5 505,33 млн. лв. (986,62 млн. лв. или 21,8%). И през този период структурата на растежа остава неравномерна, тъй като по-голямата част от нарастването на регионалния БВП се концентрира в столицата, докато периферните области се развиват с по-нисък темп и запазват зависимост от икономическата активност на централната градска зона.

Фигура 2: БВП на Югозападен регион по области през 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

В обобщение, за периода 2017-2023 г., по данни на НСИ - ЕСС 2010, ЮЗР реализира абсолютно увеличение на БВП с 43 566,82 млн. лв., което представлява кумулативен растеж от 88,2%. Тези макроикономически резултати потвърждават устойчивото разширяване на регионалната стопанска система и утвърждават територията като водещ център на икономическа активност в България, характеризиращ се с висока концентрация на капитал, производствени мощности и човешки ресурси в ядрото София (столица). Успоредно с интензивния напредък обаче, дългосрочният тренд ясно изразява тенденция към задълбочаване на вътрешнорегионалните различия. Екстремната икономическа поляризация между столицата и периферията налага прилагането на целенасочени кохезионни политики и регионални стратегии, насочени към постигане на балансирано и устойчиво развитие на останалите четири области.

Брутен вътрешен продукт на човек от населението

По данни на НСИ, изчислени съгласно методологията на Европейската система от сметки (ЕСС 2010), за периода 2017-2023 г. ЮЗР запазва водещата си позиция по ниво на икономическо развитие, но вътрешнорегионалните различия остават ясно изразени. Между 2017 г. и 2021 г. БВП на човек от населението нараства с 46,4%, което е над средното за страната увеличение от 42,1%. За следващия период 2021-2023 г. растежът се стабилизира на 31,5% при 33,9% за страната. Това показва, че регионът продължава да се развива динамично, но темпът му вече се доближава до националния. На вътрешнорегионално равнище се наблюдават отчетливи различия по области. София (столица) остава с най-високи показатели 61 832 лв. БВП на човек през 2023 г., което е над два пъти повече от средното за страната. За периода 2017-2021 г. Софийска област също реализира значителен растеж (56,5% за периода 2017-2021 г.), докато областите Благоевград, Кюстендил и Перник отбелязват по-умерено увеличение между 39% и 43%.

Таблица 15: БВП на човек от населението на България и Югозападен регион по области 2017 -2023 г. (в лева)

Регион/Област	2017	2021	2022	2023
България	15 092,74	21 453,13	26 041,38	28 733,38
Югозападен	23 935,38	35 031,71	40 587,64	46 074,83

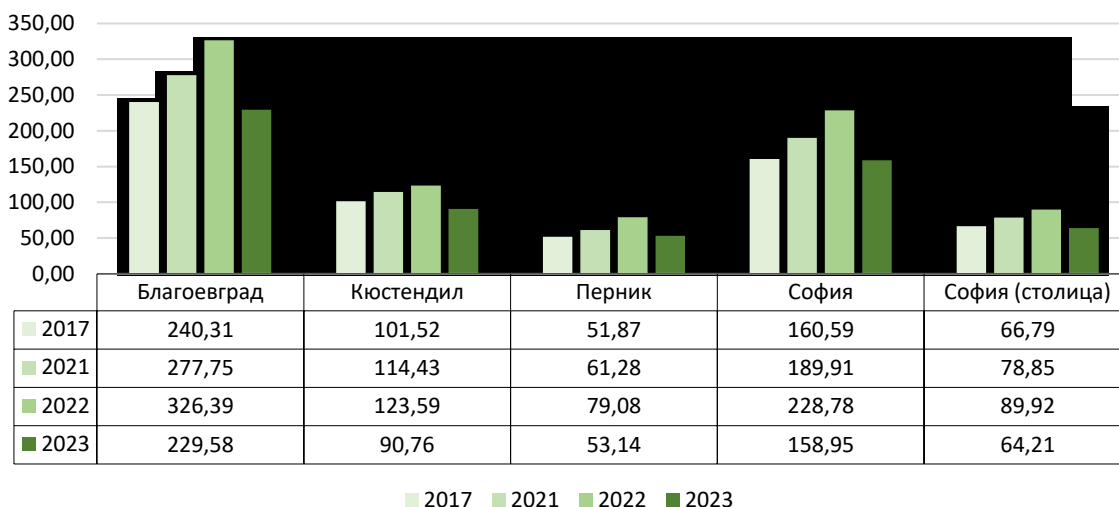
Благоевград	9 069,28	13 010,51	14 641,92	16 449,39
Кюстендил	8 500,98	11 872,49	13 516,80	15 030,02
Перник	8 100,35	11 571,71	14 613,32	15 608,16
София	12 449,60	19 479,45	22 687,82	24 250,95
София (столица)	33 434,37	47 037,26	54 276,89	61 832,72

Източник: НСИ

Първичен сектор (селско, горско и рибно стопанство)

За периода 2017-2023 г. секторът „Селско, горско и рибно стопанство“ в ЮЗР запазва ограничено икономическо значение, като се характеризира с умерен растеж до 2021 г. и последващо свиване през 2023 г. По данни на НСИ - ЕСС 2010, брутната добавена стойност в сектора се увеличава от 621,08 млн. лв. през 2017 г. до 722,22 млн. лв. през 2021 г., което представлява абсолютно нарастване с 101,14 млн. лв. или 16,3%. През следващия период 2021-2023 г. стойността намалява до 596,64 млн. лв., т.е. спад с 125,58 млн. лв. или 17,4%. Сходна динамика се наблюдава и в отделните области на региона. В Благоевград стойността нараства от 240,31 млн. лв. на 277,75 млн. лв. между 2017 г. и 2021 г. (+37,44 млн. лв., +15,6%), след което намалява до 229,58 млн. лв. през 2023 г. (-48,17 млн. лв., -17,3%). В Кюстендил увеличението до 2021 г. е с 12,91 млн. лв. (+12,7%), но през 2023 г. секторът се свива с 23,68 млн. лв. (-20,7%). Подобни тенденции се открояват и в Перник (+9,41 млн. лв. до 2021 г., -8,14 млн. лв. след това) и в Софийска област (+29,32 млн. лв. до 2021 г., -30,97 млн. лв. след това). В София (столица) увеличението от 12,06 млн. лв. за първия период е последвано от спад с 14,64 млн. лв. за втория.

Фигура 3: БДС „Селско, горско и рибно стопанство“ в Югозападния регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

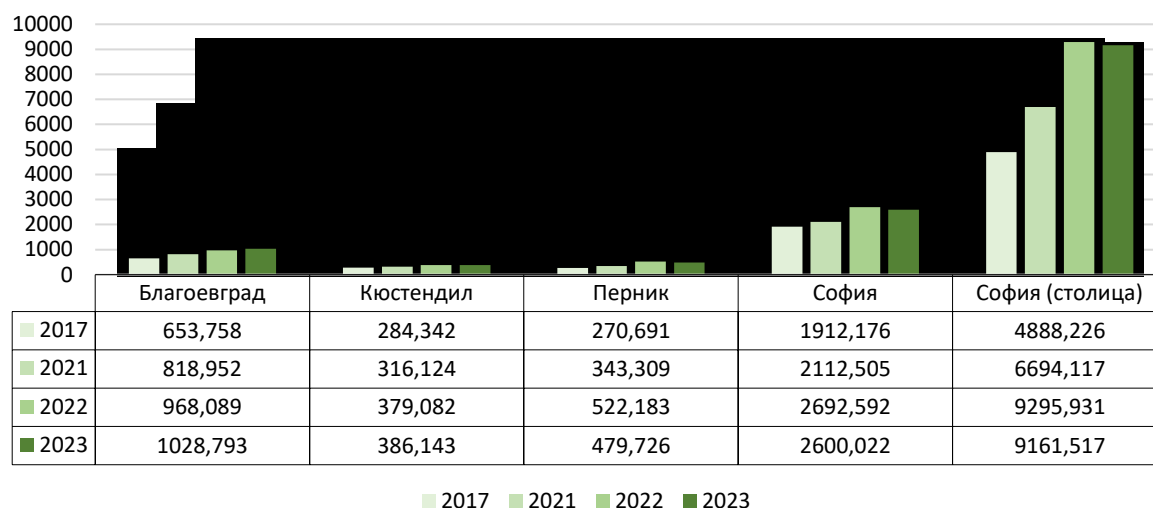
Вторичен сектор (индустрия)

За периода 2017 г.-2023 г. секторът „Индустрия“ в ЮЗР показва стабилен и ускоряващ се растеж, отразяващ разширяване на производствената база, увеличаване на инвестициите и подобряване на индустриалната структура. По данни на НСИ, изчислени съгласно методологията на ЕСС 2010, брутната добавена стойност в индустрията се повишава от 8 009,19 млн. лв. през 2017 г. на 10 285,01 млн. лв. през 2021 г., което представлява абсолютно увеличение с 2 275,82 млн. лв. или 28,4%.

През следващия период 2021-2023 г. секторът продължава да се разширява, достигайки 13 656,20 млн. лв. – ръст от 3 371,19 млн. лв. или 32,8%. Това потвърждава устойчивата роля на индустрията като основа на регионалното производство и заетост. Вътре в региона се наблюдават различни темпове на развитие по области. В Благоевград БДС в индустрията нараства от 653,76 млн. лв. през 2017 г. до 818,95 млн. лв. през 2021 г. (+165,19 млн. лв., +25,3%) и достига 1 028,79 млн. лв. през 2023 г. (+209,84 млн. лв., +25,6%). В Кюстендил увеличението е от 284,34 млн. лв. до 316,12 млн. лв. (+31,78 млн. лв., +11,2%) и след това до 386,14 млн. лв. (+70,02 млн. лв., +22,1%). В Перник се отчита значителен ръст – от 270,69 млн. лв. на 343,31 млн. лв. (+72,62 млн. лв., +26,8%), а след това до 479,73 млн. лв. (+136,42 млн. лв., +39,7%), което показва активизация на местната промишленост и обновяване на

производствените мощности. В Софийска област растежът е по-умерен – от 1 912,18 млн. лв. на 2 112,50 млн. лв. (+200,32 млн. лв., +10,5%) и до 2 600,02 млн. лв. през 2023 г. (+487,52 млн. лв., +23,1%). Най-съществен принос за общия растеж има София (столица), където БДС в индустрията се повишава от 4 888,23 млн. лв. през 2017 г. до 6 694,12 млн. лв. през 2021 г. (+1 805,89 млн. лв., +36,9%) и достига 9 161,52 млн. лв. през 2023 г. (+2 467,40 млн. лв., +36,9%). Тези стойности потвърждават, че индустриалното развитие е концентрирано предимно в столичната икономическа зона и в близките индустриални зони на Софийска област.

Фигура 4: БДС „Индустрия“ в Югозападния регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

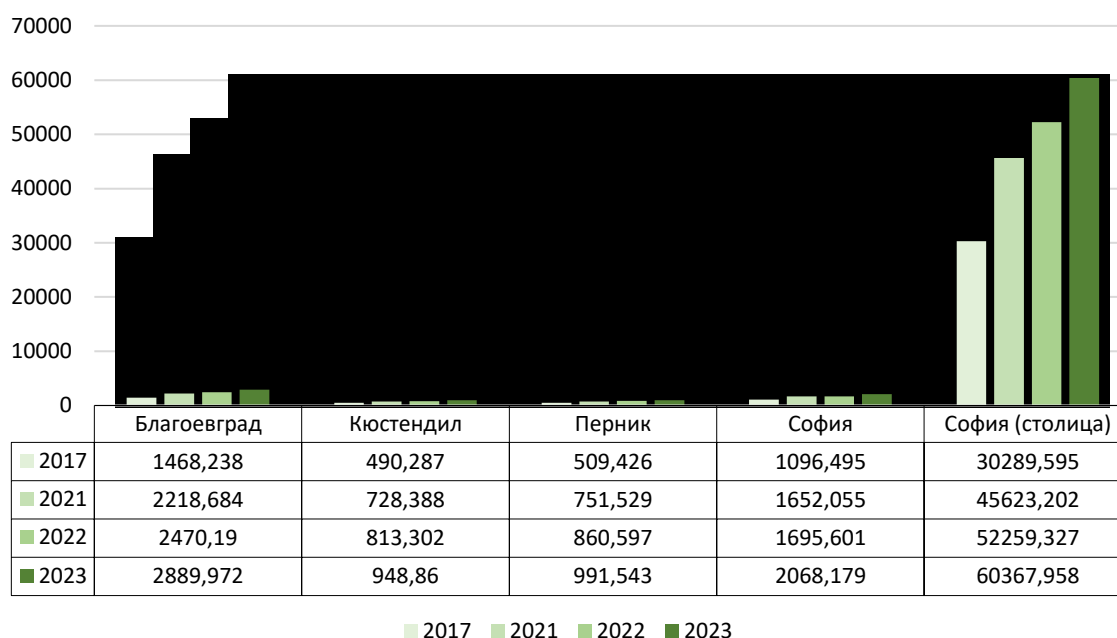
Източник: НСИ

Третичен сектор (услуги)

За периода 2017 г.-2023 г. секторът „Услуги“ в ЮЗР показва отчетлив и устойчив растеж, потвърждаващ доминиращата роля на третичния сектор в икономическата структура на региона. По данни на НСИ, изчислени по методологията на ЕСС 2010, между 2017 г. и 2021 г. БДС в услугите нараства от 33 854,04 млн. лв. на 50 973,86 млн. лв., което представлява абсолютно увеличение с 17 119,82 млн. лв. или 50,6%. През следващия период, 2021-2023 г., растежът продължава, като БДС достига 67 266,51 млн. лв. ръст с 16 292,65 млн. лв. или 32,0%. Тази положителна динамика отразява високата степен на икономическа концентрация и силната зависимост на региона от сектора на услугите. На областно равнище

всички територии в ЮЗР бележат устойчив растеж. В Благоевград БДС в услугите се увеличава от 1 468,24 млн. лв. през 2017 г. на 2 218,68 млн. лв. през 2021 г. (+750,44 млн. лв. или +51,1%), а през 2023 г. достига 2 889,97 млн. лв. (+671,29 млн. лв. или +30,3%). В Кюстендил стойността нараства от 490,29 млн. лв. на 728,39 млн. лв. (+238,10 млн. лв. или +48,6%) и впоследствие достига 948,86 млн. лв. (+220,47 млн. лв. или +30,3%). В Перник се отчита ръст от 509,43 млн. лв. на 751,53 млн. лв. (+242,10 млн. лв. или +47,5%) и след това до 991,54 млн. лв. (+240,01 млн. лв. или +31,9%). В Софийска област секторът на услуги се увеличава от 1 096,50 млн. лв. през 2017 г. на 1 652,06 млн. лв. през 2021 г. (+555,56 млн. лв. или +50,7%), а през 2023 г. достига 2 068,18 млн. лв. (+416,12 млн. лв. или +25,2%). Най-значителен принос към общия ръст има София (столица), където БДС в услугите се увеличава от 30 289,60 млн. лв. на 45 623,20 млн. лв. (+15 333,60 млн. лв. или +50,6%) и достига 60 367,96 млн. лв. през 2023 г. (+14 744,76 млн. лв. или +32,3%).

Фигура 5: БДС „Услуги“ в Югозападния регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА)

По данни на НСИ, през 2017 г. разходите за придобиване на ДМА в ЮЗР възлизат на 8 176 873 хил. лв. През 2021 г. те достигат 11 762 148 хил. лв., което представлява абсолютно увеличение с 3 585 275 хил. лв. или 43,8%. В следващия период 2021-2023 г. стойността нараства до 16 645 111 хил. лв., което е ръст с 4 882 963 хил. лв. или 41,5%. Общият темп на растеж за периода 2017-2023 г. е в рамките на 103,6% кумулативен растеж, което показва значително засилване на инвестиционната активност в региона. Тази динамика отразява ускорен процес на капиталово натрупване, свързан с разширяване на производствените мощности, изграждане на нови индустриални и логистични зони, както и модернизация на инфраструктурата.

Чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) в нефинансовите предприятия на ЮЗР

Между 2017 г. и 2021 г. обемът на ЧПИ в региона се увеличава от 14 496,16 млн. евро на 17 185,84 млн. евро, което представлява абсолютно нарастване с 2 689,68 млн. евро или +18,6%. През следващия период 2021-2023 г. стойността достига 20 442,33 млн. евро, което е допълнителен ръст с 3 256,49 млн. евро или +18,9%. По области, инвестиционната активност остава концентрирана в София (столица), където ЧПИ нарастват от 12 310,74 млн. евро през 2017 г. до 14 693,93 млн. евро през 2021 г. (+19,4%) и достигат 17 332,33 млн. евро през 2023 г. (+18,0%). Това представлява близо 85% от всички чуждестранни инвестиции в региона. В Софийска област също се наблюдава значителен ръст – от 1 464,10 млн. евро на 1 720,42 млн. евро (+17,5%) и до 2 138,36 млн. евро (+24,3%). В останалите области динамиката е по-умерена, но положителна. В Благоевград ЧПИ се увеличават от 474,40 млн. евро на 507,34 млн. евро (+6,9%) и до 646,02 млн. евро (+27,3%). В Перник нарастват от 204,14 млн. евро на 223,72 млн. евро (+9,6%) и до 267,10 млн. евро (+19,4%). Единствено Кюстендил отбелязва лек спад между 2017 и 2021 г. – от 42,78 млн. евро на 40,43 млн. евро (-5,5%), но впоследствие през 2023 г. се наблюдава възстановяване до 58,51 млн. евро (+44,7%).

Фигура 6: ЧПИ на Югозападен регион по области през 2023 г. (в хил. евро)

Източник: НСИ

Туризм

По данни на НСИ през 2023 г. туризмът в ЮЗР демонстрира силна туристическа активност, като общите приходи от нощувки възлизат на 444 277 350 лв. София (столица) е водещата област по приходи от туризъм, генерирайки 219 919 834 лв., при 15 481 легла и 155 места за настаняване. Въпреки по-малкия капацитет спрямо някои други области, столицата реализира най-високи приходи благодарение на силно развит бизнес, конгресен, културен и събитийно ориентиран туризъм. Туристопотокът е целогодишен, а добавената стойност на туристическите услуги е висока. На второ място е Благоевград с 156 754 422 лв. приходи, 20 397 легла и 259 места за настаняване. Туризмът в областта се базира основно на зимния, планинския и балнео-туризма. Курортите Банско, Разлог, Добринище и Сандански са основни територии на приходи. Това прави Благоевград водещ дестинационен център за вътрешен и международен туризъм. Софийска област се нарежда трета с 49 551 508 лв. приходи, 8 095 легла и 125 места за настаняване. Туризмът тук е ориентиран към СПА, селски и екотуризм, подпомогнат от близостта до столицата и развитата инфраструктура (курорти като Боровец, Белчин и Долна баня). Кюстендил реализира 15 632 921 лв. с 4 142 легла и 114 обекта, поддържайки специализация в балнео- и уелнес туризма, докато Перник

остава с периферно значение 2 418 665 лв. приходи, 565 легла и 13 места за настаняване, като туризмът е предимно едномдневен и зависим от близостта до София.

Таблица 16: Основни параметри на туризма 2023 г.

Регион/Област	Приходи от нощувки в места за настаняване - общо лева	Легла в места за настаняване брой	Места за настаняване брой
Югозападен	444 277 350	48 680	666
Благоевград	156 754 422	20 397	259
Кюстендил	15 632 921	4 142	114
Перник	2 418 665	565	13
София	49 551 508	8 095	125
София (столица)	219 919 834	15 481	155

Източник: НСИ

Екология

По отношение на качеството на *атмосферния въздух* в ЮЗР се отчита положителен екологичен обрат. Общините Благоевград, София и Перник, включени в наказателната процедура на Европейската комисия за неспазване на нормите по показател ФПЧ₁₀, успешно постигнаха съответствие с европейските екологични стандарти през 2023 г. През същата година не са регистрирани превишения на средногодишната норма (СГН) за ФПЧ_{2,5}. В периода 2018-2023 г. автоматичната измервателна станция (АИС) „София-Младост“ установява устойчива тенденция към понижаване на средногодишните концентрации на ФПЧ₁₀ и регистрирания брой превишения на СДН за ФПЧ₁₀. Освен локалните антропогенни източници (битово отопление и транспорт), сериозно влияние върху КАВ оказва трансграничният пренос на пустинен прах, който допринася за повишаване на средноденоношните стойности на концентрацията на ФПЧ₁₀, което налага редуциране на превишенията. Най-голям брой редуцирани превишения, които се дължат на пренос на пустинен прах са установени в АИС „София-Надежда“ (7 случая) и „София-Хиподрума“ (6 случая).

На регионално равнище мониторингът на тежки метали също показва стабилност. През 2023 г. в индустриалната зона на град Пирдоп (Софийска област), както и във всички

останали контролни пунктове на територията на региона, следящи нивата на кадмий, не са регистрирани отклонения от пределно допустимите концентрации.

Извънградската фонова станция АИС „Копитото“ (Плана/Витоша) е единственият пункт в региона, където са регистрирани над 25 дни с наднормени нива на краткосрочната целева норма (КЦН) за опазване на човешкото здраве от $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (осреднено за тригодишния период 2021-2023 г.). Важен позитивен маркер е, че през анализираната година на територията на региона няма регистрирани превишения на прага за предупреждение на населението, дефиниран като три последователни средночасови концентрации над $240 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

В АИС „Перник-Център“ са отчетени 4 превишения на средночасовата норма (СЧН) и едно превишение на средноденонощната норма (СДН) за SO_2 . Тези стойности обаче остават напълно в рамките на нормативно допустимия брой отклонения за една календарна година, което означава, че екологичният стандарт за КАВ е спазен. Във всички останали пунктове за мониторинг в ЮЗР не са установили нарушения по този показател. В ретроспективен план за периода 2020-2023 г. се констатира значителна низходяща тенденция и стабилно свиване на общите концентрации на серен диоксид в град Перник.

През 2023 г. не е регистрирано превишение на целевата СГН за съдържание на кадмий в атмосферния въздух в нито един от пунктове за мониторинг, които измерват нивата на този показател. За периода 2019-2023 г. в пункт „Пирдоп“ средногодишната целева норма за съдържание на кадмий в атмосферния въздух е превишена през 2020 г. и 2022 г.

Към 2023 г. качествата на атмосферния въздух в ЮЗР трайно се подобряват.

През 2023 г. се наблюдава тенденция за запазване на качеството на повърхностните води в ЮЗР по отношение на основните физикохимични показатели. По данни на ИАОС за периода 1996-2023 г. концентрациите на основните наблюдавани показатели като разтворен кислород, амониев азот, нитратен азот, фосфор и БПК₅ (Биохимична потребност от кислород) показват запазване на нивата си от предходни години, без индикации за ново антропогенно натоварване.

По отношение на качеството на *подземните води* са установени две превишения на стандарта за качество ($\text{СК}=50 \text{ mg/l}$) за съдържание на нитрати, локализирани в поровите подземни водни тела в района на река Струмешница. Въпреки това в сравнение с другите

региони, ЮЗР остава сравнително слабо засегнат от този тип дифузно замърсяване. Последните данни на ИАОС за 2023 г. потвърждават консервирането на стабилно екологично състояние без тенденция към влошаване.

Почвената покривка в региона в периода 2016-2023 г. по отношение степента на киселяване на почвата, измервана в пунктовете за мониторинг, показва тенденция на запазване на състоянието. Очертава се положителна тенденция към преобладаване на по-ниски степени на вредно киселяване и намаляване на съдържанието на токсичен обменен алуминий. Засоляването на почвите е процес, който в ЮЗР не е силно изявен, като дългосрочните наблюдения регистрират постепенно подобряване на почвените характеристики.

През 2023 г. най-високи нива на водна и ветрова ерозия в земеделските земи са отчетени на територията на област Кюстендил (148,8 t/ha/y) и Софийска област (143,3 t/ha/y). По отношение на пространствения обхват, най-големи площи с критичен деградационен риск (седма степен - „много висок“) са локализирани в Софийска област (266 390 ha) и област Благоевград (232 870). Тези стойности очертават зоните, които изискват приоритетно прилагане на противоерозионни агротехнически мероприятия.

През 2023 г. прогнозните годишни загуби на почвено плодородие от *ветрова ерозия* в обработваемите земи на региона показват сериозна географска диференциация. Пикови стойности от над 100 хил. тона се отчитат на територията на Софийска област. В диапазона между 50 и 100 хил. тона варират почвените загуби в област София (столица), докато в област Перник те са по-умерени - между 20 и 50 хил. тона. Най-нисък деградационен риск се наблюдава в обработваемите масиви на област Благоевград, където прогнозните загуби се задържат под 20 хил. тона за годината.

Общо количество на образуваните *битови отпадъци* в ЮЗР през 2023 г. се увеличава спрямо 2019 г. – от 932 хил. т. до 1036 хил. т. Този възходящ тренд се споделя от почти всички административни области в региона, като единствено Софийска област запазва нивата си от предходните години. Успоредно с това количеството на събраните битови отпадъци на глава от обслужваното население в периода 2019-2023 г. се увеличава от 444 кг./чов./г. до 513 кг./чов./г.

По отношение на обхвата на показателя „Дял на обслуженото население от системи за организирано сметосъбиране“ регионът постига 100% покритие на населението през 2023 г. (спрямо 99,9% през 2019 г.), въпреки че минимални периферни отклонения все още се наблюдават в областите Кюстендил (99,7%) и Софийска (99,9%).

Към 2024 г. обхватът на *националната екологична мрежа* (НЕМ) на територията на ЮЗР се разширява до 8 573,04 кв. км, което представлява 42,14% от общата му площ (при 8 137,41 кв. км или 40,03% през 2019 г.). Този показател съответства на средните параметри за страната и отрежда на ЮЗР престижното второ място в България по относителен дял на компонентите от екологичната мрежа, непосредствено след Южния централен регион (ЮЦР).

Защитените територии (ЗТ) в региона (с отчитане на физическото припокриване на обектите) през 2024 г. достига 1 995,53 кв. км. или 9,82% спрямо 2019 г. - 1 992,710 кв. км или 9,8%, което е най-високото ниво за регион в страната. В структурата на ЗТ доминиращ е дялът на националните паркове, природните паркове и резерватите. По отношение на относителната тежест на националните паркове и резерватите, ЮЗР заема първо място сред всички региони за планиране в България. На вътрешнорегионално равнище единствено област Перник е с дял под средния за страната. Останалите четири административни единици поддържат висока наситеност със защитени зони, като показателите варират в диапазона от 7,35% до пиковите 13,80%, отчетени на територията на област Благоевград.

Защитените зони (ЗЗ) включват както ЗЗ по Директивата за опазване на дивите птици, така и ЗЗ по Директивата за запазване на природните местообитания (хабитатите). В ЮЗР през 2024 г. общо ЗЗ и по двете директиви (с отчитане на физическото припокриване) се разширява до 8 554,43 кв. км., което представлява 42,17% от общата територия на региона. За сравнение, през 2019 г. този консервационен фонд е възлизал на 8 115,25 кв. км или 39,92%. Тези параметри надхвърлят средните нива за страната, като по степен на екологично покритие ЮЗР отстъпва единствено на ЮЦР. В рамките на регионалния защитен фонд доминиращо присъствие имат обектите, обособени по Директивата за хабитатите. На вътрешнорегионално равнище се констатира сериозни административни различия. Две от областите в ЮЗР - София (столица) и Перник - поддържат относителна тежест на защитените зони под средната за страната. Останалите три административни единици се характеризират

с показатели над средно националните. Абсолютен лидер е област Благоевград, където делът на защитените зони достига рекордното равнище от 54,36%, което е най-високата стойност на териториална защита в цяла България.

Климатични промени и природни рискове

Съгласно изчисления индекс на уязвимост от климатичните промени за регионите по NUTS 2 за целия ЕС, ЮЗР попада в четвъртата от общо шест класификационни групи, което го определя като територия с висока уязвимост. С най-изразена чувствителност към климатичните изменения се отличават секторите аграрно стопанство, туризъм, управление на водните ресурси и горски фонд. Влиянието на глобалните макроклиматични процеси в региона се проявява най-отчетливо чрез трансформации в средните годишни температури и валежните режими.

Сравнението на средната годишна температура на въздуха през 2023 г. (по данни на НИМХ) спрямо референтния период 1991-2020 г. потвърждава устойчивия тренд към затопляне. В исторически план 2023 г. е регистрирана като най-топлата година за периода 1988-2023 г., като най-резки положителни отклонения спрямо климатичните норми са отчетени през месец януари. През 2023 г. аномалията на средната годишна температура на въздуха в административните области на региона варира от +1,0°C до 1,4°C (за териториите с надморска височина до 800 m). Това е регионът с най-незначителни отклонения от нормите в страната. По области отклоненията на средната годишна температура на въздуха през 2023 г. спрямо климатичните норми 1991-2020 г. се разпределят по следния начин:

- отклонение от +1,0°C до +1,2°C – областите Перник и Благоевград;
- отклонение + 1,2°C до +1,4°C – областите София (столица), Софийска област и Кюстендил.

Годишният валеж през 2023 г. (%) спрямо климатичните норми за периода 1991-2020 г. показва намаление в Софийска област и увеличение за областите София (столица), Кюстендил и Благоевград. На областно ниво разпределението е следното:

- спад до нива от 82% – 90% от нормата: Софийска област;
- стойности в границите на 100% – 110% от нормата: областите София (столица), Кюстендил и Благоевград.

Значителна част от територията на ЮЗР (областите Благоевград, Кюстендил и Перник) попада в обхвата на Западнобеломорския район за басейново управление. Годишният обем на речния отток за целия водосборен басейн възлиза на 2 374 m³. Съпоставката на тази стойност с различните средномногогодишните норми за периода 1961-1990 г. отчита спад от 38,6%, за периода 1971-2000 г. – спад от 27,1%, за периода 1981-2010 г. - спад от 21,0% и за периода 1991-2020 – спад от 23,1%. Въпреки че спрямо изключително сухата 2022 г. обемът на оттока през 2023 г. отбелязва краткосрочно увеличение от 15,2%, дългосрочните хидроложки параметри остават критично под историческите норми, потвърждавайки прогресиращия дефицит на водни ресурси.

Съгласно Плана за управление на риска от наводнения (ПУРБ) на Западнобеломорския район, в пределите на ЮЗР са дефинирани специфични райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН). Въз основа на данни от МОСВ, ИАОС и Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“ (БДЗБР), Националният център за териториално развитие (НЦТР) е извършил пространствено групиране на общините по относителен дял на застрашената територия. Анализът за 2023 г. не установява промени в териториалната матрица спрямо предходната оценка от 2019 г. Като цяло ЮЗР се характеризира с ниска степен на уязвимост, обхващайки предимно общини с незначителни площи под заплаха. Само 6 общини регистрират дял на застрашените територии в границите между 1% и 4% — това са Струмяни, Елин Пелин, Златица, Костинброд, Чавдар и Столична община. В общо 21 общини липсва каквато и да е заплаха от наводнения, а при всички останали административни единици застрашеният дял е пренебрежимо малък (между 0% и 1%).

Таблица 17: Дял на териториите под заплаха от наводнения

Регион	Дял
Северозападен	3,45%
Северен централен	2,63%
Североизточен	1,37%
Югоизточен	1,32%
Югозападен	0,33%
Южен централен	0,81%
България	1,59%

Източник: собствени пресмятания на НЦТР ЕАД

Свлачищните процеси на територията на ЮЗР не притежават толкова мащабен характер, колкото в районите на Северна България. Засегнатите площи са локализирани главно по планинските склонове, в подножията на масивите и в речните долини, развити предимно върху седиментни скални структури. Активизацията на тези деструктивни процеси е в пряка зависимост от климатичните промени и деструктивното влияние на интензивните валежи. Според обработените от ИАОС данни на МРРБ към края на 2023 г., административните области в страната са класифицирани в 8 групи въз основа на общата площ на регистрираните свлачища. В четвърта група, характеризираща се със средни нива на геодинамичен риск, попада единствено област София (столица). Останалите четири области от ЮЗР се позиционират в трета група, отразяваща по-ниска степен на уязвимост. Тази подредба запазва пълна стабилност и липса на динамика спрямо базовия период от 2017 г.

През 2024 г., по данни на специализираното дружество „Геозащита-Перник“, в региона са регистрирани 5 бр. нови свлачища, локализирани изцяло на територията на Софийска област – 3 бр. в община Ботевград и 2 бр. в община Своге.

През последните години успешно се реализират стратегическите цели, свързани с ограничаването на риска от възникване и разрастване на свлачищни процеси, както и с ефективното прилагане на предварителния контрол върху строителството в дефинираните застрашени райони.

4. Анализ и тенденции в изменението на територии със специфични проблемни характеристики

Основните изследвания на регионалната динамика обхващат идентифицирането на териториите, намиращи се в състояние на остър демографски риск. Най-обективна картина на макро-ниво (регион, област, община) предоставя показателят „Гъстота на населението“. В регионалното планиране се приема, че общини с гъстота на населението под 20 души/кв. км. се намират в най-критична фаза на депопулация и са изложени на реален риск от обезлюдяване. За анализирания период броя на общините в региона, отговарящи на този негативен критерий, намалява от 21 до 20. Това частично подобрене се дължи на община

Костинброд, която в резултат на положителни миграционни процеси и близост до столицата достига гъстота от 20,02 души/кв. км през 2024 г., излизайки от критичната зона.

По отношение на зоните със специфични екологични и природни рискове, актуалните данни и регулаторните изисквания към териториите с потенциална заплаха от наводнения запазват своите базови параметри без съществена динамика спрямо предходния период⁷.

II. Анализ на съответствието на целите и приоритетите на ИТСР с целите и приоритетите на държавната политика за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия регионално развитие, с целите и приоритетите на Националната програма за развитие България 2030 (НПР България 2030), както и с Целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР)

1. Анализ на съответствието на ИТСР с постигането на поставените цели в Приоритет 9 „Местно развитие“ на НПР България 2030.

ИТСР на ЮЗР е разработена в пълна синергия с Приоритет „Местно развитие“, подприоритет 9.1 „Конкурентоспособност и развитие на регионите“, област на въздействие „Интегрирано развитие на регионите за планиране от ниво 2“ от Националната програма за развитие (НПР) „България 2030“. Визията, приоритетите и специфичните цели на ИТСР са в подкрепа на изпълнението на подприоритета от НПР „България 2030“. Основните три цели на НПР „България 2030“ са:

Цел I Ускорено икономическо развитие

Цел II Демографски подем

Цел III Намаляване на неравенствата

Синхронизацията на тези цели със залегналите стратегически приоритети в ИТСР на ЮЗР е следната:

Стратегически приоритет 1: Подкрепа на регионалните потенциали за устойчив растеж;

Стратегически приоритет 2: Инвестиране в човешкия капитал и преодоляване на регионалните дисбаланси в осигуряването на достъп до качествени услуги;

⁷ Актуализиран план за управление на риска от наводнения (ПУРН) в Западнобеломорски район и Дунавски район, Приет с Решения №№ 941, 937 и 940 от 28.12.2023 г. на Министерски съвет.

Стратегически приоритет 3: По-добре свързан и устойчив регион,

и следва да се отчете като напълно отговаряща с националните приоритети.

Всеки един приоритет включва специфични цели и подцели. Те най-общо могат да се резюмират като: *насърчаване на интелигентен и иновативен икономически ПРЕХОД и преход към неутрална по отношение на климата икономика; подкрепа за включване в растежа на специфичните природни и културни потенциали на ЮЗР; образование и обучение за квалифицирана работна сила; осигуряване на равен достъп до качествени здравни и социални услуги; подобряване на свързаността на региона в национален и международен план и на вътрешнорегионалната достъпност; Инвестиции за екологичната инфраструктура и биоразнообразие; териториално развитие и сближаване; Укрепване на трансграничните перспективи.*

Изброените до тук цели, които са релевантни на целите от НПП „България 2030“ са допълнени с конкретни подцели, гарантиращи обхват във всички основни териториални сфери на развитие. ИТСП на ЮЗР има пряка и обратна връзка с Приоритет 9 „Местно развитие“ на НПП „България 2030“. Целта на този приоритет е оползотворяването на идентифицирания местен потенциал за развитие, както и адресиране на местните проблеми и предизвикателства. Основната цел на приоритета е възползването от и капитализирането на местните дадености и възможности при адресирането на специфичните местни нужди.

2. Идентифициране на относимите ЦУР, към които ИТСП допринася пряко:

ИТСП на ЮЗР кореспондира и с Глобалните цели на ООН за устойчиво развитие (ЦУР), като поставя акцент върху следните ключови направления: Цел 3: Добро здраве и благополучие, Цел 4: Качествено образование, Цел 6: Чиста вода и санитарно-хигиенни условия, Цел 8: Достоен труд и икономически растеж, Цел 9: Индустрия, иновации и инфраструктура, Цел 11: Устойчиви градове и общности и др. Всяка от посочените цели е намерила отражение в приоритетите, специфичните цели и подцели на анализирания документ: *подобряване на регионалната система за научноизследователска дейност и подпомагане на сътрудничеството между научните изследвания и бизнеса, трансфера на технологии и търговската реализация на резултатите от научните изследвания; подкрепа за разработване и внедряване на иновации в предприятията, включително стимулиране осъществяването на вътрешни за предприятията НИРД; ускоряване на цифровата*

трансформация и усвояване на ползите от цифровизацията за бизнеса и институциите, с акцент върху технологии, въвеждащи Индустрия 4.0. Предвижда се изграждане на Регионален дигитален иновационен център, който ще стимулира широкото приемане на модерни цифрови технологии от промишлеността, от публичните организации и академичните среди; изграждане на нова и подобряване на качеството на изградената образователна инфраструктура; оптимизиране на структурата на училищата, създаване на предпоставки за финансиране на професионални училища с национално и регионално значение, защитени професии, съобразно потребностите на общините, както и за внедряване на обучение чрез работа (дуално обучение); подкрепа за достъп до образование на учениците от специфични целеви групи. Въвеждане на програми за ограмотяване, основно сред ромското население и други уязвими групи, за придобиване на по-висока степен на образование, реализирани главно от училищата; активизиране на мерки за осигуряване опазване на здравето чрез превенция на заболяванията и грижа за здравето, в т.ч. провеждане на информационни събития, обучение по първа помощ, бедствена готовност, психо-социална подкрепа и др., вкл. с активното участие на самите възрастни хора в организацията и провеждането; гарантирани равнопоставен достъп до здравни услуги на всички нива в извънболничната и болничната помощ във всички области и общини на ЮЗР, промоция и превенция на здравето, повишаване ефективността на спешната помощ; реконструкция на магистралните водопроводи и разпределителната водопроводна мрежа с оглед намаляване броя на аварията и загубите на вода; реконструкция на съществуващите резервоари или изграждане на нови резервоари, които да осигурят достатъчно водни количества за задоволяване на питейно-битовите нужди, намаляване броя на аварията и загубите на вода; реконструкция и модернизация на водоснабдителните мрежи и съоръжения и търсене и разкриване на нови водоизточници, както и изграждане на нови станции за пречистване и обеззаразяване на питейни води следва да се предприемат и за решаване на проблемите с качеството на питейните води; икономически мерки за изграждане на силна и конкурентна градска икономика с акцент върху инвестициите, генериращи приходи; развитие на инфраструктурата на образованието, здравеопазването, социалните услуги; насърчаване на мерките за енергийна ефективност и формите на преход към кръгова икономика; засилване на биоразнообразието, „зелената“

инфраструктура в градската среда, като обществени зони за отдих и зелени площи, включително физически елементи на градската среда, като зоопаркове и други аспекти (обекти и услуги) на грижата за животните, както и намаляване на замърсяването; изграждане на нови и реконструкция на съществуващи индустриални зони; опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културните услуги; изграждане на „умни градове“ и „интелигентни градове“; сигурност на обществените пространства, разширяване на видеонаблюдението и повишаване качеството на използваните технологии.

III. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите на интегрираната териториална стратегия въз основа на индикаторите за наблюдение на ИТСР и на резултатите от наблюдението на плановете за интегрирано развитие на общините

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ИТСР са напълно съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси, както и с референтните измерители, използвани в системите за мониторинг на оперативните програми. Оптимизираният пакет от показатели е редуциран с цел повишаване на ефективността, като отразява спецификите на ЮЗР и кореспондира директно с ключовите индикатори, залегнали в Националната програма за развитие „България 2030“. Системата от индикатори е структурирана в съответствие с международно признатите SMART критерии:

- **Конкретни** – показателите са дефинирани ясно, еднозначно и позволяват лесно събиране и обобщаване на специфичната първична информация;
- **Измерими** – налице са утвърдени методи и инструменти за количествено измерване на стойностите, както и капацитет за агрегиране на необходимите масиви от данни;
- **Достъпни** – осигурено е информационно хранване от надеждни официални източници (НСИ, ИАОС, ведомствена статистика) с необходимата периодичност, качество и приемлив административен разход;
- **Адекватни** – индикаторите са научно обосновани и коректно обвързани със заложените цели и стратегически приоритети за развитие;

- **Обвързани са с времето** – базират се на регулярна информация, позволяваща динамично съпоставяне между базовите, междинните и целевите стойности в процеса на отчитане на напредъка.

Изключение от общата таблична матрица прави „индексът за регионална конкурентоспособност“, който поради своята комплексна природа е изведен като самостоятелен аналитичен измерител.

Оценката на изпълнението на ИТСР на ЮЗР от ниво 2 за периода 2021-2027 г. ще се базира на така формулираните критерии, обвързани с отчитането на общи количествени измерители (индикаторите към „Европа 2030“ и синтезиран пакет от макроикономически критерии).

За тези индикатори са посочени изходни и целеви стойности, чрез които ще се наблюдава и измерва постигането на целите.

	ИНДИКАТОРИ	СТОЙНОСТИ					
	КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ	ИЗХОДНИ 2017		МЕЖДИННА 2024		ЦЕЛЕВИ 2027	
				заложено	постигнато	заложено	постигнато
П.1	НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНОВАТИВНИЯ И ИНТЕЛИГЕНТЕН ИКОНОМИЧЕСКИ ПРЕХОД						
1	БВП на човек - лв.	22 913		28 000	46075	32 000	
2	Иновативни предприятия от общия брой в индустрията	114		200	203	250	
3	Брой индустриални и бизнес зони/паркове	3		7	9	10	
4	ЧПИ хил. евро	14 238 769		17 000 000	20 442 331	23 000 000	
5	ДМА с екологично предназначение	2 103 843		3 000 000	3 604 053	4 500 000	
6	Брой реализирани проекти за защита при бедствия	0		5	8	10	
П.2	СЪХРАНЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ ЧРЕЗ ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ДО КАЧЕСТВЕНИ УСЛУГИ						
1	Инвестиции в образование и умение на лица с висока квалификация - млн. лв.	0		35	29.831	60.0	
2	Персонал зает с НИРД - бр.	18 837		22 000	21679	30 000	
3	Население облагодетелствано от подобрени публични услуги в малките градове и	40		50	42	65	

	периферните селски райони в % от общото население						
4	Проекти за социализация на културни обекти	1		8	6	10	
П.3	ПО-ДОБРЕ СВЪРЗАН И УСТОЙЧИВ РАЙОН						
1	Население живеещо в територии с реализирани планове за градско възстановяване и развитие - брой	1 524 513		1 500 000	1 461 803	1 420 000	
2	Брой на интегрирани стратегически планови документи за съвместно управление и развитие на граничните територии	0		3	2	3	
3	Брой проекти за трансгранично сътрудничество	3		7	63	10	
		ЮЗР	РБ в ЕС	ЮЗР %	РБ в ЕС	ЮЗР	РБ в ЕС
Индекс за регионална конкурентоспособност		-1,26		-1,10	65,9	x	-1,26

• По Приоритет 1 - **НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНОВАТИВНИЯ И ИНТЕЛИГЕНТЕН ИКОНОМИЧЕСКИ ПРЕХОД**

1. БВП/човек – лева - постигнат е значителен ръст 1,6, спрямо заложеното за 2024 г. До голяма степен той се дължи на икономическият растеж на региона.
2. Иновативни предприятия от общия брой в индустрията - анализът на иновативните икономически дейности показва, че интелигентната специализацията е съсредоточена основно в област София, където са концентрирани научноизследователски и университетски звена, високотехнологичен бизнес. В София има силно изразена екосистема от иновативни предприятия, особено в секторите на информационните технологии, биотехнологиите и чистите технологии. Тези компании често са част от стартъп общността и се подкрепят от различни инициативи и центрове. Тези компании в региона по данни за 2023 година са над 300.
3. Брой индустриални и бизнес зони – отчита се напредък, който и да е с малки стойности представлява значителна стопанска инициатива и високи капитални разходи, в това число на значителни чуждестранни преки инвестиции. В бъдеще се очаква повишаване на броя на

такива зони извън ареала на София, като такива са в приоритетите на областите Перник, Кюстендил и Благоевград.

4. ЧПИ - хил. евро - макар и в години на намаляване на стойностите на този показател на национално ниво, регионът отбелязва най-големия напредък спрямо останалите пет региона в страната. Ръстът на ЧПИ е в размер 1,2 спрямо заложеното в ИТСР.

5. ДМА с екологично предназначение – по този показател ЮЗР също отчита напредък спрямо заложеното в ИТСР. Този напредък по години от 2021 г. до 2023 г. е както следва: 2 921 972 – 3 167 562 – 3 604 053 хил. лв.

6. Брой реализирани проекти за защита при бедствия – според данни от ИСУН 2020, постигнатият резултат надхвърля заложения.

• ***По Приоритет 2 - СЪХРАНЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ ЧРЕЗ ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ДО КАЧЕСТВЕНИ УСЛУГИ***

1. Инвестиции в образование и умение на лица с висока квалификация, млн. лв. - по този показател е изключително трудно да се дадат точни данни, поради спецификата на финансиране от МОН главно за държавните и в изключителни спешни случаи за общинските училища и от друга страна от общините в това направление. Направеният опит е по годишни данни от МОН и Регионалните управления по образование и ИСУН 2020. Посочените 29,8 млн. лв. са само за проекти в системата на образованието по посоченият показател. Допълнително са вложени средства в основни и текущи ремонти, обновяване на базата.

2. Персонал зает с НИРД - бр. - констатиран е напредък и по този показател в сравнение с изходната 2017 г., но има малко изоставане спрямо заложеното в ИТСР за 2024 г. Персоналът зает с НИРД в стопанските субекти е 52% от общия, като останалата част от заетите е във висшето образование и държавния сектор.

3. Население облагодетелствано от подобрени публични услуги в малките градове и периферните селски райони в % от общото население - постигнатите резултати макар и близки до заложеното в ИТСР не задоволяват. Макар и с малко са по-добри от подобен показател, залегал за наблюдение в други региони на страната.

4. Проекти за социализация на културни обекти - социализацията на културни обекти е процес на превръщането им от просто запазени паметници в живи, достъпни и ангажиращи

пространства за обществото, чрез тяхното опазване, представяне, интегриране в съвременния живот и създаване на разказ за тях, който да повиши тяхната стойност, образование и икономически потенциал. При заложените 8 броя културни обекти, на територията на региона са завършени до 2024 г. шест. Тъй като този процес изисква време, трябва да отчетем, че наред главно с археологическите проучвания вървят и дейности по експониране и социализация. В особена степен това важи за проекти от древна София в централната част на града, уникалният обект Хераклея Синтика край Петрич и други.

- **По Приоритет 3 - ПО-ДОБРЕ СВЪРЗАН И УСТОЙЧИВ РАЙОН**

1. Население живеещо в територии с реализирани планове за градско възстановяване и развитие, брой – заложеният показател е със стойност 1 500 000 души, но поради общо намаляване на населението на градовете с Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие, постигнатият резултат към 2024 г. е 1 461 803 души.

2. Брой на интегрирани стратегически планови документи за съвместно управление и развитие на граничните територии – на лице е изпълнение по този показател. Има два стратегически документа, касаещи страни извън ЕС – Република Северна Македония и Република Сърбия. По отношение на стратегическия документ в сътрудничество с Република Гърция, страната, която го изготвя е Република Гърция.

3. Брой проекти за трансгранично сътрудничество – над 60 сключени договора.

- Индекс за регионална конкурентоспособност - индексът измерва, с богат набор от показатели, способността на даден регион да предложи привлекателна среда за фирмите и жителите да живеят и работят. Най-общо тези показатели включват наблюдение и оценка на:
Основен подиндекс – Институции, Макроикономика, Инфраструктура, Здравеопазване, Основно образование; **Подиндекс за ефективност** - висше образование и образование през целия живот, Пазар на труда, Размер на пазара; **Подиндекс на иновации** - Технологична готовност, Усъвършенстване на бизнеса, Иновации. Обявеният през 2022 г. индекс е с нов измерител (дименсия) и регионът, макар бавно, подобрява своите показатели, но изостава значително спрямо средното за Европейския съюз и този на България. Трансформирането на индекса на регионална конкурентоспособност (RCI) от 2017 г. към 2022 г. е невъзможно директно, защото Европейската комисия публикува изцяло нова, преработена методология

(RCI 2.0) за 2022 г., която е фундаментално различна от старата, което прави данните несъвместими. По този показател ЮЗР е водещ в национален мащаб с резултат от 85,4 спрямо средния за страната 65,9. По данни на RCI 2.0 регионът е определен като „регион в преход“ и заема 161 място сред 234 региона на Европейския съюз.

1. Резултат от наблюдението на ПИРО на общини областни центрове

ОТЧЕТЕН НАПРЕДЪК В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО СТОЛИЧНА ОБЩИНА (СОФИЯ (СТОЛИЦА)) (2021-2027 Г.)

В ПИРО на Столична община (2021-2027 г.) са определени 3 (три) стратегически цели, 5 (пет) приоритета, 14 (четиринадесет) специфични цели.

Използвана скала за оценка

- *Не е отчетено изпълнение – 0%*
- *Незадоволително изпълнение – до 25%*
- *Задоволително (частично) изпълнение – 26-45%*
- *Добро изпълнение – 46-65%*
- *Много добро изпълнение – 66-85%*
- *Отлично / преизпълнение – над 85%*

Стратегическа цел 1: По-устойчиво развитие и подобрена свързаност

Стратегическа цел 2. Повишаване конкурентоспособността на общината и развитие на икономика на знанието

Стратегическа цел 3. По-развити социална и културна среда

ОБЩА ОЦЕНКА

ПИРО на Столична община (наричан „Програма за София“) е основен стратегически документ, който интегрира устойчивото развитие, транспортната свързаност, икономическата конкурентоспособност и социалната среда на столицата. Документът е приет с Решение на Общинския съвет и е разработен съгласно ЗРР. Към 2024 г. общият напредъкът по изпълнението на ПИРО показва значителни резултати по редица мерки, особено в транспортните, социални и здравни проекти. Все пак има значителен брой мерки,

по които няма отчетено изпълнение до момента, което рефлектира в средносрочен характер на планираните действия.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: По-устойчиво развитие и подобрена свързаност

Стратегическа цел 1: По-устойчиво развитие и подобрена свързаност	
ПРИОРИТЕТ 1: София – устойчива, зелена и адаптивна	
Специфична цел 1 - По-чиста, здрава и разнообразна жизнена среда с интегриран природен капитал	
Мярка 1.M1. Обновяване, ревитализация и смяна на функция на територии с отпаднало първоначално предназначение, изоставени и/или замърсени	Оценка – 65%
Мярка 1.M2. Картиране и Оценка на екосистемите и екосистемните услуги	Оценка – 0%
Мярка 1.M3. Определяне на действия за намаляване на ефекта от градския топлинен остров	Оценка – 55%
Мярка 1.M4. Актуализация на Оценка та на геоложкия риск	Оценка – 0%
Мярка 1.M5. Преминаване към нискоемисионно или беземисионно битово отопление	Оценка – 50%
Мярка 1.M6. Преминаване към нискоемисионен или беземисионен транспорт - обществен и частен	Оценка – 0%
Мярка 1.M7. Създаване на условия за намаляване на концентрациите и задържането на замърсители във въздуха	Оценка – 60%
Мярка 1.M8. Подобряване на състоянието и управлението на хидротехническите и хидромелиоративни съоръжения в урбанизираните и неурбанизираните територии	Оценка - 0%
Мярка 1.M9. Подобряване на хидроморфологичното състояние и управлението на водите	Оценка - 0%
Мярка 1.M10. Ограничаване на шумовото натоварване от големи пътни и улични артерии	Оценка - 0%
Мярка 1.M11. Създаване на система за мониторинг и ранно известяване за бедствия	Оценка - 0%
Мярка 1.M12. Широкообхватна Оценка на риска от наводнения	Оценка - 0%
Мярка 1.M13. Подобряване на мониторинга, анализа и Оценка та на състоянието на околната среда, включително по отношение на здравето	Оценка - 0%
Мярка 1.M14. Рекултивация на деградирани, ерозирали и замърсени терени	Оценка - 0%
Мярка 1.M15. Приоритизирано обновяване и изграждане на обекти на зелената система за широко обществено ползване	Оценка - 65%
Мярка 1.M16. Възстановяване и подобряване на функциите на зелените клинове	Оценка - 0%
Мярка 1.M17. Изграждане на улично озеленяване за по-добра свързаност на зелената система и подобряване на безопасността и микроклиматичните условия чрез интегриране на подходящи растителни видове	Оценка - 0%
Мярка 1.M18. Устойчиво интегриране на природния капитал посредством подобро планиране и управление на зелената система	Оценка - 0%
Мярка 1.M19. Интеграция на реките и речните корита чрез изграждане на линейни паркови обекти по тяхното протежение	Оценка - 60%
Специфична цел 2 - Увеличена енергийна ефективност и локално производство на възобновяема енергия	
Мярка 2.M1. Поддръжка и експлоатация на хидротермалните находища	Оценка - 0%
Мярка 2.M2. Дълбоко обновяване на съществуващите публични сгради	Оценка - 60%

Мярка 2.М3. Подобряване на организационно-административните условия за преход към децентрализирано производство от ВЕИ и плюсовоенергийни сгради в СО	Оценка - 0%
Мярка 2.М4. Улесняване на информираността на гражданите и съдействие с актуализирани типови решения за предприемане на мерки за енергийна ефективност и използване на ВЕИ	Оценка - 0%
Мярка 2.М5. Преход на „Топлофикация София“ АД към по-висока енергийна ефективност, по-зелена енергия и създаване на нови форми на услугата	Оценка - 0%
Специфична цел 3 - Преход към кръгова икономика	
Мярка 3.М1. Намаляване на генерираните отпадъци и стимулиране на повторна употреба на стоки	Оценка - 0%
Мярка 3.М2. Подобряване на разделното събиране на отпадъци при източника в подкрепа на прехода към кръгова икономика	Оценка - 0%
Мярка 3.М3. Подобряване на оползотворяването на разделно събраните отпадъци	Оценка - 50%
ПРИОРИТЕТ 5: Столична община – свързана и интегрирана	
Специфична цел 13 - Подобрена транспортна свързаност и по-устойчива мобилност	
Мярка 13.М1. Подобряване на организацията на движението и подпомагане маршрутизирането на транспортните потоци чрез интелигентни транспортни системи	Оценка - 65%
Мярка 13.М2. Доизграждане на велосипедната мрежа и съоръжения и привеждане на съществуващите към нормата	Оценка - 60%
Мярка 13.М3. Доизграждане на второстепенната улична мрежа	Оценка - 65%
Мярка 13.М4. Интегриране на елементи от ТТМ (TEN-T) и връзките към тях	Оценка - 50%
Мярка 13.М5. Доизграждане на първостепенната улична мрежа с приоритет на ринговите връзки	Оценка - 0%
Мярка 13.М6. Въвеждане на интегрирана регионална билетна система на обществените превози	Оценка - 0%
Мярка 13.М7. Повишаване на нивото на обслужване и комфорта в системата на обществения транспорт	Оценка - 60%
Мярка 13.М8. Подобряване на интермодалността между различните видове транспорт	Оценка - 50%
Мярка 13.М9. Подобряване на управлението и регулирането на паркирането	Оценка - 60%
Мярка 13.М10. Развитие и осъвременяване на инфраструктурата и мрежата на обществения транспорт и увеличаване на средната скорост	Оценка - 60%
Мярка 13.М11. Развитие на услуги за споделени велосипеди и електрически индивидуални превозни средства (ЕИПС)	Оценка - 0%
Мярка 13.М12. Създаване на транспортно успокоени зони около детските градини и училища с безопасни връзки със спирките на обществения транспорт	Оценка - 60%
Мярка 13.М13. Подобряване на условията за развитие на споделени превозни средства	Оценка - 0%
Мярка 13.М14. Подпомагане на устойчивата градска логистика	Оценка - 60%
Мярка 13.М15. Ускорено изграждане на зарядна инфраструктура за електрически превозни средства	Оценка - 0%
Мярка 13.М16. Въвеждане на принципа за таксуване на завишеното търсене при автомобилния транспорт	Оценка - 0%
Специфична цел 14 - Повишаване качеството и ефективността на техническата инфраструктура и подобряване нивото на обслуженост	

Мярка 14.M1. Подобряване качеството, ефективността и сигурността на водоснабдяването	Оценка - 60%
Мярка 14.M2. Подобряване качеството и ефективността на канализацията	Оценка - 60%
Мярка 14.M3. Интелигентни решения за модернизация и доизграждане на електроснабдителната инфраструктура, ускорена децентрализация и либерализация на пазара	Оценка - 0%
Мярка 14.M4. Развитие и усъвършенстване на инфраструктурата за пренос и снабдяване с природен газ за териториите, за които е по-нискоемисионна алтернатива	Оценка - 0%

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Повишаване конкурентоспособността на общината и развитие на икономика на знанието

Стратегическа цел 2: Повишаване конкурентоспособността на общината и развитие на икономика на знанието	
ПРИОРИТЕТ 2: Столична община – конкурентна, иновативна и интелигентна	
Специфична цел 4 - Подобрена среда за иновации и за високопродуктивна икономика	
Мярка 4.M1. Целенасочена политика за създаване на клъстери от синергични бизнеси	НП
Мярка 4.M2. Промотиране на София като най-доброто място за иновации в Югоизточна Европа чрез реклама, създаване на условия за инвестиции и развитие на експортния потенциал	НП
Мярка 4.M3. Подкрепа за високотехнологични и интензивни на знание дейности	НП
Мярка 4.M4. Разработване на стимули за иновативни производства и сътрудничество между общината и тях	НП
Мярка 4.M5. Програма за подкрепа на функциониращи малки и средни предприятия	НП
Мярка 4.M6. Провеждане на информационни кампании и консултации за бизнеса по темите за Зелената сделка и кръговата икономика	НП
Мярка 4.M7. Стимулиране на сътрудничеството с научни институти и висши учебни заведения на територията на Столична община	НП
Мярка 4.M8. Създаване на фонд за инвестиции и практически опит за ключови и благоустройствени проекти на СО	НП
Мярка 4.M9. Привличане на инвестиции в икономически по-слабо развити райони	НП
Специфична цел 5 - Подобрени и ускорени административни и управленски процеси	
Мярка 5.M1. Оптимизиране на общинските административни процеси и ресурси	Оценка - 0%
Мярка 5.M2. Създаване на симулационни модели за планиране и управление	Оценка - 0%
Мярка 5.M3. Увеличаване на количеството и качеството на взаимодействието, включително дигиталното, между община, държава, граждани и бизнес	Оценка - 60%
Мярка 5.M4. Увеличаване на количеството налични данни и улесняване на достъпа до тях, включително в реално време	Оценка - 0%
Специфична цел 6 - Подобрена среда за наука и образование и насърчаване на ученето през целия живот	
Мярка 6.M1. Актуализиране на образователните програми и моделите на работа в образованието	Оценка - 0%
Мярка 6.M2. Подкрепа за личностното развитие и учене през целия живот	Оценка - 0%
Мярка 6.M3. Изграждане на качествена среда за образование	Оценка - 60%

Мярка 6.M4. Обновяване на съществуваща и изграждане на нова образователна и научна инфраструктура (подпомага развитието на интерес към науката, практически умения и ключови компетентности)	Оценка - 60%
Мярка 6.M5. Създаване на условия за гъвкаво използване на сградния фонд, терените и техническата база на образователни и научни заведения	Оценка - 0%
Мярка 6.M6. Подобряване на условия за труд и кариерно развитие в сферата на образованието	Оценка - 0%

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: По-развити социална и културна среда

Стратегическа цел 3: По-развити социална и културна среда	
ПРИОРИТЕТ 3 - Столична община – многообразна, автентична и жизнен	
Специфична цел 7 - Подобряване на условията за здравословен и активен живот	
Мярка 7.M1. Изграждане и развитие на мобилни и дистанционни здравни услуги (телемедицина)	Оценка - 0%
Мярка 7.M2. Модернизация на оборудването в болничната и доболничната здравна помощ	Оценка - 60%
Мярка 7.M3. Изграждане на качествена среда за доболнична и болнична здравна грижа	Оценка - 55%
Мярка 7.M4. Обновяване на съществуваща и изграждане на нова специализирана спортна инфраструктура	Оценка - 60%
Мярка 7.M5. Обновяване на съществуваща и изграждане на нова инфраструктура за непрофесионален спорт, движение и игра	Оценка - 0%
Мярка 7.M6. Насърчаване на здравословния начин на живот	Оценка - 0%
Мярка 7.M7. Развитие на компетенциите и уменията на здравните работници и подобряване на условията за труд в здравеопазването	Оценка - 0%
Мярка 7.M8. Подпомагане профилактиката на физическото и психическото здраве	Оценка - 0%
Мярка 7.M9. Насърчаване на възможностите за физическа активност и спорт	Оценка - 0%
Специфична цел 8 - По-успешно опазване на културното богатство и подобрени условия за култура и творчество	
Мярка 8.M1. Дигитализация в културата и културното наследство	Оценка - 60%
Мярка 8.M2. Развитие на инструменти за подкрепа дейността на творците в различни сфери на културата	Оценка - 0%
Мярка 8.M3. Разширяване на мрежата от места за култура и подобряване на материалната им база	Оценка - 60%
Мярка 8.M4. Предоставяне на подкрепа за творческата икономика	Оценка - 0%
Мярка 8.M5. Повишаване на интереса и достъпа до култура и културно наследство	Оценка - 0%
Мярка 8.M6. Развитие и надграждане на капацитет и стандарти в музейната, библиотечната и културната дейност, включително за управление и партньорства	Оценка - 0%
Мярка 8.M7. Развитие и прилагане на модели за опазване, управление и социализация на недвижимите културни ценности	Оценка - 0%
Мярка 8.M8. Подпомагане на регионалния и международен обмен в културата	Оценка - 0%
Специфична цел 9 - Преход към по-устойчив и иновативен туризъм	
Мярка 9.M1. Усъвършенстване на маркетинговите комуникации и на дигитализацията на услугите в туристическия сектор	Оценка - 0%

Мярка 9.M2. Обогаляване и подобряване на туристическия продукт при баланс на социален, екологичен и икономически ефект	Оценка - 0%
Мярка 9.M3. Оптимизиране на институционалната организация на туризма в СО, на координацията и партньорствата със заинтересованите страни в региона	Оценка - 0%
Мярка 9.M4. Устойчиво използване на местните природни дадености за развитие на "зелен" лечебен и здравословен туризъм	Оценка - 0%
ПРИОРИТЕТ 4 - Столична община – социална и приобщаваща	
Специфична цел 10 - Намаление на социалните неравенства	
Мярка 10.M1. Интегрирано предоставяне на подкрепа за бездомни лица и семейства, лица в кризисна ситуация, лица пострадали от домашно насилие, и жертви на трафик	Оценка - 0%
Мярка 10.M2. Създаване и прилагане на инструменти в подкрепа изграждането на активни квартални общности	Оценка - 0%
Мярка 10.M3. Развитие и разширяване на обхвата на социалните услуги	Оценка - 65%
Мярка 10.M4. Създаване и прилагане на модели за осигуряване на достъпни жилища	Оценка - 60%
Мярка 10.M5. Развитие на капацитета на социалните работници и подобряване на условията за труд в системата на социалните услуги	Оценка - 0%
Мярка 10.M6. Подобряване на сигурността в градската среда	Оценка - 55%
Мярка 10.M7. Създаване и прилагане на пакет от инструменти за интеграция на всички уязвими групи и включването им в социално-икономическия живот на града	Оценка - 0%
Мярка 10.M8. Развитие на система от социални предприятия и насърчаване на солидарната икономика	Оценка - 0%
Мярка 10.M9. Създаване на програми за приобщаване на възрастните хора в активния живот	Оценка - 0%
Специфична цел 11 - По-комфортна градска среда с разнообразни функции	
Мярка 11.M1. Дефиниране, създаване и опазване на специфични градски силуети	Оценка - 0%
Мярка 11.M2. Обновяване и поддръжка на междублоковите пространства	Оценка - 60%
Мярка 11.M3. Обновяване на пазарите и създаване на нови с фокус фермерска продукция	Оценка - 0%
Мярка 11.M4. Обновяване на съществуващи и реализация на нови публични пространства с фокус върху съвременния и устойчив дизайн	Оценка - 0%
Специфична цел 12 - Подобен достъп до жилища и повишаване на тяхното качество	
Мярка 12.M1. Дълбоко обновяване на съществуващия жилищен сграден фонд	Оценка - 55%
Мярка 12.M2. Създаване и прилагане на механизми за поддръжка и управление на жилищния фонд	Оценка - 0%

ОБОБЩЕНО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Към края на 2024 г. Столична община отчита умерен до добър прогрес по изпълнението на ПИРО. Значителни и устойчиви резултати се наблюдават в модернизацията на градската мобилност, разширяването на зелените пространства и ключовите транспортни проекти (вкл. екологичния масов транспорт). Този напредък подпомага екологичния преход, въпреки че редица специфични мерки за подобряване качеството на въздуха и управлението на

отпадъците остават в процес на реализация. Налице е отличен напредък в сферата на дигиталните иновации и дигитализацията на образованието. На другия полюс, управлението на демографския и инвестиционен натиск разкрива дефицити в инфраструктурното обезпечаване на социалните услуги, здравеопазването и изграждането на нови детски градини и училища в бързоразвиващите се райони. До края на програмния период е необходимо критично фокусиране на ресурсите върху жилищната политика, териториалната интеграция на периферните зони и оптимизирането на административните процеси, за да се гарантира балансирано градско развитие.

ОТЧЕТЕН НАПРЕДЪК В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО КЮСТЕНДИЛ (2021-2027 г.)

В ПИРО на община Кюстендил (2021-2027 г.) са определени 3 (три) стратегически цели и 5 (пет) приоритета.

Използвана скала за оценка

- *Не е отчетено изпълнение – 0%*
- *Незадоволително изпълнение – до 25%*
- *Задоволително (частично) изпълнение – 26-45%*
- *Добро изпълнение – 46-65%*
- *Много добро изпълнение – 66-85%*
- *Отлично / преизпълнение – над 85%*

Стратегическа цел 1: Подобряване на условията на живот, реализиране на хората и намаляване на неравенствата

Стратегическа цел 2. Постигане на балансирано икономическо развитие

Стратегическа цел 3. Чиста природа и съхранено природно и културно наследство

ОБЩА ОЦЕНКА

Към края на 2024 г. ПИРО на община Кюстендил показва умерен до добър напредък по повечето приоритети. Интегрираните мерки за социално развитие, образование и спорт са напреднали значително, докато проекти, свързани с техническа и енергийна инфраструктура, екология и устойчив туризъм, са в различни фази на изпълнение, поради необходимост от

допълнително финансиране и техническа подготовка. Административният капацитет е засилен чрез обучения и пилотни инициативи, но все още има възможности за подобрене.

ПРИОРИТЕТ 1: ИНТЕГРИРАНО СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ:

ПРИОРИТЕТ 1: Интегрирано социално развитие	
Мярка 1.1. Развитие на образователната и социалната инфраструктура	Оценка - 70%
Мярка 1.2. Развитие на образователната и социалната инфраструктура	Оценка - 65%
Мярка 1.3. Спорт, физическа активност и отдих	Оценка - 60%

ПРИОРИТЕТ 2: УСТОЙЧИВА ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА:

ПРИОРИТЕТ 2: Устойчива техническа инфраструктура	
Мярка 2.1. Свързаност, достъпност и устойчива мобилност	Оценка - 55%
Мярка 2.2. Развитие на ВиК мрежа	Оценка - 60%
Мярка 2.3. Енергийна ефективност	Оценка - 50%
Мярка 2.4 Цифрова свързаност	Оценка - 65%
ПРИОРИТЕТ 3: Интегрирано икономическо развитие	
Мярка 3.1 Подкрепа за МСП	Оценка - 55%
Мярка 3.2 Устойчиво развитие на селското стопанство	Оценка - 50%
Мярка 3.3 Устойчиво развитие на туризма	Оценка - 55%
Мярка 3.4 Стимулиране на сътрудничеството и партньорството	Оценка - 60%
ПРИОРИТЕТ 4: Интегрирано екологично развитие	
Мярка 4.1 Опазване на околната среда и биологичното разнообразие	Оценка - 50%
Мярка 4.2 Повишаване на екологичната култура	Оценка - 55%
Мярка 4.3 Адаптиране към измененията на климата	Оценка - 45%
ПРИОРИТЕТ 5: Административен капацитет	
Мярка 5.1 Подобряване организацията на управление и работа в общинската администрация	Оценка - 60%
Мярка 5.2 Повишаване квалификацията и уменията на общинската администрация	Оценка - 65%
Мярка 5.3 Развитие на общинския капацитет за планиране и изпълнение на стратегически планове и политики и насърчаване участието на гражданското общество в управлението	Оценка - 60%
Мярка 5.4 Развитие на междуобщинското, регионалното и трансграничното сътрудничество и партньорство	Оценка - 55%

Мярка 5.5 Подобряване на условията за работа на общинските служители	Оценка - 60 %
--	---------------

ПРИОРИТЕТ 3: ИНТЕГРИРАНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ:

ПРИОРИТЕТ 3: Интегрирано икономическо развитие	
Мярка 3.1 Подкрепа за МСП	Оценка - 55 %
Мярка 3.2 Устойчиво развитие на селското стопанство	Оценка - 50 %
Мярка 3.3 Устойчиво развитие на туризма	Оценка - 55 %
Мярка 3.4 Стимулиране на сътрудничеството и партньорството	Оценка - 60 %
ПРИОРИТЕТ 4: Интегрирано екологично развитие	
Мярка 4.1 Опазване на околната среда и биологичното разнообразие	Оценка - 50 %
Мярка 4.2 Повишаване на екологичната култура	Оценка - 55 %
Мярка 4.3 Адаптиране към измененията на климата	Оценка - 45 %
ПРИОРИТЕТ 5: Административен капацитет	
Мярка 5.1 Подобряване организацията на управление и работа в общинската администрация	Оценка - 60 %
Мярка 5.2 Повишаване квалификацията и уменията на общинската администрация	Оценка - 65 %
Мярка 5.3 Развитие на общинския капацитет за планиране и изпълнение на стратегически планове и политики и насърчаване участието на гражданското общество в управлението	Оценка - 60 %
Мярка 5.4 Развитие на междуобщинското, регионалното и трансграничното сътрудничество и партньорство	Оценка - 55 %
Мярка 5.5 Подобряване на условията за работа на общинските служители	Оценка - 60 %

ПРИОРИТЕТ 4: ИНТЕГРИРАНО ЕКОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ:

ПРИОРИТЕТ 4: Интегрирано екологично развитие	
Мярка 4.1 Опазване на околната среда и биологичното разнообразие	Оценка - 50 %
Мярка 4.2 Повишаване на екологичната култура	Оценка - 55 %
Мярка 4.3 Адаптиране към измененията на климата	Оценка - 45 %
ПРИОРИТЕТ 5: Административен капацитет	
Мярка 5.1 Подобряване организацията на управление и работа в общинската администрация	Оценка - 60 %
Мярка 5.2 Повишаване квалификацията и уменията на общинската администрация	Оценка - 65 %
Мярка 5.3 Развитие на общинския капацитет за планиране и изпълнение на стратегически планове и политики и насърчаване участието на гражданското общество в управлението	Оценка - 60 %

Мярка 5.4 Развитие на междуобщинското, регионалното и трансграничното сътрудничество и партньорство	Оценка - 55%
Мярка 5.5 Подобряване на условията за работа на общинските служители	Оценка - 60%

ПРИОРИТЕТ 5: АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ:

ПРИОРИТЕТ 5: Административен капацитет	
Мярка 5.1 Подобряване организацията на управление и работа в общинската администрация	Оценка - 60%
Мярка 5.2 Повишаване квалификацията и уменията на общинската администрация	Оценка - 65%
Мярка 5.3 Развитие на общинския капацитет за планиране и изпълнение на стратегически планове и политики и насърчаване участието на гражданското общество в управлението	Оценка - 60%
Мярка 5.4 Развитие на междуобщинското, регионалното и трансграничното сътрудничество и партньорство	Оценка - 55%
Мярка 5.5 Подобряване на условията за работа на общинските служители	Оценка - 60%

ОБОБЩЕНО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Община Кюстендил показва стабилен напредък по ПИРО към края на 2024 г. Най-силни резултати се наблюдават в социалното и културното развитие, дигитализацията и административния капацитет. Инфраструктурните, екологичните и икономическите мерки все още изискват допълнителни инвестиции и усилия за пълно изпълнение, но текущите показатели показват устойчиво движение към стратегическите цели.

ОТЧЕТЕН НАПРЕДЪК В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО БЛАГОЕВГРАД (2021-2027 Г.)

В ПИРО на община Благоевград (2021-2027 г.) са определени 3 (три) стратегически цели, 14 (четиринадесет) приоритета, 54 (петдесет и четири) мерки.

Използвана скала за оценка

- Не е отчетено изпълнение – 0%
- Незадоволително изпълнение – до 25%
- Задоволително (частично) изпълнение – 26-45%
- Добро изпълнение – 46-65%
- Много добро изпълнение – 66-85%
- Отлично / преизпълнение – над 85%

Стратегическа цел 1: Създаване на условия за развитие на конкурентноспособни неутрални по отношение на климата производства и устойчив икономически растеж

Стратегическа цел 2. Повишаване на качеството на живот, жизнения стандарт и подобряване на достъпа до услуги, чрез инвестиции в човешките ресурси, насърчаване на заетостта и социалното включване, разработване и прилагане на интегрирани политики

Стратегическа цел 3. Изграждане на съвременна инфраструктура, транспортна и дигитална свързаност, мерки за опазване на околната среда и адаптация към климатичните промени

ОБЩА ОЦЕНКА

Към края на 2024 г. ПИРО на община Благоевград показва умерен напредък със силно изразен вътрешен дисбаланс между бързоразвиващата се социално-културна сфера и забавящия се икономически сектор. Като основен административен, образователен и медицински център в южната част на ЮЗР, общината показва висок капацитет за усвояване на средства по „меки“ и дигитални мерки, но изпитва структурни затруднения при привличането на мащабни инвестиции на зелено.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТНОСПОСОБНИ НЕУТРАЛНИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА ПРОИЗВОДСТВА И УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ:

Стратегическа цел 1: Създаване на условия за развитие на конкурентноспособни неутрални по отношение на климата производства и устойчив икономически растеж	
ПРИОРИТЕТ 1.1: Осигуряване на подходящи условия за привличане на инвестиции	
Мярка 1.1.1. Създаване на подходяща инвестиционна среда за привличане на стратегически инвеститори и реализиране на дейности за изграждане на активен позитивен имидж на общината като инвестиционна дестинация	Оценка - 0%
Мярка 1.1.2. Насърчаване на предприемачеството - подкрепа за създаване на нови и развитие на стартиращи предприятия в областта на високотехнологичните производства и на интензивните на знания услуги и подкрепа за производствени инвестиции в предприятията	Оценка - 17%
ПРИОРИТЕТ 1.2: Насърчаване на иновациите и въвеждането на модерни технологии в предприятията	
Мярка 1.2.1. Създаване на центрове за върхови постижения, местни лаборатории за технологични изпитвания, индустриални паркове, високотехнологични зони, регионални иновационни центрове и др.	Оценка - 0%

Мярка 1.2.2. Развитие на цифровата инфраструктура и стимулиране на използването на цифрови технологии в предприятията, насърчаване на дигиталната трансформация	Оценка - 56%
Мярка 1.2.3. Насърчаване на предприятия, реализиращи производствени модели в подкрепа на кръговата икономика	Оценка - 0%
ПРИОРИТЕТ 1.3: Устойчиво развитие на туризма	
Мярка 2.5.1. Изграждане на необходимата инфраструктура за развитие на различни форми на туризъм съобразно местния потенциал и наличните ресурси (зелен, спа, събитийен, културен и др.)	Оценка - 16%
Мярка 2.5.2. Разработване на маркетингови стратегии и програми за развитие на туризма и изпълнение на дейности за популяризиране на културно-историческото наследство на общината	Оценка - 0%
Мярка 2.5.3. Подкрепа на инициативи за създаване на комплексни туристически продукти, в т.ч. в сътрудничество със други общини с потенциал за развитие	Оценка - 0%

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ, ЖИЗНЕНИЯ СТАНДАРТ И ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО УСЛУГИ, ЧРЕЗ ИНВЕСТИЦИИ В ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ, НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА И СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ, РАЗРАБОТВАНЕ И ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАНИ ПОЛИТИКИ

Стратегическа цел 2: Повишаване на качеството на живот, жизнения стандарт и подобряване на достъпа до услуги, чрез инвестиции в човешките ресурси, насърчаване на заетостта и социалното включване, разработване и прилагане на интегрирани политики	
ПРИОРИТЕТ 2.1. Повишаване на образователното равнище на населението на общината	
Мярка 2.1.1. Осигуряване на условия за разширяване на обхвата на предучилищното и училищното образование	НП ⁸
Мярка 2.1.2. Мерки за дигитална трансформация на училищното образование и за въвеждане на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование	Оценка - 117%
Мярка 2.1.3. Ориентация на образованието към професии с възможности за реализация в съответствие с потребностите на местния трудов пазар	НП
Мярка 2.1.4. Подкрепа за повишаване на уменията, капацитета и квалификацията на педагогическите специалисти и непедагогическия персонал в системата на образованието	Оценка - 693%
Мярка 2.1.5. Улесняване на достъпа до качествено професионално обучение и програми за повишаване на квалификацията/преквалификация за възрастни	НП
Мярка 2.1.6. Създаване на предпоставки и изпълнение на дейности за внедряване на иновативни модели за преподаване и оценяване в образователната сфера (в т.ч. STEM-базирано обучение и др.)	Оценка - 25%
ПРИОРИТЕТ 2.2. Превенция на безработицата, откриване на нови работни места и насърчаване на заетостта	
Мярка 2.2.1. Осигуряване на заетост за уязвими групи на пазара на труда вкл. насърчаване на социалното предприемачество	НП

⁸ Не е дефинирана целева стойност на индикатор за продукт.

Мярка 2.2.2. Подпомагане на социално-икономическата интеграция на групите в неравносложно положение	Оценка - 110%
ПРИОРИТЕТ 2.3. Подобряване на качеството на предоставяните услуги във всички социално-икономически сфери и улесняване на достъпа до тях	
Мярка 2.3.1. Мерки за по-равномерно разпределение на здравните услуги и подобряване на достъпа на населението до първична, специализирана и болнична помощ в населените места на територията на общината	Оценка - 0%
Мярка 2.3.2. Прилагане на мерки за намаляване на основни рискови за здравето фактори и подобряване профилактиката на болестите, осъществяване на инициативи за повишаване на информираността на гражданите относно ползите от здравното осигуряване, ранната профилактика и диагностика на болестите и др.	НП
Мярка 2.3.3. Изпълнение и разширяване на обхвата на дейности за оказване на социална подкрепа на уязвими, малцинствени и социално слаби групи от населението и други групи в неравносложно положение (осигуряване на топъл обяд, консултиране, застъпничество, патронажна грижа, асистентска подкрепа, социално жилищно настаняване и др.)	Оценка - 91%
Мярка 2.3.4. Подобряване на достъпа до изкуство	НП
Мярка 2.3.5. Съхраняване, укрепване и популяризиране на културни и духовни празници и организиране на културни събития в общината	Оценка - 95%
Мярка 2.3.6. Изготвяне и реализиране на програми и инициативи за развитие на детскоюношеския и ученически спорт	НП
ПРИОРИТЕТ 2.4. Повишаване на административния капацитет и качеството на административното обслужване, насърчаване на териториалното сътрудничество	
Мярка 2.4.1. Дигитализация на административни услуги и създаване и усъвършенстване на нови форми на административно обслужване - е-правителство, електронни обществени поръчки и процедури за отдаване на концесии и др.	Оценка - 40%
Мярка 2.4.2. Оптимизация на процесите по предоставяне на административни услуги	НП
Мярка 2.4.3. Повишаване на административния капацитет в областта на информационните технологии, управлението на проекти и др.	Оценка - 116%
Мярка 2.4.4. Стратегическо планиране и общински политики, изготвяне на актуални кадастрални карти и устройствени планове	НП

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: ИЗГРАЖДАНЕ НА СЪВРЕМЕННА ИНФРАСТРУКТУРА, ТРАНСПОРТНА И ДИГИТАЛНА СВЪРЗАНОСТ, МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И АДАПТАЦИЯ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ

Стратегическа цел 3: Изграждане на съвременна инфраструктура, транспортна и дигитална свързаност, мерки за опазване на околната среда и адаптация към климатичните промени	
ПРИОРИТЕТ 3.1. Развитие на транспортната и цифрова инфраструктура	
Мярка 3.1.1. Разработване на планове за управление на движението и въвеждане на Интелигентни транспортни системи (ИТС)	Оценка - 50%
Мярка 3.1.2. Разработване и подобряване на устойчиви системи за обществен градски транспорт, и изграждане на необходимата инфраструктура	НП
Мярка 3.1.3. Изграждане и рехабилитация на общинската пътна инфраструктура и изпълнение на мерки за пътна безопасност	Оценка - 0%

Мярка 3.1.4. Изграждане, обновяване и реконструкция на вътрешно-улична мрежа и съоръженията към нея	Оценка - 13%
Мярка 3.1.5. Изграждане, обновяване и реконструкция на зони за паркиране	Оценка - 22%
Мярка 3.1.6. Модернизация на телекомуникационната мрежа и развитие на мрежите за достъп до високоскоростен и свръх-високоскоростен интернет на територията на общината	НП
ПРИОРИТЕТ 3.2. Развитие на инфраструктура за ефективно управление и използване на водните ресурси и отпадъците	
Мярка 3.2.1. Изграждане, разширяване и/или надграждане на Регионална система за управление на отпадъци в т.ч. довеждаща инфраструктура	НП
Мярка 3.2.2. Изпълнение на мерки за предотвратяване на образуването на битови отпадъци	НП
Мярка 3.2.3. Изграждане на площадка за депониране и преработка на строителни отпадъци	Оценка - 0%
Мярка 3.2.4. Обновяване и модернизиране на системите за сметосъбиране и сметоизвозване в общината (в т.ч. оборудване)	НП
ПРИОРИТЕТ 3.3. Развитие на културна, образователна, социална, спортна, здравна инфраструктура	
Мярка 3.3.1. Поддържане и обогатяване на културната инфраструктура, обновяване и модернизация на обекти на културната инфраструктура, осигуряване на достъпна среда за хора в неравностойно положение	Оценка - 55%
Мярка 3.3.2. Обновяване на съществуващата и изграждане на нова инфраструктура за развитие на професионален спорт, осигуряване на достъпна среда за хора в неравностойно положение	Оценка - 85%
Мярка 3.3.3. Обновяване и модернизиране на инфраструктура за осъществяване на младежки дейности за личностно и творческо развитие, осигуряване на достъпна среда за хора в неравностойно положение	Оценка - 33%
Мярка 3.3.4. Обновяване и модернизиране на общинската образователна инфраструктура, осигуряване на достъп за лица в неравностойно положение	Оценка - 69%
Мярка 3.3.5. Реформиране на социални услуги от резидентен тип за лица с увреждания и възрастни лица с цел привеждането им в съответствие с новата действаща нормативна уредба, в т.ч и чрез създаване на нови социални услуги съобразно идентифицираните потребности и Картата на социалните услуги	Оценка - 0%
Мярка 3.3.6. Създаване на нови видове социални услуги (центрове за кризисно настаняване за жертви на домашно насилие и жертви на трафик на хора, общностни центрове, заместваща грижа и др.)	Оценка - 125%
Мярка 3.3.7. Изграждане на нови и подобряване на материално-техническата база на съществуващите болници на територията на общината, както и повишаване на осигуреността им с медицинска апаратура и медицински специалисти. Осигуряване на достъпна среда за хора в неравностойно положение	Оценка - 33%
Мярка 3.3.8. Инвестиране в специализирани заведения за извънболнична помощ (центрове за интегрирани здравно-социални услуги от резидентен тип, хосписи, центрове за спешна помощ и др.)	Оценка - 33%
Мярка 3.3.9. Изграждане, възстановяване и реконструкция на елементите на градската среда – в т. ч проектиране и изграждане на детски площадки и площадки със спортни съоръжения на открито, адаптирани за хора в неравностойно положение,	Оценка - 24%

облагорождаване на междублокови пространства, озеленяване, осветление, реконструкция на площи и др.	
ПРИОРИТЕТ 3.4. Развитие на енергийната инфраструктура	
Мярка 3.4.1. Рехабилитация и модернизация на системите за външно изкуствено осветление	Оценка - 71%
Мярка 3.4.2. Насърчаване, подпомагане и изпълнение на мерки за подобряване на енергийната ефективност в административни и жилищни сгради	Оценка - 0%
ПРИОРИТЕТ 3.5. Развитие на селищна инфраструктура	
Мярка 3.5.1. Изпълнение на проекти за благоустрояване на селищната среда (изграждане на нови и рехабилитация на съществуващи: площи, градски паркове и градини, инфраструктура в жилищни квартали и др.)	Оценка - 0%
Мярка 3.5.2. Изпълнение на проекти за изграждане и обновяване на здравната, културната и социалната инфраструктура на територията на населените места	Оценка - 0%
ПРИОРИТЕТ 3.6. Изпълнение на дейности за опазване на околната среда и справяне с климатичните промени	
Мярка 3.6.1. Дейности за намаляване на вредните емисии в атмосферата и подобряване на качеството на атмосферния въздух	НП
Мярка 3.6.2. Хуманно отношение към животните	Оценка - 0%
ПРИОРИТЕТ 3.7. Развитие на селското и горското стопанство	
Мярка 3.7.1. Стимулиране на развитието на биоземеделие и животновъдство	НП
Мярка 3.7.2. Изпълнение на дейности за наблюдение, превенция и борба с пожарите, ерозията, наводненията, неблагоприятните климатични изменения и вредителите в т.ч. системи за ранно известяване и др.	Оценка - 50%
Мярка 3.7.3. Подкрепа за развитие и устойчиво управление в областта на селското и горското стопанство	НП

ОБОБЩЕНО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Община Благоевград демонстрира умерен, но неравномерен напредък в изпълнението на ПИРО към края на 2024 г. Най-добри резултати се отчитат в сферите на социалните услуги, културния и спортния живот, дигитализацията и енергийната ефективност, където голяма част от индикаторите са с изпълнение над 70%. Туризмът също показва положителна динамика, особено по отношение на нощувките и маркетинговите инициативи.

В същото време икономическите индикатори, свързани с привлечени инвестиции, подкрепа за МСП и разкриване на нови работни места, изостават значително спрямо заложените цели. Инфраструктурните и екологичните мерки по Стратегическа цел 3 са в процес на изпълнение, но към момента изискват ускоряване, особено в частта за пътната инфраструктура, биоземеделieto и управлението на рисковете. Като цяло ПИРО на община Благоевград се реализира в правилна посока, но е необходимо фокусиране на усилията и ресурсите върху икономическото развитие и устойчивата инфраструктура.

ОТЧЕТЕН НАПРЕДЪК В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО ДУПНИЦА (2021 – 2027 Г.)

В ПИРО на община Дупница (2021-2027 г.) са определени 3 (три) приоритета, 11 (единадесет) цели и 22 (двадесет и две) мерки.

Използвана скала за оценка

- Не е отчетено изпълнение – 0 %
- Незадоволително изпълнение – до 25 %
- Задоволително (частично) изпълнение – 26–45 %
- Добро изпълнение – 46–65 %
- Много добро изпълнение – 66–85 %
- Отлично / преизпълнение – над 85 %

Приоритет 1. Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура

Приоритет 2. Запазване и развитие на човешкия ресурс

Приоритет 3. Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие

ОБЩА ОЦЕНКА

Към края на 2024 г. ПИРО на община Дупница показва умерен, балансиран и последователен напредък със силен акцент върху базовата инфраструктура и социалната среда, но с изоставане в сферата на икономическата модернизация и зелената трансформация. Като ключов логистичен и промишлен център в ЮЗР, Дупница демонстрира стабилен напредък в традиционните общински проекти, но се сблъсква с бариери при реализирането на по-сложните екологични и инвестиционни мерки.

ПРИОРИТЕТ 1: УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И ПОДКРЕПА ЗА ЕКОЛОГИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА:

ПРИОРИТЕТ 1: Устойчиво развитие и подкрепа за екологична инфраструктура	
Цел 1.1: Рехабилитация и развитие на техническа инфраструктура	
Мярка 1.1.1 Рехабилитация на улична мрежа в градска среда, вкл. обвързване със зелени пространства, алеи, тротоари и съпътстваща инфраструктура в град Дупница; Облагородяване на публични пространства за широк обществен достъп – паркове, градини, площи в рамките на града; пилотни проекти за засаждане на дървета с включване на НПО, училища	Оценка – 70%

Цел 1.2: „Зелена“ инфраструктура	
Мярка 1.2.1 Подобряване на енергийната ефективност и ефективността на сградните инсталации	Оценка – 50%
Мярка 1.2.2 Инвестиции в зелена енергия	Оценка – 45%
Мярка 1.2.3 Устойчиво развитие на води и отпадъци	Оценка – 50%
Цел 1.3: Подобряване на транспортната свързаност	
Мярка 1.3.1 Постигане на устойчива градска мобилност	Оценка – 50%
Мярка 1.3.2 Приоритетни проекти за подобряване на транспортната свързаност, изведени в Интегрираната стратегия за териториално развитие на ЮЗР, за които не отговаря пряко общината	Оценка – 40%
Мярка 1.3.3 Реконструкция и изграждане на общинската пътна мрежа. Изграждане на няколко нови отсечки местни пътища, за да се подобри обслужването и транспортният достъп до отделните села в границите на общината	Оценка – 65%

ПРИОРИТЕТ 2: ЗАПАЗВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ РЕСУРС:

ПРИОРИТЕТ 2: Запазване и развитие на човешкия ресурс	
Цел 2.1: Образование и обучение за квалифицирана работна сила	
Мярка 2.1.1 Подобряване на предучилищно и училищно образование	Оценка – 75%
Мярка 2.1.2 Подобряване на основно и средното образование	Оценка – 70%
Мярка 2.1.3 Осигуряване на професионално образование съобразено с нуждите от работна ръка на бизнеса в района	Оценка – 60%
Мярка 2.1.4 Осигуряване на образование за възрастни	Оценка – 50%
Цел 2.2: Равен достъп до качествени здравни и социални услуги	
Мярка 2.2.1 Подобряване качеството на здравните услуги на общинско ниво, чрез инвестиции в съществуващата държавна здравна инфраструктура и оборудване, въвеждане на е-здравеопазване и дейности по телемедицина, финализиране на инвестициите в спешната медицинска помощ на общинско ниво, повишаване на мотивацията на работещите в сферата на здравеопазването, като се съобрази и картирането на нуждите на общинско ниво, извършено от МЗ; подкрепа за обзавеждане и оборудване на здравните кабинети в общинските ясли, детски градини, общообразователни, специални и професионални училища; подпомагане на лечебни заведения, чрез доставка на оборудване, обзавеждане и апаратура	Оценка – 65%
Мярка 2.2.2 Подобряване качеството на предоставяните към момента социални услуги, вкл. чрез подобряване на материално-техническата база, ремонт и въвеждане на мерки за ЕЕ на сграден фонд и уменията и мотивацията на служителите, разширяване на капацитета на част от предоставяните услуги, като се съобрази и картирането на нуждите на общинско ниво, изготвена от МТСП	Оценка – 75%
Цел 2.3: Подобряване на образователната, социална, здравна и спортна инфраструктура	
Мярка 2.3.1 Подобряване на образователната инфраструктура	Оценка – 70%
Мярка 2.3.2 Подобряване на спортната инфраструктура	Оценка – 55%
Мярка 2.3.3 Подобряване на културната инфраструктура и предоставяне	Оценка – 65%

ПРИОРИТЕТ 3: ИЗПОЛЗВАНЕ НА МЕСТНИТЕ ПОТЕНЦИАЛИ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ:

ПРИОРИТЕТ 3: Използване на местните потенциали за подпомагане на икономическото развитие	
Цел 3.1: Развитие на местния туристически продукт	
Мярка 3.1.1 Развитие на природен, културен и рекреационен туризъм – обособяване на комплексен туристически продукт. Мерки за развитие и модернизация, подобряване на социализацията на обекти и маршрути с туристически потенциал и свързаната с тях инфраструктура	Оценка – 55%
Мярка 3.2.2 Промотиране и маркетинг на местния туристически продукт	Оценка – 45%
Цел 3.2: Развитие на устойчив и диверсифициран сектор на селското стопанство	
Мярка 3.2.1 Дейности, насочени към екологично селско стопанство и здравословни храни чрез структурното балансиране на селскостопанския отрасъл, насърчаване на биологичното земеделие, производството на плодове, зеленчуци, пчеларството и лозаро-винарския сектор, както и в животновъдството, подобряването и опазването на околната среда, внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура, подобряване на системите за напояване, развитие на цифровата инфраструктура в селските райони и използване на цифрови технологии от земеделските производители	Оценка – 50%
Цел 3.3: Технологично и иновационно развитие на предприятията	
Мярка 3.3.6 Подкрепа за развитие и създаване на нови МСП и привличане на стартъп компании, чрез съобразяване на приоритетни дейности, дефинирани в НСМСП и ИСИС	Оценка – 55%
Цел 3.4: Иновации за икономически преход и преход към неутрална по отношение на климата икономика	
Мярка 3.4.1 Създаване на условия за ускорено развитие на модерна индустриална инфраструктура, привличане на инвестиции и устойчиво икономическо развитие	Оценка – 50%
Цел 3.5: Развитие на дигитални услуги – „зелена“ дигитална община	
Мярка 3.5.1 Развитие на дигитални услуги и дигитални умения	Оценка – 65%

ОБОБЩЕНО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Община Дупница реализира умерен и относително равномерен напредък по ПИРО към края на 2024 г. Силни страни в изпълнението се наблюдават в градската инфраструктура, образователната и социалната среда, както и в развитието на дигиталните услуги. Напредъкът по уличната мрежа, пътната инфраструктура и социалните услуги е в диапазона 65-75%, което показва добро темпо на реализация. В същото време мерките, свързани със зелената трансформация, енергийната ефективност, инвестиционната активност и икономическото развитие, се движат с по-бавни темпове и към момента остават около или под 55% изпълнение. Това налага необходимост от засилване на инвестиционната подкрепа и интегрирани действия за стимулиране на местната икономика. В обобщение ПИРО на община Дупница се изпълнява последователно, но постигането на стратегическите цели до 2027 г. ще изисква ускоряване на ключови икономически и екологични интервенции.

ОТЧЕТЕН НАПРЕДЪК В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПИРО БОТЕВГРАД (2021-2027 Г.)

В ПИРО на община Ботевград (2021-2027 г.) са определени **3 (три) стратегически цели**. Целите са конкретизирани в **3 (три) приоритета** и **26 (двадесет и шест) специфични мерки**.

Използвана скала за оценка

- *Не е отчетено изпълнение – 0 %*
- *Незадоволително изпълнение – до 25 %*
- *Задоволително (частично) изпълнение – 26–45 %*
- *Добро изпълнение – 46–65 %*
- *Много добро изпълнение – 66–85 %*
- *Отлично/преизпълнение – над 85 %*

Цел 1. Конкурентоспособни икономически отрасли с осигурени инвестиции и квалифицирани кадри

Цел 2: Повишено качество и подобрена достъпност на обществените инфраструктури и услуги

Цел 3: Благоустроени и привлекателни населени места в екологично чист район

ОБЩА ОЦЕНКА

Към края на 2024 г. ПИРО на община Ботевград показва висок и много добър напредък, характеризиращ се с отлично финансово изпълнение на базови проекти, лидерство при привличането на средства в Софийска област и силен фокус върху устойчивата градска мобилност. За разлика от южните периферни общини в ЮЗР, Ботевград успява ефективно да балансира икономическата си роля на индустриален център с мащабно обновяване на публичната инфраструктура.

ЦЕЛ 1: „КОНКУРЕНТОСПОСОБНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ОТРАСЛИ С ОСИГУРЕНИ ИНВЕСТИЦИИ И КВАЛИФИЦИРАНИ КАДРИ“

Цел 1: Конкурентоспособни икономически отрасли с осигурени инвестиции и квалифицирани кадри	
ПРИОРИТЕТ 1.1: Подобряване на условията за развитие на водещата преработваща промишленост и на логистиката	
Мярка 1.1.1. Обновяване и разширяване на индустриални и складови зони с осигурена транспортна свързаност и техническа изграденост	Оценка - 75%
Мярка 1.1.2. Повишаване на ресурсната и енергийната ефективност в преработващата промишленост	Оценка - 60%
Мярка 1.1.3. Развитие на научно-изследователската и развойна дейност и внедряване на иновации в преработващата промишленост	Оценка - 40%
ПРИОРИТЕТ 1.2: Подкрепа за балансирана местна икономика и развитие на работната сила	
Мярка 1.2.1. Модернизация на земеделските стопанства и техните материални активи	Оценка - 35%
Мярка 1.2.2. Опазване и развитие на местното културно наследство	Оценка - 60%
Мярка 1.2.3. Изграждане на туристическа обслужваща инфраструктура	Оценка - 40%
Мярка 1.2.4. Създаване и маркетинг на туристически продукти, вкл. регионални маршрути	Оценка - 30%
Мярка 1.2.5. Интегрирани дейности за повишаване на икономическата активност и заетостта	Оценка - 65%
Мярка 1.2.6. Привличане на кадри в местната икономика и обществените услуги	Оценка - 45%

ЦЕЛ 2: ПОВИШЕНО КАЧЕСТВО И ПОДОБРЕНА ДОСТЪПНОСТ НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ИНФРАСТРУКТУРИ И УСЛУГИ:

Цел 2: Повишено качество и подобрена достъпност на обществените инфраструктури и услуги	
ПРИОРИТЕТ 2.1: Модернизиране на здравната, образователната и социалната инфраструктура и оптимизиране на общественото обслужване	
Мярка 2.1.1. Обновяване на сградния фонд, обзавеждането и оборудването на здравната инфраструктура	Оценка - 65%
Мярка 2.1.2. Обновяване на сградния фонд, обзавеждането и оборудването на образователната инфраструктура	Оценка - 80%
Мярка 2.1.3. Развитие на професионалното образование и дуалното обучение	Оценка - 75%

Мярка 2.1.4. Продължаваща деинституционализация и развитие на социални услуги в общността	Оценка - 85%
Мярка 2.1.5. Обновяване на сградния фонд, обзавеждането и оборудването на културната инфраструктура	Оценка - 65%
Мярка 2.1.6. Електронно управление и дигитализация в общинска администрация Ботевград	Оценка - 60%
Мярка 2.1.7. Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование и повишаване качеството на образование на уязвими и маргинализирани групи	Оценка - 80%
Мярка 2.1.8. Интеграция на уязвими групи чрез образователни и социални дейности и дейности в сферата на здравеопазването	Оценка - 70%

ЦЕЛ 3: БЛАГОУСТРОЕНИ И ПРИВЛЕКАТЕЛНИ НАСЕЛЕНИ МЕСТА В ЕКОЛОГИЧНО ЧИСТ РАЙОН:

Цел 3: Благоустроени и привлекателни населени места в екологично чист район	
ПРИОРИТЕТ 3.1: Опазване на околната среда и обновяване на техническите инфраструктури	
Мярка 3.1.1. Реконструкция и доизграждане на ВиК мрежите и съоръженията	Оценка - 60%
Мярка 3.1.2. Развитие и разширяване обхвата на системата за управление на отпадъците	Оценка - 55%
Мярка 3.1.3. Опазване и развитие на горските ресурси и природните богатства	Оценка - 45%
Мярка 3.1.4. Дейности за управление на природни рискове	Оценка - 40%
ПРИОРИТЕТ 3.2: Подобряване на транспортната свързаност и обновяване на населените места	
Мярка 3.2.1. „Обновяване на транспортната инфраструктура	Оценка - 65%
Мярка 3.2.2. „Благоустройство и озеленяване на обществените зони	Оценка - 75%
Мярка 3.2.3. „Обновяване и енергийна ефективност на обществени сгради	Оценка - 80%
Мярка 3.2.4. „Обновяване на жилищните сгради и благоустройство на прилежащите им пространства	Оценка - 45%
Мярка 3.2.5. „Реконструкция на съществуващите и изграждане на нови спортни съоръжения и детски площадки	Оценка - 85%

ОБООБЩЕНО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Към края на 2024 г. община Ботевград демонстрира висок и изключително стабилен прогрес в изпълнението на ПИРО, утвърждавайки се като лидер по привличане на инвестиции в Софийска област. Изключително силни и ускорени резултати се отчитат в модернизацията на публичната инфраструктура и устойчивата градска мобилност, където общината успешно капитализира своята проектна готовност чрез осигуряване на мащабен ресурс от републиканския бюджет и Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) за екологичен градски транспорт. Здравно-социалните и образователните мерки също се развиват с бързо темпо, демонстрирайки иновативни подходи за интеграция на уязвими групи и подкрепа на млади специалисти. На другия полюс, основното предизвикателство пред ПИРО остава вътрешнотериториалният дисбаланс. Докато

градското ядро се модернизира с европейски темпове, по-малките 12 периферни села в общината изискват засилване на инвестиционния фокус в частта на уличната мрежа и ВиК сектора. В обобщение, ПИРО на община Ботевград се реализира по изключително последователен и правилен график, като за успешното постигане на целите до 2027 г. е необходимо усилията да се насочат към териториално балансиране на ресурсите и активно участие в междуобщински партньорства по линия на КИТИ за защита на местния бизнес от софийския пазар на труда.

2. Паралел с останалите общини от ЮЗР

Към момента на извършване на изследването не е изработен „Доклад за резултатите от междинна оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Перник за периода 2021-2027 г.“, като изработването му е планирано през 2026 г. Аналогична е ситуацията и в редица други общини от региона. Въпреки това, в контекста на междинните оценки на изпълнението на ПИРО на общините Кюстендил, Благоевград, Ботевград и Дупница е уместно да се направи паралелен преглед с процесите, протичащи в останалите общини от ЮЗР, при отчитане на съществени ограничения в наличната информация. Към момента липсват приети и публично достъпни доклади от междинна оценка на изпълнението на ПИРО за редица общини, поради което не може да бъде извършено пълноценно количествено съпоставяне на напредъка по индикаторите за наблюдение, целите, приоритетите и мерките. Това обстоятелство е характерно за значителна част от общините в региона и следва да се отчете като определящ системен фактор. Независимо от това, на база на структурата на ПИРО и типовете индикатори, заложи в повечето общински планове в ЮЗР, може да се очертаят няколко общи тенденции, сходни с наблюдаваните в анализирания общини:

- По социалните, образователните и културните индикатори обичайно се отчита по-напреднал етап на изпълнение, обусловен от наличието на утвърдени мерки, по-лесно проследими резултати и по-ранен старт на проектните дейности.
- Дигитализацията на административните услуги и повишаването на административния капацитет също се очертават като области с относително стабилен напредък в повечето

общини от ЮЗР, включително там, където междинните оценки все още не са официално приети.

- За разлика от това, икономическите индикатори, свързани с привличане на инвестиции, подкрепа за МСП, иновации и заетост, както и част от инфраструктурните и екологичните мерки, обикайно се реализират с по-бавни темпове и изискват по-дълъг времеви хоризонт и значителен финансов ресурс.

В този смисъл напредъкът, отчетен за общините София (столица), Кюстендил, Благоевград, Ботевград и Дупница, се вписва в общата регионална картина за ЮЗР, характеризираща се с диференцирано темпо на изпълнение по отделните стратегически цели и приоритети. Липсата на официално приети междинни доклади за редица общини в ЮЗР ограничава възможността за пълноценен сравнителен анализ, но наличните данни показват сходни процеси и предизвикателства в управлението и реализацията на ПИРО на регионално ниво. В заключение, изградената система за регионална координация на основата на ефективни партньорства и широка информираност и публичност на действията, включително между програмите, действащи на територията на региона, има ключова роля за изпълнението на ИТСР на ЮЗР.

IV. Действията, предприети от Регионалния съвет за развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона

Функциите на Регионалните съвети за развитие (РСР) са нормативно уредени със ЗРР и ППЗРР. РСР координира провеждането на държавната политика за регионално развитие в съответния регион за планиране от ниво 2 (чл. 18, ал. 2 от ЗРР) и съгласно чл. 19, ал. 1 от ЗРР и чл. 39, ал. 1 от ППЗРР изпълнява следните функции:

1. обсъжда и одобрява проекта на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2;
2. изпълнява функции по управление, координиране, наблюдение и контрол на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на съответния регион за планиране от ниво 2;

3. участва в процеса на подбор на проекти, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, от други европейски фондове и финансови източници, включително финансови инструменти, и от съответното национално съфинансиране, в изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2, когато са му делегирани правомощия от съответните управляващи органи/национални партниращи органи;
4. предоставя писма за подкрепа във връзка с участието на български партньори в проекти по програмите за трансгранично сътрудничество, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове и инструменти за предприсъединителна помощ на Европейския съюз, при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона;
5. осъществява консултативна функция при изготвянето на планове за интегрирано развитие на общините в региона за планиране от ниво 2;
6. разглежда и обсъжда въпроси, които имат отношение към развитието на региона за планиране от ниво 2.
7. обсъжда становища, препоръки, доклади, справки и оценки и приема решения.
8. Приетите решения се разпространяват до гражданите чрез средствата за масово осведомяване или по друг подходящ начин по решение на регионалния съвет за развитие.

РСР на ЮЗР в съответствие с изброеното до тук, стриктно е изпълнявал всички тези изисквания, вменени в неговите функции. От началото на настоящият програмен период са проведени 8 заседания и 9 писмени процедури, както следва:

Заседания на РСР на ЮЗР през 2021 г.

✓ ***Онлайн заседание, проведено на 22.01.2021 г.***

По време на заседанието са избрани председател и заместник-председател на РСР на ЮЗР, приети са вътрешните правила за работа на съвета и са номинирани представителите на РСР на ЮЗР в комитетите за наблюдение на оперативните програми 2014-2020 г. и в Тематичните работни групи за подготовка на новите програми 2021-2027 г.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 22-29.06.2021 г.***

Проведена е писмена процедура за приемане на годишния доклад за наблюдение на изпълнението на Регионалния план за развитие на Югозападен район 2014-2020 г. за 2020 г.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 20-30.10.2021 г.***

Проведена е писмена процедура за представяне на резултатите от последващата оценка на Регионалния план на Регионалния план за развитие на Югозападен район 2014-2020 г.

✓ ***Онлайн заседание, проведено на 04.10.2022 г.***

По време на заседанието е представен, обсъден и приет проекта на интегрирана териториална стратегия за развитие на Югозападен регион. Проведе се дискусия и обсъждане относно направени кандидатури на представители на РСР на ЮЗР в комитетите за наблюдение на оперативните програми 2014-2020 г. и в тематичните работни групи за разработване на програмите за програмен период 2021-2027 г.

✓ ***Онлайн заседание, проведено на 05.12.2022 г.***

По време на заседанието е проведена дискусия и обсъждане относно направени кандидатури на представители на РСР на ЮЗР в комитетите за наблюдение на няколко програми за програмен период 2021-2027 г., както и са определени представители на РСР на ЮЗР в комитета за наблюдение на Споразумението за партньорство за периода 2021-2027 г.

✓ ***Онлайн заседание, проведено на 02.06.2023 г.***

По време на заседанието е представен подхода за изпълнение на интегрирани териториални инвестиции и общата методика за подбор и приоритизация на концепции за интегрирано териториално развитие и след обсъждане е приета скала за оценка по критерий „Насърчаване на социално-икономическото развитие на региона“, част от таблицата за оценка на КИТИ.

✓ ***Хибридно заседание, проведено на 26.06.2024 г.***

По време на заседанието е проведен избор за председател и заместник-председател на РСР на ЮЗР и е подкрепено издаването на писма за подкрепа на българските партньори в рамките на Покана № 1 за набиране на проектни предложения по приоритет 1 „По-зелен трансграничен регион“ на програмата ИНТЕРРЕГ-ИПП VI А България-Северна Македония 2021-2027 г.

✓ ***Хибридно заседание, проведено на 04.07.2024 г.***

По време на заседанието е приета Информационната стратегия на РСР на ЮЗР за програмен период 2021-2027 г. Направен е преглед на резултатите от проведените обществени консултации за концепциите за интегрирани териториални инвестиции (КИТИ), подадени в рамките на първата покана, преминали етапа на административно съответствие

и допустимост, включително разглеждане и гласуване на КИТИ изискващи специално внимание от широкия състав на РСР на ЮЗР. Даден е мандат на председателя и заместник-председателя на РСР на ЮЗР да инициират и проведат среща с председателите и заместник-председателите на Комитетите за наблюдение на програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г., програма „Околна среда“ 2021-2027 г., програма „Образование“ 2021-2027 г. и програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г. След дискусия членовете и наблюдателите на РСР на ЮЗР приеха гласуването на общата програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към ИТСР на ЮЗР да бъде отложено след провеждане на работна среща с председателите и заместник-председателите на Комитетите за наблюдение на Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г., Програма „Околна среда“ 2021-2027 г., Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г. и Програма „Образование“ 2021-2027 г. Направена е и актуализация на представителите на РСР на ЮЗР в Комитетите за наблюдение на Споразумението за партньорство на Република България и на програмите, съфинансирани от ЕФСУ, за програмен период 2021-2027 г. Приети са и вътрешни правила за работата на РСР.

✓ ***Хибридно заседание, проведено на 17.07.2024 г.***

По време на заседанието членовете и наблюдателите на РСР на ЮЗР приемат решение да бъде обявена втора процедура за подбор на КИТИ. Освободеният финансов ресурс след договарянето и реализираните икономии при изпълнението на концепции и проекти, финансирани по процедура BG16FFPR003-2.001 КОНЦЕПЦИИ ЗА ИНТЕГРИРАНИ ТЕРИТОРИАЛНИ ИНВЕСТИЦИИ да се пренасочи за финансиране на концепции и проекти от втора процедура за подбор. Важно решение на РСР на ЮЗР е одобрението на Общата програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападен регион за планиране и списъците към нея. Направена е и актуализация на представителите на РСР на ЮЗР в Комитета за наблюдение на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 22-28.08.2024 г.***

Проведена е писмена процедура за определяне на представители на РСР на ЮЗР в състава на подкомитета за координация на инструмента „Интегрирани териториални

инвестиции“ към Комитета за наблюдение на програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 22-28.08.2024 г.***

Проведена е писмена процедура за представяне на работните проекти на основната част на Доклада за последващата оценка на въздействието на Закона за регионалното развитие и Правилника за неговото прилагане за периода 2012-2023 г. и Окончателен доклад за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 10-27.02.2025 г.***

Проведена е писмена процедура за определяне и одобрение на компонентите, вкл. и тяхната тежест, за приоритизацията от широкия състав на РСР на комбинираните концепции за интегрирани териториални инвестиции (втора процедура) по критерий „Насърчаване на социално-икономическото развитие на региона“ в съответствие с приоритетите на Югозападен регион за планиране.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 26.06-02.07.2025 г.***

Проведена е писмена процедура за потвърждение, въз основа на извършена проверка от Звеното за предварителен подбор, отразена в протокол от 25.06.2025 г., на съответствието на проект, одобрен за финансиране от Комитета за наблюдение по програма ИНТЕРРЕГ-ИПП VI А България-Северна Македония 2021-2027 с Решение № 5 от 27.05.2025 г. със Стратегически приоритет 3: По-добре свързан и устойчив регион, Специфична цел 3.4: Укрепване на трансграничните перспективи от Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападен регион и предоставя подкрепа на съответното проектно предложение, съгласно чл. 19, ал. 1, т. 4 от Закона за регионалното развитие.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 26.09-02.10.2025 г.***

Проведена е писмена процедура за определяне на представители на РСР на ЮЗР в състава на Комитета за координация на подхода Водено от общностите местно развитие.

✓ ***Присъствена заседание, проведено на 30.10.2025 г.***

По време на заседанието е представен годишния доклад за 2024 г. на звеното за медиации към РСР на ЮЗР, направено е кратко представяне на концепциите за интегрирани териториални инвестиции, подадени по втората покана (КИТИ-2) в ЮЗР. Обсъдени са резултатите от проведените обществени консултации на КИТИ-2 и доклада от проверката за

административно съответствие и допустимост на КИТИ-2 в ЮЗР както и приложенията към него. Взето е решение освободеният финансов ресурс след договарянето и реализираните икономии при изпълнението на концепции и проекти, финансирани по процедура BG16FFPR003-2.001 Концепции за интегрирани териториални инвестиции и процедура № BG16FFPR003-2.003 Концепции за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) – 2 да се пренасочи за финансиране на концепции и проекти от втора процедура за подбор, както и да се търси вариант за наддоговаряне на финансовия ресурс. Одобрена е и актуализираната Обща програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към ИТСР на ЮЗР и списъците към нея. Извършена е актуализация на представителите на РСР на ЮЗР в комитетите за наблюдение програми „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027 г., „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г., Националната програма на република България по инструмента за финансова подкрепа за управление на границите и визовата политика“ 2021-2027 г., „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. и „Техническа помощ“ 2021-2027 г. Избрани са и представители на РСР на ЮЗР в подкомитети „Пътни проекти и пътна безопасност“ и „Железопътни проекти“ към Програма „Транспортна свързаност“ 2021-2027 г. Взето е и решение за приоритетното изграждане на Южната дъга на околновръстния път на столицата, скоростен път Гюешево-Сливница и автомагистрала „Рила“ и изграждане на железопътен коридор 8.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 05-12.11.2025 г.***

Проведена е писмена процедура за представяне на работните проекти на Окончателен доклад за изпълнението на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. включително актуализацията ѝ от 2020 г. и Последващата оценка за изпълнението на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. включително актуализацията ѝ от 2020 г.

✓ ***Писмена процедура, проведена в периода 04-11.12.2025 г.***

Проведена е писмена процедура за потвърждение, въз основа на извършена проверка от Звеното за предварителен подбор, отразена в протокол от 03.12.2025 г., на съответствието на проект, одобрен за финансиране от Комитета за наблюдение по Програма (Interreg VI-A) ИПП България-Сърбия 2021-2027 с решение от 11.12.2025 г., със Специфична цел 3.4: Укрепване на трансграничните перспективи към Стратегически приоритет 3: По-добре

свързан и устойчив регион от Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападен регион и предоставя подкрепа на проектното предложение, съгласно чл. 19, ал. 1, т. 4 от Закона за регионалното развитие.

V. Преглед на планираните мерки от обхвата на стратегията, които към момента все още не са включени в одобрени концепции за интегрирани териториални инвестиции

Преглед на общата програмна концепция за принос на фондовете на ЕС към ИТСР на ЮЗР и нейната актуализация

Общата програмна концепция за принос на фондовете от ЕС към ИТСР на ЮЗР представя съвкупност от свързани и допълващи се концепции за ИТИ, които представляват най-подходящата комбинация от ресурси и мерки, финансирани със средства от европейските фондове, насочени към решаването на проблеми с лимитиращ характер за развитието на региона и/или към усвояването на наличните потенциали и ресурси в изпълнение на ИТСР.

В рамките на разглеждания период са обявени и проведени две покани за подбор на КИТИ, обхващащи значителна част от допустимите за финансиране мерки по програмите, участващи в ИТИ подхода. Липсват изцяло локални, едносекторни проекти, регионът успешно прилага интегриран подход и се създава основа за по-висока степен на интеграция и стратегически принос.

1. Първа процедура за подбор на концепции за интегрирани териториални инвестиции

В рамките на проведената първа процедура за подбор на КИТИ, в ЮЗР са постъпили най-голям брой КИТИ в сравнение с останалите пет региона за планиране, предвиждащи инвестиции на територията на цялата страна. Предвидените дейности и мерки се финансират със средства от ПРР, ПОС, ПРЧР и ПО, като за част от КИТИ е предвиден и финансов ресурс от други източници. Мерките и инвестициите, заложи в КИТИ, имат пряко въздействие върху всички стратегически приоритети и цели определени в ИТСР на ЮЗР, като адресират значими за региона проблеми. Общият профил на одобрените интервенции показва изразена концентрация на мерки в следните сектори:

 Сектор „Образование“ – този сектор показва изключително висока концентрация и разнообразие от мерки, насочени както към инфраструктурата, така и към човешкия капитал. Предвидени са мерки за модернизация на детски градини и училища, предприемане на мерки за преминаване към едносменен режим на обучение, обучение на учители и програми за повишаване на капацитета на педагогическите специалисти, развитие на експертен капацитет за работа с дигитални технологии за опазване на движимото културно наследство, насърчаване на гъвкави възможности за квалификация и преквалификация на възрастни, ограмотяване на уязвими групи, мерки за повишаване на мотивацията и образователните резултати на децата, насърчаване на младежката заетост съобразно регионалните нужди на пазара на труда и др.

 Сектор „Туризм“ – секторът е силно застъпен с фокус върху разнообразяването на регионалния продукт и оползотворяването на природните дадености. Предвидени са мерки за изграждане на нова и реновиране на съществуваща туристическа инфраструктура (екопътеки, паркове, ремонт на хижи), изграждане на веломаршрутна мрежа, развитие на балнеотуризм чрез използване на топла минерална вода, интегриране на културно-исторически, фолклорен, селски, приключенски и спортен туризм в общи пакети, създаване на туристически културно-информационни центрове, работилници за изработка на сувенири от хора в неравностойно положение и др.

 Сектори „Транспорт“ и „Градска мобилност“ – мерките тук са насочени към подобряване на свързаността между централните и периферните части на региона. Предвидени са мерки за ремонт и модернизация на първокласни и второкласни пътища от републиканската мрежа извън TEN-T мрежата, доставка на нови нископодови електрически автобуси и изграждане на зарядни станции за тях, реализиране на информационна интермодална система за управление на мобилността като услуга (MaaS) и др.

 Сектор „Здравеопазване“ – мерките тук са насочени към осигуряването на равен достъп до качествени медицински грижи. Предвидени са мерки за Подобряване на оборудването и сградния фонд в многопрофилните болници в региона, Мерки за превенция на заболяванията. Осигуряване на здравни услуги за хората от малките и отдалечените населени места и др.

✚ **Сектор „Социални услуги“** - мерките са насочени към уязвимите групи от населението и включват изграждане на нова социална инфраструктура, предоставяне на социални услуги за резидентна грижа и осигуряване на подслон за бездомни лица и др.

✚ **Сектор „Култура“** – осигурява подкрепа за местната идентичност и творчество чрез възстановяване и социализация на архитектурни паметници на културата с национално значение, обособяване на нови пространства за културни събития на деца и младежи, създаване на виртуален музей, модернизация на театрална сценична техника и закупуване на оборудване за театрални турнета и др.

✚ **Сектор „Околна среда“ и „Екологична инфраструктура“** - мерките целят превенция на рисковете и подобряване на градската среда чрез подобрене и развитие на зелени площи и зони за отдых в градовете, прилагане на мерки за възстановяване на проводимостта на речните корита и засилване на биоразнообразието и др.

✚ **Сектор „Енергийна ефективност“** – основният фокус е върху публичните сгради и внедряване на мерки за енергийна ефективност и използване на възобновяеми енергийни източници с цел намаляване на парниковите емисии.

2. Втора процедура за подбор на концепции за интегрирани териториални инвестиции

В рамките на проведената втора процедура за подбор на КИТИ в ЮЗР са постъпили КИТИ предвиждащи инвестиции със средства от всички програми участващи в подхода ИТИ. Мерките и инвестициите, заложи в КИТИ, имат пряко въздействие върху всички стратегически приоритети и цели определени в ИТСР на ЮЗР, като отново адресират значими за региона проблеми. Общият профил на одобрените интервенции показва изразена концентрация на мерки в следните сектори:

✚ **Сектор „Социални услуги“** - изграждане на Център за интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа за възрастни хора (с нужда от постоянни медицински грижи), създаване на Център за резидентна грижа за възрастни хора в надтрудоспособна възраст без увреждания, осигуряване на достъпно жилищно настаняване за уязвими групи чрез нова и ремонтирана социална инфраструктура, разкриване на услуги за подслон в кризисни ситуации, включително за деца, пострадали от домашно насилие или трафик, създаване на

базиран в общността Център за ранно детско развитие за подкрепа на деца и семейства, насърчаване на възрастните хора за по-дълго участие на пазара на труда, обучения за повишаване на квалификацията и уменията на служители и др.

✚ **Сектор „Здравеопазване“** – обновяване на сградния фонд и модернизация на медицински кабинети в отдалечени населени места, модернизация на диагностичната инфраструктура за сърдечно-съдови и онкологични заболявания в лечебни заведения, създаване на екосистема за мобилна диагностика, закупуване на мобилни кабинети и внедряване на телемедицина, провеждане на информационни кампании и здравна профилактика на населението, повишаване на капацитета на СБАЛОЗ за ранна диагностика и превенция чрез нова медицинска апаратура и др.

✚ **Сектор „Образование“** – изграждане на модерна и устойчива училищна среда, включително нови детски градини и ясли, изграждане на нов учебен корпус на Технически колеж-София към ТУ-София (учебна, лабораторна и изследователска среда), създаване на приобщаваща образователна среда в училища с различен етнокултурен профил, десегрегация и антидискриминация, популяризиране на дуалната система на обучение и провеждане на пробно стажуване за ученици от първи гимназиален етап, курсове за ограмотяване на възрастни и реинтеграция в образователната система на лица над 16 години без основно образование и др.

✚ **Сектор „Трансфер на технологии и знания“** – модернизация на научноизследователската инфраструктура в овощарството и зеленчукопроизводството (лабораторни тествания и обмен), внедряване на нови технологии и трансфер на знания в Националния археологически институт с музей (НАИМ-БАН), повишаване на научния капацитет на Стопанския факултет на СУ в сферите на кръговата икономика и дигиталната трансформация, създаване на симулационна експериментална среда за обучение и изследвания в областта на общественото здравеопазване, дигитално и научно надграждане на изследователския капацитет за устойчиви и ядрени иновации, осигуряване на материални и нематериални активи за изследователска дейност и трансфер на технологии в ТУ-София, експериментална среда за екологични изследвания и мониторинг на климатичните промени в ЮЗУ „Неофит Рилски“, повишаване на капацитета за приложни научни изследвания и технологичен трансфер в УМБАЛ „Лозенец“ и др.,

✚ **Сектор „Енергийна ефективност“** - внедряване на мерки за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради и др.

✚ **Сектор „Околна среда“** - модернизиране и надграждане на системите за рециклиране на битови биоразградими отпадъци и др.

✚ **Сектор „Екологична инфраструктура и биоразнообразие“** - изпълнение на мерки за превенция и управление на риска от наводнения, дейности за превенция на свлачищните процеси в региона и др.

3. Преглед на нереализираните/невключените мерки

След провеждането на двете процедури за подбор и финалното им приоритизиране от РСР, редица широкообхватни мерки остават извън одобрените концепции. Липсват мащабни проекти за трансфер на технологии между академичните среди и бизнеса, създаване на съвместни дигитални хъбове извън София (столица) и инвестиции в комерсиализация на научноизследователска дейност. Не са включени мерки за рехабилитация на пътни отсечки от републиканската пътна мрежа, които имат важно транзитно значение, но попадат в обхвата на TEN-T мрежата, директни грантови мерки за технологична модернизация на индустриални предприятия и широкомащабно изграждане на нови държавни/общински индустриални паркове в по-периферните части на региона (напр. областите Кюстендил и Перник). Извън КИТИ остават и мерки за изграждане на логистични и интермодални терминали, както и инфраструктурно подновяване на теснолинейни или локални жп линии, децентрализирано производство на енергия от възобновяеми източници за индивидуални домакинства чрез регионални схеми и много други.

4. Вероятни причини за невключването на мерките

Анализът на правилата за допустимост по шестте участващи програми показва няколко вероятни причини за отпадането или невалидирането на тези мерки:

- Строги демаркационни линии между финансиращите програми

Като пример може да се разгледа TEN-T мрежата – по Приоритет 2 на ПРР изрично финансира само републикански пътища извън TEN-T мрежата. Мерките от ИТСР, които касаеха ключови артерии, свързани с основните европейски коридори в ЮЗР, се оказаха

недопустими за финансиране по ПРР и бяха пренасочени към Програма „Транспортна свързаност“.

- „Регион в преход“ и София (столица)

ЮЗР е категоризиран като „регион в преход“, което налага много по-висок процент на собствено съучастие и по-ниски бюджети за безвъзмездна финансова помощ по някои програми в сравнение с останалите пет по-слабо развити региона в България. Това демотивира партньорствата за скъпоструващи мерки, изискващи голям финансов ресурс от общините.

- Изискването за „интегрираност“ и „партньорство“

Инструментът ИТИ изисква мерките задължително да са комбинирани (повече от един сектор/програма) или да се изпълняват в партньорство между поне две общини или различни заинтересовани страни (бизнес, НПО, образователни институции и/или др.). Много от планираните в ИТСР мерки са заложили като „самостоятелни“ (напр. ремонт на една конкретна общинска сграда или улица), тъй като не успяха да намерят партньори или да се обвържат в „комбинирана концепция“ и кандидатите не подадоха КИТИ.

- Липса на проектна готовност

Например проекти като виртуален трансфер на технологии и дигитализация на научната инфраструктура изискват специфичен експертен капацитет. Част от заложените в ИТСР субекти не успяха да структурират устойчиви КИТИ в рамките на двете обявени покани поради липса на готови идейни проекти.

VI. Заключение и предложения за подобряване на резултатите от изпълнението и наблюдението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона

Комбинираните концепции в ЮЗР обхващат големи бюджети и междусекторни мерки, но и имат висока степен на съответствие с ИТСР.

Оценка на ефективността на системата за наблюдение

Елемент	Положително	Пропуски
Мониторинг	Концепциите имат индикатори; регулярни отчети	Липса на алгоритми за междусекторни ключови показатели за ефективност
Обратна връзка	Установени механизми	Трудна координация между общини
Цифровизация	Частично развита	Нужда от централизирана платформа

1. Заключение за текущото състояние

Структурен дисбаланс заради София (столица): Смесеният статут на ЮЗР изкуствено ограничава безвъзмездното финансиране за по-слабо развитите периферии (областите Кюстендил, Перник, Благоевград и Софийска), тъй като високият БВП на столицата вдига средните показатели на целия регион.

Дефицит на капацитет за интегрираност: Изискването за „комбинирани концепции“ (междусекторни партньорства) се оказва сериозна бариера за по-малките общини. Това води до отпадане на важни местни проекти за сметка на по-лесно приложими, но по-малко ефективни мерки.

Формално наблюдение: Настоящият мониторинг следи предимно усвояването на средствата (финансов напредък), вместо реалното териториално въздействие и намаляването на икономическите разлики между центъра и периферията.

2. Предложения за усъвършенстване на системата за наблюдение

- Включване на междинни показатели (годишни цели), които да измерват темповете на развитие по ключови приоритети.
- Въвеждане на геопространствени индикатори, които позволяват проследяване на неравностите между общини и зони.
- Създаване на дигитална платформа за мониторинг.

3. Предложения за подобряване на изпълнението на стратегията

- Приоритизиране на зелени индустриални технологии;
- Фокус върху демографската устойчивост, чрез разработване на специфични инструменти за задържане на млади хора и стимули за население в периферни общини.

Засилване на сътрудничеството между регионалните институции и националните органи, за интегриране на секторни политики в изпълнението на ИТСП.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Изпълнението на ИТСП на ЮЗР е пряко обвързано с приоритетите на национално ниво и дългосрочните цели на ЕС за устойчиво и цифрово развитие. Стратегията формира солидна рамка за устойчиво развитие на територията и поставя приоритети в съответствие с националните и европейските политики.

ЮЗР е най-развитият и доминиращ регион в България, показващ стабилен кумулативен растеж на БВП. Регионът концентрира 79% от разходите за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) в страната и заема първо място по достъпност и използване на интернет, макар да има сериозни различия между градовете и селата. Въпреки това се наблюдават задълбочаващи се вътрешнорегионални диспропорции. Икономическият растеж, капиталът и ресурсите са силно концентрирани в София (столица). Области като Кюстендил, Перник и Благоевград се развиват с по-умерени темпове и остават зависими от центъра. Наблюдават се неблагоприятни демографски тенденции - населението на региона постоянно намалява поради траен отрицателен естествен прираст, процесът на застаряване се засилва, като в 14 общини делът на хората над 65 години вече надхвърля 30%. Регионът се характеризира с висока заетост и най-ниските нива на безработица в страната. Наблюдава се най-добре развитата система за висше образование, като в София делът на висшистите достига 55,9%. Изпълнението на някои ключови проекти, като пускането на АМ „Европа“, подобрява интеграцията на региона в Паневропейските транспортни коридори.

И докато ИТСП помага за утвърждаването на ЮЗР като икономически лидер в страната, тя все още не успява да преодолее вътрешните дисбаланси. Инвестиционната активност и натрупаният капитал остават концентрирани в Столичната агломерация. Периферните и планинските райони все още изостават и запазват силна зависимост от центъра. Стратегията се сблъсква с предизвикателството на неблагоприятната образователна структура в някои периферии (напр. Благоевград), което ограничава капацитета за запълване на нови, високотехнологични работни места. Пространственото разпределение на здравната и

образователната инфраструктура остава силно деформирано. Стратегическата цел за равен достъп е затруднена за жителите на малките и отдалечени селища. Изпълнението на стратегията е изправено пред сериозни проблеми с качеството на повърхностните води и замърсяването на подземните водни тела, както и пред тежкия социално-икономически процес по закриване на въглищните мини в Перник и Бобов дол.

Изпълнението на ИТСТ на ЮЗР може да бъде подоброено чрез няколко целенасочени и практични мерки, структурирани по ключови проблеми:

Справяне с вътрешнорегионалните диспропорции (доминацията на София):

- **Децентрализация на инвестициите:** Въвеждане на финансови и данъчни стимули за инвеститори, които избират периферните области (Перник, Кюстендил, Благоевград), вместо Столична община.
- **Ускоряване на индустриалните зони:** Приоритетно завършване и пускане в експлоатация на планираните проекти „Икономическа зона Доброславци“ и „Индустриален парк София-запад“, за да се разтовари ядрото на столицата.
- **Подобряване на вътрешнорегионалната свързаност:** Насочване на средства към ремонт и разширяване на второкласната и третокласната пътна мрежа, за да се улесни ежедневната трудова миграция от периферните и планинските райони към икономическите центрове.

Преодоляване на негативните демографски тенденции и застаряването

- **Програми за задържане на младите хора:** Регионални субсидии за стартиране на бизнес и осигуряване на достъпни жилища за млади семейства в по-малките общини.
- **Развитие на „Сребърна икономика“:** Адаптиране на пазара на труда и социалните услуги към застаряващото население чрез насърчаване на заетост на непълно работно време за възрастни хора и дигитално обучение.
- **Мобилни социални патронажи:** Финансиране на по-широка мрежа от мобилни социални и битови услуги за самотни възрастни хора в 14-те общини със силно деформирана възрастова структура (където населението над 65 г. е над 30%).

Балансиране на пазара на труда и ограничаване на локалната безработица

- **Специфични мерки за критичните общини:** Стартиране на целеви регионални програми за заетост и преквалификация в общини с екстремна безработица (като Якоруда с 35,9%).
- **Повишаване на икономическата активност:** Провеждане на информационни кампании и активиране на трайно безработните и обезкуражените лица в области като Кюстендил и Перник, където се отчита спад в активността.

Подобряване на образователната структура и връзката с бизнеса

- **Обвързване на висшето образование с пазара:** Въвеждане на регионални държавни квоти и стипендии за STEM специалности в ЮЗР, съобразени с инвестиционните намерения на бизнеса извън София.
- **Законодателни промени и разширяване на дуалното обучение:** Ускоряване на нормативните промени за по-лесно включване на бизнеса в дуалната форма на обучение, като инструмент за повторно привличане на рано напусналите училище.
- **Защита на периферните училища:** Допълнително целево финансиране за „средищни“ и „защитени“ училища за осигуряване на равен достъп до качествено дигитално образование и за спиране на отпадането на ученици от маргинални групи.

Ликвидиране на диспропорциите в здравеопазването

- **Целеви инвестиции в област Перник:** Приоритетно изграждане и модернизация на заведения за извънболнична помощ и разкриване на нови болнични легла, за да се преодолее критичното изоставане на областта (едва 406 легла на 100 000 души спрямо 930 в Кюстендил).
- **Субсидиране на практики в малките селища:** Финансови бонуси и подsigуряване на жилища от общините за общопрактикуващи лекари и зъболекари, които се съгласят да работят в отдалечени райони.
- **Мобилни лаборатории и кабинети:** Закупуване на специализирани превозни средства (оборудвани мобилни рентгени, лаборатории и зъболекарски столове) за редовно обслужване на труднодостъпните селища, както е предложено от Министерството на здравеопазването.

Ускоряване на екологичния преход и пътната инфраструктура

- **Спешен план за АМ „Струма“:** Фокусиране на административния и финансов ресурс за завършване на критичния последен участък от 29 км, с цел повишаване на безопасността на движението.
- **Справедлив преход за Перник и Бобов дол:** Създаване на алтернативна заетост в зелени индустрии и рекултивация на терени за миньорите и работниците, засегнати от закриването на въглищните мини и проблемите с топлоцентралите.
- **Инвестиции във ВиК инфраструктура:** Модернизация на пречиствателните станции в региона за справяне с влошеното качество на повърхностните и подземните води.

При реализиране на предложените мерки ЮЗР има потенциал да се позиционира като регион с висока степен на стратегическа съгласуваност, устойчивост и добавена стойност в рамките на националната и европейската политика за териториално развитие.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Закон за регионалното развитие (ЗРР) и Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие (ППЗРР), приет с ПМС № 183 от 04.08.2020 г. (обн. ДВ. бр. 70 от 7 Август 2020 г., изм. и доп. ДВ. бр. 45 от 23 Май 2023 г.).
2. Закон за лечебните заведения (ЗЛЗ)
3. Постановление № 69 на Министерския съвет от 4 май 2023 г. за създаване на Център за спешна медицинска помощ по въздуха (ЦСМПВ).
4. Решение на Министерския съвет № 361 от 29 май 2018 г. за утвърждаване на Националната здравна карта на Република България (Приложение № 35, Карта на спешната медицинска помощ).
5. Национална програма за развитие България 2030 (НПР България 2030).
6. Национален статистически институт на Република България.
7. Евростат (Европейска статистическа служба) – Методология на Европейската система от сметки (ЕСС 2010) за изчисляване на Брутен вътрешен продукт (БВП) и Брутна добавена стойност (БДС) по регионални нива.
8. Европейска комисия – Индекс на ЕС за регионална конкурентоспособност (Regional Competitiveness Index – RCI 2.0, издание 2022 г.).
9. Европейска комисия – Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (Digital Economy and Society Index – DESI 2023).
10. Световен икономически форум (WEF) – Методика за изчисляване на Глобалния индекс на конкурентоспособността.
11. Национален план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) на Република България – Стратегически мерки за преодоляване на цифровото разделение и подкрепа на дигиталната трансформация.
12. Министерство на здравеопазването на Република България – официален проект за визия и архитектурно-структурно планиране на Националната многопрофилна детска болница в кв. „Горна баня“, София.
13. Планове за интегрирано развитие на общините (ПИРО) на територията на Югозападен регион за планиране;

14. Годишни доклади за изпълнението на ПИРО в Югозападен регион за планиране;
15. Териториалния дневен ред на Европейския Съюз (Territorial Agenda 2030);
16. Националната програма за реформи и специфичните препоръки за България в рамките на Европейския семестър;
17. Девети кохезионен доклад на ЕК - https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en
18. Препоръката на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за политиката за регионално развитие - <https://www.oecd.org/regional/oecd-recommendation-regional-development-policy.htm>;
19. Принципите на ОИСР за градската политика - <https://www.oecd.org/cfe/urban-principles.htm>;
20. Принципите на ОИСР за селската политика - <https://www.oecd.org/regional/rural-development/oecd-principles-rural-policies.htm>;
21. Изследвания на ООН, Световна банка, ОИСР и др.

Като източници на информация са използвани официални данни и от Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България, управляващите органи на действащите програми, съфинансирани от ЕСИФ, за програмни периоди 2014-2020 г. и 2021-2027 г., министерства и агенции, областни и общински администрации, Българска академия на науките, Агенция по заетостта, Агенция „Пътна инфраструктура“, РИОСВ, Изпълнителна агенция по околна среда, басейнови дирекции, Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия, Национална компания железопътна инфраструктура и др.